

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ/ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

«ERIN BROCKOVICH:

ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ»

ΡΩΜΑΝΑ ΣΤΑΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ (Α.Μ. 14309)

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι 2 0 1 6

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ/ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

«ERIN BROCKOVICH:

ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ»

ΡΩΜΑΝΑ ΣΤΑΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ (Α.Μ. 14309)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Μεσολόγγι 2016

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Μεσολογγίου του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκμέρους του Τμήματος.

Πρόλογος.

Ο άνθρωπος και το έγκλημα είναι συνοδοιπόροι. Ομοίως ο άνθρωπος και η τέχνη. Στην πιο μικρή ανθρώπινη κοινωνία τελούνται εγκλήματα, λόγω φθόνου, λόγω απληστίας, λόγω πάθους, και αντίστοιχα δημιουργείται τέχνη. Μοιραία θα συναντηθούν, λοιπόν, και η τέχνη με το έγκλημα. Κύρια οδός της καλλιτεχνικής απεικόνισης των εγκληματικών τάσεων και πράξεων αποτελεί ο κινηματογράφος, σε τετοιο βαθμό ώστε να προκαλείται το ενδιαφέρον των κοινωνιολογων, που επιθυμούν να προσεγγίσουν το έγκλημα στην κινηματογραφική του απεικόνιση, να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά αυτής της παρουσίας και να χρησιμοποιήσουν ακόμα και εκπαιδευτικά τον κινηματογράφο «του εγκλήματος» (crime movies). Τα τελευταία χρόνια ανθίζει μια νέα έκφανση εγκληματικής πράξης: το οικονομικό έγκλημα και μάλιστα στην εκδοχή του που πλήττει το οικοσύστημα, το γνωστό ως «πράσινο έγκλημα». Σε αντίθεση με τα άλλα, πιο συνήθη και παραδοσιακά εγκλήματα, αυτό δεν έχει καταγραφεί κινηματογραφικά, εξαιρουμένων των ντοκυμαντέρς που πράγματι αντλούν θεματολογία από την οικολογική καταστροφή που προκαλείται κυρίως εκ μέρους εταιρειών κι επιχειρήσεων.

Θέμα της παρούσας εργασίας είναι η προσέγγιση και ανάλυση μίας εξ αυτών, της «Erin Brockovich» του Steven Soderbergh. Οι στόχοι της μελέτης αυτής είναι να σκιαγραφηθεί το έγκλημα που παρουσιάζεται α) στις θεωρητικές του διαστάσεις, στο επίπεδο της Εγκληματολογίας, β) στις πραγματικές του διαστάσεις, δηλαδή στο τι συνέβη και πως αυτό καταγράφηκε και παρουσιάστηκε στο ευρύ κοινό και γ) στο φανταστικό επίπεδο, όπως αυτό απεικονίζεται μέσα από την κινηματογραφική εκδοχή που παρουσιάστηκε. Μέσα από την παρουσίαση αυτή επιδιώκεται να αποδειχθεί αρχικά η σοβαρότητα του αληθινού εγκλήματος και η έλλειψη διαφάνειας στην απονομή της δικαιοσύνης. Δευτερεύων στόχος είναι να τονιστεί πως η κινηματογραφική απόδοση του εν λόγω εγκλήματος υστερεί και υπολείπεται αλήθειας και δριμύτητας σε σχέση με τις αληθινές συνθήκες εξαιτίας του εμπορικού χαρακτήρα του κινηματογραφικού έργου.

Δουλεύοντας πάνω στη συλλογή πληροφοριών σε σχέση με το τι στα αλήθεια συνέβη στην περίπτωση «Hinkley εναντίον PG&E» το μείζον πρόβλημα ήταν η εύρεση αποδεικτικού υλικού και η επαλήθευση του. Το θέμα καταγράφηκε κυρίως στον αμερικάνικο Τύπο αλλά δεν υπάρχει κάποια καταγραφή στα νομικά αρχεία των

δικαστηρίων, εφόσον η υπόθεση διεκπεραιώθηκε μέσω «ιδιωτικής διαιτησίας», η οποία διαφυλάσσει τη μυστικότητα τόσο του αποδεικτικού υλικού που κατατέθηκε όσο και της διαδικασίας εξέτασης και αξιολόγησης του υλικού αυτού. Μάλιστα, η πλειονότητα των άρθρων που βρίσκονται δημοσιευμένα στους διαδικτυακούς τόπους των αμερικάνικων εφημερίδων αφορούσε κυρίως σε συνεντεύξεις και μαρτυρίες ανθρώπων που εμπλέκονταν άμεσα ή έμμεσα. Στην πραγματικότητα υπάρχει μονάχα μια έρευνα που έχει διεξαχθεί από μια δημοσιογράφο για ένα περιοδικό ποικίλης ύλης, η οποία ήταν ό, τι αρτιότερο έχει δημοσιευθεί. Σε σχέση με το υλικό που αφορά το εξασθενές χρώμιο, στη διαδρομή του οποίου συνίσταται και το συγκεκριμένο έγκλημα, το υλικό αντλήθηκε από επιστημονικούς ιστότοπους, καθώς και από ντοκουμαντέρς που δημοσιεύονται σε διαδικτυακές διευθύνσεις Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Ένα δεύτερο ζήτημα (που συνάγεται ευθύς από το πρώτο) ήταν η αδυναμία έρευνας δια ζώσης και η έλλειψη οποιαδήποτε πληροφορίας προέρχεται εκτός της Αμερικής. Τρίτο και εξίσου σοβαρό εμπόδιο, κυρίως στην αποσαφήνιση της θεωρητικής προσέγγισης του εγκλήματος και του αληθινού εγκλήματος που διαπράχθηκε ήταν η διαφοροποίηση της αμερικανικής νομοθεσίας σε σχέση με την ελληνική. Στάθηκε αδύνατο να εντοπίσω συγκεκριμένους νόμους και να τους αντιπαραβάλλω με τους ελληνικούς, ώστε να δοθεί μια ακόμα πτυχή του ζητήματος που αρχικά ήθελα να θίξω.

Η μελέτη ενός εγκλήματος προϋποθέτει τον εννοιολογικό προσδιορισμό και την ταξινόμηση του όρου «έγκλημα». Έτσι, στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζω τη θεωρητική υποδομή της έννοιας του εγκλήματος, όπως έχει προσεγγιστεί και μελετηθεί από σύγχρονους κοινωνιολόγους και εγκληματολόγους. Ζητούμενο του κεφαλαίου είναι να αποσαφηνιστεί σταδιακά η έννοια του εγκλήματος και να προσδιοριστεί ειδικότερα το οικονομικό έγκλημα των επιχειρήσεων και το πράσινο έγκλημα, ώστε στη συνέχεια να εστιάσω στο έγκλημα που αποτελεί το κύριο θέμα έρευνας της παρούσας εργασίας.

Στη συνέχεια, γίνεται μια όσο το δυνατόν πιο διεξοδική παρουσίαση και ανάλυση της αληθινής υπόθεσης Hinkley εναντίον PG&E. Παρουσιάζονται στοιχεία για την μικρή επαρχία της Καλιφόρνια, για την μεγάλη εταιρεία αερίου και ηλεκτρισμού και για το πώς ρύπανε το περιβάλλον με εξασθενές χρώμιο. Αναπόφευκτα παρουσιάζονται επιστημονικές απόψεις για τις επιπτώσεις του εξασθενούς χρωμίου, προκειμένου να γίνει

κατανοητή η δυσκολία της αλήθινης υπόθεσης που συνίστατο στο να αποδειχθεί η αιτιώδης σχέση του συγκεκριμένου τύπου χρωμίου με σοβαρές ανθρώπινες ασθένειες. Έκρινα καλό να παρουσιάσω και κάποια πιο σύγχρονα δεδομένα που αφορούν τη σημερινή κατάσταση που επικρατεί και στην περιοχή του Hinkley αλλά και στο επιστημονικό ζήτημα που αφορά τη χρήση κι εφαρμογή του χρωμίου. Φυσικά στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται και όσες πληροφορίες έχουν γνωστοποιηθεί για τη νομική επίλυση της υπόθεσης, την δεσμευτική διαιτησία και τις αποζημιώσεις των θυμάτων.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας παρατίθεται το κινηματογραφικό «γεγονός» του πράσινου εγκλήματος εις βάρος του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος του Hinkley, όπως αυτό απεικονίζεται στην ταινία Erin Brockovich. Σε αυτό το κεφάλαιο παρατίθενται μια σύνοψη της κινηματογραφικής πλοκής και σύντομες σκιαγραφήσεις των κεντρικών ηρώων. Επιχειρείται και μια αποτίμηση της ταινίας τόσο με όρους κινηματογραφικούς όσο και εγκληματολογικούς.

Ακολουθούν τα συμπεράσματα που συνάγονται από την παρούσα μελέτη, όπως επιτρέπεται να διατυπωθούν σε συνάρτηση με τις τρέχουσες κοινωνιολογικές – εγκληματολογικές θεωρίες και τις κινηματογραφικές εικόνες που αντλούνται από την ταινία Erin Brockovich.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	vii
Πίνακας περιεχομένων.....	xiii
Κεφάλαιο 1. Προσδιορίζοντας το οικονομικό έγκλημα σε θεωρητικό επίπεδο.....	1
1.1. Έγκλημα.....	1
1.2. Τύποι εγκλημάτων.....	2
1.3. Οικονομικά εγκλήματα.....	3
1.4. Διακρίσεις οικονομικών εγκλημάτων.....	5
1.5. Οι δράστες των οικονομικών εγκλημάτων.....	7
1.6. Παράνομες δράσεις των επιχειρήσεων.....	11
1.7. Τα θύματα των οικονομικών εγκλημάτων.....	17
1.8. Εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος.....	21
Κεφάλαιο 2. Προσεγγίζοντας το περιβαλλοντικό έγκλημα του Hinkley: τι συνέβη στα αλήθεια;.....	29
2.1. Το Hinkley, η Pacific Gas & Electric Company και το «εξασθενές χρώμιο»..	29
2.2. Ποια είναι η Erin Brockovich;.....	31
2.3. Ποιος είναι ο Edward Masry;.....	34
2.4. Η νομική εκπροσώπηση των κατοίκων του Hinkley.....	35
2.5. Το «private arbitration» ως μέσο επίλυσης νομικών διαφορών.....	38
2.6. Η δεσμευτική διαιτησία στην υπόθεση Hinkley εναντίον PG&E.....	42
2.7. Οι αποζημιώσεις κι οι αντιδράσεις των θυμάτων.....	45
2.8. Η κρουαζιέρα των δικηγόρων και η ανέλιξη της Erin Brockovich.....	49
2.9. Η επιστημονική διαμάχη για το χρώμιο και οι περιβαλλοντικές εξελίξεις μετά τον διακανονισμό με την PG&E.....	51
Κεφάλαιο 3. Παρακολουθώντας την κινηματογραφική ταινία Erin Brockovich.....	55
3.1. Γενικά στοιχεία της ταινίας.....	55
3.2. Η κινηματογραφική πλοκή της Erin Brockovich.....	56
3.3. Οι κεντρικοί ήρωες της ταινίας Erin Brockovich.....	57
3.3.1. Η Erin Brockovich.....	57

3.3.2.	Οι δικηγόροι Ed Masry και Kurt Potter.....	61
3.3.3.	Ο George στο πλευρό της Έριν.	63
3.3.4.	Η Donna Jensen, η πρώτη ενάγουσα της υπόθεσης Hinkley.	65
3.4.	Το πράσινο έγκλημα εις βάρος του περιβάλλοντος και των κατοίκων του	66
3.5.	Τα θύματα της εταιρικής ανευθυνότητας.....	69
3.6.	Προσέγγιση της ταινίας υπό ένα κινηματογραφικό πρίσμα.	70
3.7.	Εγκληματολογική θεώρηση της ταινίας.....	74
	Συμπεράσματα.	77
	Βιβλιογραφικές αναφορές.....	81
	Βιβλία:.....	81
	Τσουραμάνης, Χρ., (2010) Οικονομία & Εγκληματικότητα. Αθήνα: εκδ. Βασ. Ν. Κατσαρού.....	81
	Τσουραμάνης, Χρ., (2009) Το έγκλημα . Αθήνα: εκδ. Βασ. Ν. Κατσαρού	81

Κεφάλαιο 1. Προσδιορίζοντας το οικονομικό έγκλημα σε θεωρητικό επίπεδο.

1.1. Έγκλημα.

Αναγκαίο είναι αρχικά να προσδιοριστεί η έννοια του εγκλήματος υπό το πρίσμα της νομικής και κοινωνιολογικής οπτικής.

Γλωσσολογικά η ερμηνεία της λέξης έγκλημα αποδίδει κάθε πράξη άδικη, εκούσια, αντίθετη με το νόμο, η οποία κρίνεται αξιόποινη και τιμωρείται με βάση τον ποινικό κώδικα. Επιπλέον δηλώνει εμφατικό χαρακτηρισμό για πράξη, ενέργεια ή συμπεριφορά ηθικά ανεπίτρεπτη ή βλαπτική ή επιζήμια¹.

Από την άποψη της νομικής επιστήμης το έγκλημα διατυπώνεται ως μια πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο². Κοινωνιολογικά το έγκλημα είναι μια κοινωνική κατασκευή, που αντιπροσωπεύει μια συμπεριφορά, την οποία το κοινωνικό σύνολο χαρακτηρίζει αντικοινωνική, δηλαδή αντίθετη προς την επικρατούσα ηθική κι ως εκ τούτου επισύρει επιβολή κυρώσεων του τυπικού κοινωνικού ελέγχου³.

Η εγκληματολογία από τη μεριά της, συνυπολογίζοντας αιτιώδεις σχέσεις Υποκειμένου και περιβάλλοντος, αντιμετωπίζει το έγκλημα ως ένα φαινόμενο, που είναι το προϊόν της επίδρασης διάφορων παραγόντων πάνω στο άτομο, οι οποίοι καθορίζουν και τη βούληση και την υλοποίηση της σε ορισμένες συμπεριφορές. Περαιτέρω ορίζει τον εγκληματία ως το άτομο που δεν μετέχει στον κοινό σεβασμό των αξιών, αυτόν που δεν είναι συντονισμένος με τη συλλογική συνείδηση⁴.

Παρά τις διαφοροποιήσεις όλες οι προσπάθειες ορισμού συγκλίνουν πως το έγκλημα προσδιορίζεται από έναν βαθμό απόκλισης από τους εκάστοτε ηθικούς κανόνες

---

¹ Βλ. σχετικό λήμμα στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Τριανταφυλλίδη.

² Βλ. άρθρο 14 & 1 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα.

³ Βλ. Κοινωνιολογία Γενικής Παιδείας για την γ' τάξη Ενιαίου Λυκείου, Ο.Ε.Δ.Β.

⁴ Βλ. Δασκαλάκης, Η. (1985) Η εγκληματολογία ης κοινωνικής αντίδρασης, παραδόσεις, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

ή την ισχύουσα νομοθεσία. Απόρροια της απόκλισης αυτής είναι η ενεργοποίηση του τυπικού κοινωνικού ελέγχου και η απόδοση κάποιας μορφής τιμωρίας στον εγκληματία.

1.2. Τύποι εγκλημάτων.

Το πλήθος, η ποικιλία και το εύρος της εγκληματικής δράσης που μπορεί να υπάρξουν καθιστούν αναγκαία τη διάκριση των εγκλημάτων και την ταξινόμηση τους σε επιμέρους «τυπικές» κατηγορίες. Τα κριτήρια της διαίρεσης ποικίλουν και μπορούμε εύλογα να υποθέσουμε πως στο μέλλον θα προκύψουν περισσότερα. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας πάντως, έχει αξία να εστιάσουμε στην τυπολογία του εγκλήματος με κριτήρια τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Έτσι προκύπτει η εξής κατηγοριοποίηση⁵:

- α) κοινά εγκλήματα,
- β) εγκλήματα κατά της ηθικής τάξης/εγκλήματα χωρίς θύματα,
- γ) οικονομικά εγκλήματα,
- δ) εγκλήματα συμμοριών του «οργανωμένου εγκλήματος»,
- ε) εγκλήματα τρομοκρατίας,
- στ) εγκλήματα του κυβερνοχώρου.

Η πρώτη ομάδα εγκλημάτων αφορά σε πράξεις που αποτελούν πταισματικές παραβάσεις –ως πταίσμα ορίζεται η πράξη που τιμωρείται με κράτηση ή πρόστιμο- αλλά και σοβαρές κακουργηματικές πράξεις –κακούργημα θεωρείται η πράξη που τιμωρείται με πρόσκαιρη ή ισόβια κάθειρξη⁶-.

Η δεύτερη κατηγορία εγκλημάτων αναφέρεται σε εγκληματικές πράξεις στις οποίες ένα παράνομο αγαθό ή υπηρεσία καθίσταται αντικείμενο συναλλαγών, από τις οποίες συναλλαγές βλάπτεται ο ίδιος ο δράστης κι όχι κάποιο τρίτο πρόσωπο. Άρα σε αυτή την περίπτωση ο δράστης του εγκλήματος συμπίπτει με το θύμα του εγκλήματος. Ενδεικτική περίπτωση αποτελεί το έγκλημα της συμμετοχής σε παράνομα τυχερά παιχνίδια ή της χρήσης ναρκωτικών.

---

⁵ Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2003), Σύγχρονα Κοινωνικά Προβλήματα, Η ελληνική πραγματικότητα, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση.

⁶ Βλ.

Η τρίτη κατηγορία (που είναι και το κύριο θέμα της παρούσας εργασίας) απαρτίζεται από πράξεις «επαγγελματικού» χαρακτήρα, υπό την έννοια πως ο δράστης προβαίνει στο έγκλημα υπό την ιδιότητα του επαγγέλματος του και στο εύρος της επαγγελματικής του δράσης⁷.

Η επόμενη κατηγορία συμπεριλαμβάνει πράξεις εγκληματικών συμμοριών που στελεχώνονται είτε ευκαιριακά (συμμορία ανηλίκων) είτε σε μια πιο μόνιμη και συστηματική βάση (μαφία), με στόχο τη διακίνηση και προσφορά παράνομων αγαθών, είτε προϊόντων είτε υπηρεσιών.

Ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν τα εγκλήματα τρομοκρατίας· ως τέτοια προσδιορίζονται βίαιες πράξεις που εκτελούνται από ομάδες με επιδίωξη την άσκηση πολιτικής πίεσης κυρίως, προκειμένου να ικανοποιηθούν αιτήματα πολιτικού ή κοινωνικού χαρακτήρα. Η ιδιαιτερότητα των εγκλημάτων αυτών έγκειται στο γεγονός πως πέρα από τη ζημιά που προκαλεί η πράξη αυτή καθαυτή καλλιεργείται ένα ευρύτερο κλίμα σύγχυσης και φόβου, αν όχι πανικού, στο σύνολο της κοινωνίας, ώστε να αμφισβητηθεί το ισχύον πολιτικό-κοινωνικό σύστημα και να ασκηθεί πίεση εκ μέρους της κοινής γνώμης υπέρ των αιτημάτων της εκάστοτε τρομοκρατικής ομάδας.

Η τελευταία κατηγορία εγκλημάτων συνέχεται από την έννοια του Διαδικτύου. Κάθε έγκλημα αυτού του τύπου προϋποθέτει την πρόσβαση στην τεχνογνωσία και την τεχνολογία, καθώς συντελείται υποχρεωτικά «εντός» του παγκόσμιου ιστού πληροφοριών και δεδομένων και μέσω ενός συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.

1.3. Οικονομικά εγκλήματα.

Πολλοί είναι οι όροι που κατά καιρούς έχουν δημιουργηθεί για να δηλωθούν τα εγκλήματα οικονομικής φύσεως.

Δημοφιλέστερη, πάντως, ορολογία, όπως καταδεικνύει μια ματιά στην συνολική διαθέσιμη βιβλιογραφία εγκληματολογίας, είναι τα «εγκλήματα λευκού

---

⁷ Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2003), Σύγχρονα Κοινωνικά Προβλήματα, Η ελληνική πραγματικότητα, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση.

κολάρου/περιλαιμίου» (white-collar crimes), την οποία επινόησε ο Sutherland εμπνευσμένος από το λευκό πουκάμισο που φορούν οι δράστες, οι οποίοι συνηθέστερα ανήκουν στις υψηλότερες κοινωνικό-οικονομικές τάξεις, στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας (εκλαϊκεύοντας, ο Sutherland θεώρησε το «καλό» άσπρο πουκάμισο της ανώτερης τάξης τη στολή εργασίας τους). Ο ίδιος προσδιόρισε περαιτέρω σε αντιπαραβολή και τα «blue-collar crimes», δηλαδή ποινικά κολάσιμες πράξεις που πραγματοποιούνται από άτομα των κατώτερων κοινωνικό-οικονομικών τάξεων. Ο ορισμός του Sutherland απηχεί μια «προσωποπαγή» θεώρηση του εγκλήματος υπό την έννοια πως επικεντρώνει στο πρόσωπο που τελεί το έγκλημα.

Στην πορεία δημιουργήθηκε ο όρος «επαγγελματικά» εγκλήματα, υπό την έννοια πως ο δράστης τα διαπράττει στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας κι όχι της ιδιωτικής του ζωής αλλά και η ορολογία «εγκλήματα επιχειρήσεων», καθώς κύριοι δράστες αναδεικνύονται κατά κανόνα μεγάλες επιχειρήσεις και εταιρείες, ιδίως πολυεθνικές. Μια βασική διαφοροποίηση των δύο τελευταίων όρων σχετίζεται με την προσέγγιση του ορισμού τους. Ειδικότερα, ο όρος οικονομικά εγκλήματα απηχεί μια «πραγματοπαγή» αντίληψη του εγκλήματος κι εστιάζει στην ίδια την πράξη και όχι τόσο στο Υποκείμενο αυτής. Αποτέλεσμα αυτής της οπτικής είναι να παραβλέπεται η κοινωνικό-οικονομική θέση του δράστη.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πάντως πως σύμφωνα με λήμμα στο λεξικό «A Dictionary of Sociology» του Gordon Marshall⁸ τα εγκλήματα επιχειρήσεων δεν είναι αναγκαίο να παραβιάζουν με σαφήνεια κάποιον νόμο, αλλά αφορούν σε οποιαδήποτε πράξη μπορεί να προκαλέσει μεγάλο πλήγμα στην κοινωνία, την οικονομία, την υγεία του ανθρώπου, ακόμα κι αν αυτή δεν επισύρει καμία ή επισύρει μια ελάχιστη ποινική κύρωση. Τέτοια εγκλήματα ενδέχεται να τελούνται σκόπιμα ή να είναι το αποτέλεσμα αδιαφορίας ή ανεπάρκειας σε επίπεδο τεχνολογικής υποδομής. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν τα βιομηχανικά ατυχήματα, η μόλυνση του περιβάλλοντος και η μακροπρόθεσμη απάτη.

Τα τελευταία χρόνια η διεύρυνση της παγκοσμιοποίησης της οικονομικής δράσης μάς επιτρέπει να προκρίνουμε τον όρο «εγκλήματα των επιχειρήσεων», καθώς αυτές

---

⁸ Βλ. <http://www.encyclopedia.com/doc/1O88-corporatecrime.html>

είναι οι κύριοι δράστες τέτοιων παραβατικών πράξεων στο πλαίσιο της επιδίωξης της αύξησης του κέρδους⁹. (Στην παρούσα μελέτη, προχωρώντας την ανάλυση του θέματος, αυτός θα είναι και ο κύριος όρος που θα χρησιμοποιηθεί, καθώς είναι συναφής με το έγκλημα που απεικονίζεται στην κινηματογραφική ταινία που μας ενδιαφέρει.)

Η ύπαρξη πολλών και διαφορετικών πρισμάτων προσδιορισμού του εγκλήματος οικονομικού χαρακτήρα αντανακλά την πολυπλοκότητα των όρων της αγοράς και της οικονομίας. Σε μια προσπάθεια να αποκρυσταλλωθεί κατά το δυνατόν το τοπίο ο Friedrichs συνόψισε σχετικά με τον τύπο αυτών των εγκλημάτων τρεις προϋποθέσεις:

α) την ύπαρξη ενός νόμιμου επαγγελματικού περιβάλλοντος εντός του οποίου διαπράττεται το έγκλημα,

β) την επιδίωξη οικονομικού κέρδους ή την βελτίωση της σταδιοδρομίας του δράστη ως βασικά κίνητρα,

γ) την μη απαίτηση άμεσης και ηθελημένης βίας για την τέλεση του εγκλήματος.¹⁰

Αυτά τα χαρακτηριστικά ξεκαθαρίζουν αρκετά τη φύση του εν λόγω εγκλήματος κυρίως επιτρέποντας να διαφοροποιηθούν ευκρινώς από άλλες μορφές εγκλήματος που ενδεχομένως συμβαίνουν συγκυριακά σε έναν χώρο εργασίας, όπως για παράδειγμα ένα έγκλημα πάθους μεταξύ συναδέλφων-εραστών, ή εξαιτίας του χρηματικού κέρδους, όπως συμβαίνει σε μια ληστεία ή διάρρηξη.

1.4. Διακρίσεις οικονομικών εγκλημάτων.

Ο συμπεριφοριστής επιστήμονας, Edwin Edelhertz, που θεωρούσε το έγκλημα εν γένει ως απόρροια της φτώχειας, είναι ο πρώτος που ταξινόμησε τα οικονομικά εγκλήματα με βάση όχι τον δράστη αλλά την πράξη αυτή καθαυτή, ώστε να μπορέσει να παρουσιάσει συνολικά τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου. Έτσι κατέληξε σε τέσσερις

---

⁹ Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2003), Σύγχρονα Κοινωνικά Προβλήματα, Η ελληνική πραγματικότητα, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση.

¹⁰Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

μεγάλες κατηγορίες, τα «προσωπικά εγκλήματα», τα «εγκλήματα κατάχρησης εμπιστοσύνης», τα «εγκλήματα επιχειρήσεων» και τα «παιχνίδια εξαπάτησης»¹¹.

Προσεγγίζοντας την ταξινόμηση αυτή μπορούμε να σχολιάσουμε πως οι δύο πρώτες κατηγορίες αφορούν πράξεις που διαπράττει ένα πρόσωπο –στην πρώτη κατηγορία το έγκλημα γίνεται από ένα πρόσωπο δίχως κατ’ ανάγκη μια επαγγελματική ιδιότητα ενώ στη δεύτερη αφορά σε ένα πρόσωπο υπό τον όρο εργασίας του σε ένα φορέα δημόσιο ή μη και την καταπάτηση της δεοντολογίας του-. Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται σε εγκλήματα που διαπράττει μια επιχείρηση και τα οποία δεν αποτελούν την κύρια δραστηριότητα της και η τέταρτη κατηγορία εμπεριέχει τα κατ’ εξοχήν εγκλήματα του λευκού κολάρου, καθώς αναφέρεται σε ενέργειες που επιλέγει άτομο ή ομάδα που ανήκει στα ανώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα.

Η ασάφεια που υπάρχει στον προσδιορισμό ενός οικονομικού εγκλήματος και την ταξινόμηση του υπό κάποια κατηγορία οδήγησαν σε περαιτέρω διευκρινίσεις την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, ώστε δημιουργήσε έναν «Πίνακα οικονομικών εγκλημάτων» στον οποίο ρητά κατονομάζονται τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος.

Αυτή η εξέλιξη θεωρητικά επιτρέπει την πάταξη πράξεων ή παραλείψεων εκ μέρους των μεγάλων, κυρίως, επιχειρήσεων που συστηματικά αγνοούν ή σκοπίμως καταστρέφουν και ρυπαίνουν το φυσικό περιβάλλον προκαλώντας ανυπολόγιστες ζημιές τόσο στη φύση όσο και στην ανθρώπινη υγεία. Φυσικά, η θεωρητική και νομική θεμελίωση του εγκλήματος δεν συνιστά αυτομάτως την αντιμετώπιση και την απόδοση ποινών, καθώς είναι αναγκαία η κινητοποίηση είτε του επίσημου μηχανισμού κοινωνικού ελέγχου είτε του αντίστοιχου ποινικού¹².

---

¹¹Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

¹²Βλ. Δασκαλάκης, Η. (1985) Η εγκληματολογία ης κοινωνικής αντίδρασης, παραδόσεις, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

1.5. Οι δράστες των οικονομικών εγκλημάτων.

Στην κοινωνιολογική και εγκληματολογική μελέτη των οικονομικών εγκλημάτων δεν θα μπορούσε να απουσιάσει και η σκιαγράφηση και ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών του δράστη. Μια πρώτη προσέγγιση του δράστη υπαγορεύει τη διττή διάκριση με βάση το ποιος είναι ο δράστης, και ειδικότερα αν πρόκειται για ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο.

Σε ό,τι αφορά στα φυσικά πρόσωπα, τα άτομα, εφαλτήριο της θεωρητικής μελέτης στάθηκε η άποψη του Sutherland πως οι δράστες των οικονομικών εγκλημάτων είναι άτομα που απολαμβάνουν τα προνόμια μιας ανώτερης κοινωνικής τάξης και έχουν έναν υψηλό βαθμό κύρους και κοινωνικής απήχησης. Περαιτέρω υποστήριξε πως δεν είναι σημαντικό να μελετηθεί η προσωπικότητα τους, γιατί, άλλωστε, κύριος μοχλός των οικονομικών εγκλημάτων είναι οι επιχειρήσεις-δράστες, άρα η μελέτη πρέπει να εστιάσει στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης (οργάνωση, ιεράρχηση, επιδιώξεις, κ.α.)¹³.

Εν τούτοις, το γεγονός πως η πιστοποιημένη εγκληματική δράση οικονομικού χαρακτήρα αφορούσε εγκλήματα που διέπρατταν πρόσωπα-δράστες και η συνακόλουθη αποσιώπηση των εγκλημάτων που διέπρατταν επιχειρήσεις-δράστες έστρεψε τις πρώτες έρευνες στα πρόσωπα.

Συνοπτικά, τα συμπεράσματα αυτών διέψευδαν τον επιστημονικό ισχυρισμό του Sutherland, καθώς αποδείκνυαν πως σε εγκλήματα προσχεδιασμένα «πρωταγωνιστούν» άτομα των μεσαίων κοινωνικών τάξεων, που δεν παρουσιάζουν ψυχολογικά προβλήματα αντίστοιχα των δραστών εγκλημάτων κατά της ζωής ή της γενετήσιας ελευθερίας (π.χ. δολοφόνοι ή βιαστές αντίστοιχα), ωστόσο η προσωπικότητα τους είναι προβληματική, όπως επισημαίνει ο Tage Alalehto, μελετητής της κριτικής εγκληματολογίας. Επιπλέον, σύμφωνα με άλλα πορίσματα, επισημάνθηκαν η υψηλή αίσθηση ανταγωνισμού και η ανάγκη τους για υπεροχή έναντι των άλλων, η μανία τους για σώρευση χρήματος και πλούτου, η έλλειψη ηθικών φραγμών και ο αριβισμός.

---

¹³Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού.

Ιδιαίτερη αξία έχει, κατά τη γνώμη μου, η «συναισθηματική αποστέρηση» των δραστών αυτών, δηλαδή η ανικανότητα τους να συναισθανθούν κάποιο βαθύ συναίσθημα για τους γύρω τους. Αυτό οδηγεί στην εσφαλμένη αξιολόγηση των πράξεων τους στο βαθμό που δεν υπάρχει επίγνωση για τον αντίκτυπο των πράξεων τους. Παρά την παρατήρηση αυτή, διαπιστώνεται ακόμη πως οι ίδιοι αυτοί δράστες διακρίνονται για την κοινωνικότητα τους και εύκολα κερδίζουν τις εντυπώσεις, καθώς προβάλλουν μια εικόνα σοβαρή και αξιότιμη, προωθούν μια στιβαρή εκδοχή του εαυτού τους.

Από την άλλη, η μελέτη των ευκαιριακών εγκλημάτων συνδέει τα πρόσωπα-δράστες με χαρακτηριστικά των χαμηλότερων και ασθενέστερων οικονομικά τάξεων. Έτσι, διαπιστώνονται η περιθωριοποίηση και η σωρεία προβλημάτων οικονομικών και οικογενειακών, πιθανές εξαρτήσεις, συνηθέστερα στο αλκοόλ, και η συναισθηματική ανικανότητα τους να διαχειριστούν και να αντέξουν την πίεση που δέχονται ως μέλη της οποιαδήποτε ομάδας στο βαθμό που δεν μπορούν να αντισταθούν σε μια πρόταση, ακόμα κι αν αυτή είναι παράνομη ή εγκληματική. Ο Fiorelli δεν διστάζει να χαρακτηρίσει αυτά τα άτομα ως αλτρουιστές, εφόσον είναι έτοιμοι να θυσιάσουν το ατομικό του συμφέρον για το καλό της εταιρείας¹⁴.

Σε ό,τι αφορά στις επιχειρήσεις, που είναι και το κύριο θέμα της διπλωματικής μου εργασίας, τα δεδομένα αλλάζουν.

Ορίζοντας την έννοια της επιχείρησης μπορούμε να την χαρακτηρίσουμε ως μια οικονομική μονάδα όπου συνυπάρχουν οι συντελεστές παραγωγής, οι οποίοι σε συνδυασμό και κάτω από μια οργάνωση-διεύθυνση έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή προϊόντων ή την παροχή υπηρεσιών με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών του κοινωνικού συνόλου και την διασφάλιση οικονομικού οφέλους για την επιχείρηση¹⁵.

Ένας άλλος ορισμός στον ισότοπο της Wikipaideia κάνει λόγο για την ποριστική οικονομική μονάδα που αποτελεί αυτοτελή και υπεύθυνη οργάνωση παραγωγικών συντελεστών και διαχείρισης συναλλαγών με τις οποίες και επιδιώκει το μέγιστο κέρδος.

---

¹⁴Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού.

¹⁵Βλ. Γούτσος, Σ. (2004), Σημειώσεις μαθήματος Βιομηχανική Διοίκηση Ι, Πανεπιστήμιο Πατρών.

Το δε κέρδος πρέπει κατά κανόνα να υπερβαίνει την αντίστοιχη συνήθη αμοιβή της διοικητικής ή εκτελεστικής εργασίας που επιτελείται σε αυτήν.

Το σημαντικό συμπέρασμα είναι η διαφοροποίηση της έννοιας της επιχείρησης από την αντίστοιχη της εταιρείας. Η εταιρεία είναι η νομική υπόσταση της επιχείρησης αλλά η επιχείρηση αποτελεί μια ευρύτερη δράση που ασκείται από ένα ή περισσότερα άτομα δίχως τα άτομα αυτά να συνδέονται μεταξύ τους με εταιρικό δεσμό. Διαφέρει, επίσης, η επιχείρηση από την εργασία, το επάγγελμα και την εκμετάλλευση, καθώς η εργασία υπάγεται ως στοιχείο στην επιχείρηση και αφορά την παραγωγή έργου, το επάγγελμα αφορά την ιδιότητα ενός προσώπου που εργάζεται με οποιαδήποτε σχέση εργασίας και η εκμετάλλευση αφορά μόνον στην εργασία των μισθωτών μελών μιας επιχείρησης και των αγαθών που χρησιμοποιεί η επιχείρηση.

Ο φορέας της επιχείρησης ενδέχεται να είναι ένα άτομο είτε μια ομάδα ατόμων και είναι ο υπεύθυνος για τη διοίκηση της επιχείρησης. Αυτός αποβλέπει σταθερά σε ένα οικονομικό αποτέλεσμα, που ενίοτε αναφέρεται και στο κέρδος στην περίπτωση της εμπορικής επιχείρησης κι άλλοτε δεν το συμπεριλαμβάνει, όπως συμβαίνει με τις μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις (Μ.Κ.Ο.). Λαμβάνοντας υπόψη τον φορέα οι επιχειρήσεις διακρίνονται σε δημόσιες ή ιδιωτικές.

Στις δημόσιες επιχειρήσεις, με την ευρεία έννοια τους, ο φορέας ενδέχεται να είναι:

- α) το Κράτος ή ένας Οργανισμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.)
- β) νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.)
- γ) νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που υπάγονται οικονομικά είτε στο Δημόσιο ή σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης ή σε λοιπές δημόσιες επιχειρήσεις ή σε Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, όπως είναι μια Εθνική Τράπεζα.

Οι δημόσιες επιχειρήσεις στο στενότερο πλαίσιο τους έχουν ως φορέα ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που έχει εγκαθιδρυθεί με αποκλειστικές ή σχεδόν αποκλειστικές εισφορές του Δημοσίου ή και ενός Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης ή και λοιπών Δημοσίων Οργανισμών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας επιχείρησης είναι μια Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτροδότησης.

Στον αντίποδα οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν ως φορέα τους έναν ιδιώτη ή ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που έχει συσταθεί από ιδιώτες, που

αποτελούν είτε νομικά είτε φυσικά πρόσωπα. Βάση των ιδιωτικών επιχειρήσεων αποτελεί μια εταιρική μορφή, όπως αυτή προβλέπεται από το νόμο -οι κυριότερες εταιρικές μορφές είναι αυτές της ομόρρυθμης, της ετερόρρυθμης, της αφανούς ή συμμετοχικής, της εταιρείας περιορισμένης ευθύνης, της ανώνυμης εταιρείας, της θυγατρικής και της κοινοπραξίας- και με κύριο σκοπό το κέρδος. Μια τυπική ταξινόμηση των παραπάνω μορφών αφορά σε εταιρείες προσωπικές, κεφαλαιουχικές, μικτού τύπου και κοινωνικές¹⁶.

Ο σημαίνων ρόλος της επιχείρησης στην οικονομική εξέλιξη μιας χώρας και η συνακόλουθη αναγνώριση της σπουδαιότητας του ρόλου αυτού ερμηνεύει εύλογα την ανάγκη να διερευνηθεί ο ρόλος της επιχείρησης ως δράστης των οικονομικών εγκλημάτων και ταυτόχρονα εξηγούν τον όρο «corporate crimes» και την ευρεία του απήχηση.

Πράγματι οι επιχειρήσεις σήμερα είναι ο κύριος μοχλός ανάπτυξης ή υποβάθμισης μιας εθνικής οικονομίας. Η προσφορά θέσεων εργασίας και η ανάδειξη ή υπονόμηση επαγγελμάτων, όπως αυτή προκύπτει από τους δείκτες απορρόφησης εργαζομένων σε αυτές, η παραγωγή αγαθών με ποιοτικά και ποσοτικά αγαθά, η διαμόρφωση των τιμών κόστους αγοράς και πρόσβασης σε αγαθά, οι τεράστιες επενδύσεις σε διαφημίσεις και η ενίσχυση του καταναλωτισμού ως κύριου τρόπου ζωής είναι κάποιες σημαντικές πτυχές της οικονομικής βαρύτητας που έχει μια επιχείρηση. Αν συνυπολογίσουμε την τεράστια επίδραση της στη διατήρηση ή αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος και τη γενική συμμετοχή της στην υποβάθμιση των παγκόσμιων φυσικών αγαθών (όπως το νερό και το πετρέλαιο) αλλά και την παρέμβαση της στις διακρατικές σχέσεις εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης της αγοράς, δύσκολα αμφισβητείται πως η έκφραση της εκάστοτε επιχειρηματικής δράσης είναι η κύρια δημιουργός της εθνικής και παγκόσμιας οικονομίας.

---

¹⁶Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού.

1.6. Παράνομες δράσεις των επιχειρήσεων

Η επιδίωξη της μεγιστοποίησης του κέρδους και η νομιμότητα δύσκολα συμπορεύονται. Τα τεράστια κεφάλαια και τα υπέρογκα ποσά που διακυβεύονται σε κάθε επιχειρηματική κίνηση σε συνδυασμό με τους άλλους παράγοντες της οικονομικής ζωής, που προαναφέρθηκαν, μειώνει την πιθανότητα μια επιχείρηση να προκρίνει τη σύννομη οδό ανάπτυξης της, καθώς αυτή θα ήταν λιγότερο επικερδής τόσο σε επίπεδο οικονομικό όσο και στο επίπεδο του γοήτρου, του κύρους της επιχείρησης. Περαιτέρω πρέπει να επισημανθεί πως η συσχέτιση των μεγάλων επιχειρήσεων με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διευκολύνει επιπρόσθετα την καταπάτηση των νόμων είτε της δεοντολογίας, εφόσον τα μέσα επιδεικνύουν μια διάθεση ανοχής και συνενοχής σε καθαρά εγκληματικές πράξεις των επιχειρήσεων. Μια τελευταία παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη σε ό, τι αφορά τη δράση των επιχειρήσεων είναι αυτή της χαμηλής θεατότητας¹⁷ του εγκλήματος, υπό την έννοια πως πράγματι τα εγκλήματα αυτά δύσκολα γίνονται αντιληπτά είτε λόγω της συγκαλυμμένης ζημίας που προκαλούν (π.χ. προβλήματα υγείας στον άνθρωπο που αναπτύσσονται σε ένα μακρινό χρονικό σημείο) είτε λόγω της πραγματικής αδυναμίας άσκησης ελέγχου πάνω σε κάθε επιχειρηματική πράξη ή παράλειψη.

Η αφύπνιση της κοινής γνώμης γύρω από το ζήτημα της «κοινωνικής ευθύνης» κατά την πραγμάτωση μιας εργασίας, ενός επαγγέλματος ή μιας επιχειρηματικής δράσης έδωσε μια πρώτη ώθηση εν γένει γύρω στα 1960 σε μια συστηματική προσέγγιση της ηθικής δεοντολογίας και ξεκίνησε έναν κοινωνικό και επιστημονικό διάλογο που αφορούσε σε παραβιάσεις ηθικού χαρακτήρα και τον προσδιορισμό ενός καθαρού πλαισίου αποδεκτών και απορριπτέων πράξεων.

Μια δεκαετία νωρίτερα, ο Edwin Sutherland μελέτησε κατά τα 1950 την παράνομη δραστηριότητα των επιχειρήσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, για να καταλήξει στο συμπέρασμα πως εβδομήντα (70) εκ των μεγαλύτερων επιχειρήσεων που ασχολούνταν με κατασκευές και μεταλλεύματα είχαν παραβιάσει πολλάκις και

---

¹⁷Βλ. Δασκαλάκης, Η. (1985) Η εγκληματολογία ης κοινωνικής αντίδρασης, παραδόσεις, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα

πολλαπλώς την αμερικάνικη νομοθεσία¹⁸. Η έρευνα αυτή εστιάζει σε παραβάσεις της ομοσπονδιακής νομοθεσίας των Η.Π.Α. και μελετά ένα μικρό δείγμα επιχειρήσεων σε σχέση με τη συνολική επιχειρηματική δράση και γι' αυτό ο Sutherland δέχτηκε δριμυείς κριτικές και αμφισβητήσεις για το εν λόγω εγχείρημα του. Παρά τα όσα μειονεκτήματα ενδεχομένως παρουσιάζει η έρευνα αυτή, αξίζει να σχολιαστεί πως διαπιστώνονται πολλές παραβιάσεις στους εξής τομείς: αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, νομοθεσία περί της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, εργατική νομοθεσία, νομοθεσία για την παραπλανητική διαφήμιση και τον αθέμιτο ανταγωνισμό (παραβάσεις παράνομων εκπτώσεων) και γενικά παραβάσεις νόμων του εμπορίου.

Επόμενη σχετική έρευνα έγινε στα 1980 από τους Clinard και Yeager, καθηγητές κοινωνιολογίας με έδρες στο Wisconsin-Madison University και Boston University αντίστοιχα, οι οποίοι συμφωνούσαν εν γένει με τις απόψεις του Sutherland (μάλιστα τον θεωρούσαν τον ουσιαστικό εισηγητή των «εγκλημάτων επιχειρήσεων»). Σ' αυτή την περίπτωση μελετήθηκε η διαπιστωμένα παραβατική «συμπεριφορά» πεντακοσίων ογδόντα δύο (582) επιχειρήσεων με ετήσιες πωλήσεις τριακοσίων εκατομμυρίων ως σαράντα πέντε δισεκατομμυρίων δολαρίων (300.000.000 -45.000.000.000 \$). Κύρια συμπεράσματα αυτής της έρευνας είναι πως το 60% των επιχειρήσεων εμπλέκονταν σε δράσεις αντίθετες προς διάφορους νόμους τουλάχιστον άπαξ ενώ περί το 40% κατασκευαστικών επιχειρήσεων ήταν οικονομικοί εγκληματίες κάθ' υποτροπή. Ακόμη διαπιστώθηκε πως κύριες υπεύθυνες για τις μισές τουλάχιστον καταγεγραμμένες παραβιάσεις –τις οποίες αξιολογούσαν ως σοβαρές ή μεσαίας σπουδαιότητας- ήταν εταιρείες που δραστηριοποιούνταν στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, φαρμακευτικής και διύλισης πετρελαίου.

Άλλα αξιόλογα πορίσματα της εν λόγω μελέτης συνοψίζουν παραβιάσεις για τους κανόνες ορθής διαχείρισης των παραγόμενων και διακινούμενων προϊόντων και για την προστασία του περιβάλλοντος (ρύπανση με υγρές καύσιμες ύλες και χημικές ουσίες, μόλυνση του εναέριου χώρου και υδάτινου ορίζοντα). Υπήρξαν ακόμη πολλές δωροδοκίες και παραβάσεις περί των συναλλαγματικών κανόνων της ισοτιμίας καθώς και παραβιάσεις των κανόνων παραγωγής ως προς την ποιότητα και την επικινδυνότητα

---

¹⁸Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

των παραγόμενων αγαθών (π.χ. ελαττωματικά οχήματα ή επικίνδυνες τροφές). Τέλος, αρκετές ήταν οι παραβιάσεις στο επίπεδο της εμπορικής πρακτικής για την τήρηση του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρηματικών κέντρων¹⁹.

Οι ανωτέρω έρευνες είναι αυτές που στοιχειοθετούν το πλαίσιο δράσης των οικονομικών εγκλημάτων των οποίων δράστες φέρονται να είναι οι επιχειρήσεις (corporate crimes). Από αυτό το σημείο κι εξής, λοιπόν, τα εγκλήματα επιχειρήσεων ορίζονται ως παράνομες πράξεις ή παραλείψεις που τιμωρούνται από την Πολιτεία με βάση τους διοικητικούς, αστικούς και ποινικούς της νόμους και οι οποίες είναι το αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης ή της εγκληματικής αμέλειας ενός επίσημα και νόμιμα λειτουργούντος οργανισμού²⁰.

Ο John Hagan, κοινωνιολόγος και καθηγητής στο Northwestern University, προσδιορίζοντας εκ νέου την έννοια της επιχειρηματικής εγκληματικότητας κάνει λόγο για ένα είδος εγκλήματος των οργανώσεων που τελείται σε καθεστώς ελεύθερης οικονομίας και περιλαμβάνει εγκληματική συμπεριφορά που εκδηλώνεται για λογαριασμό και για την προσπόριση κέρδους σε μια ιδιωτική επιχείρηση. Επεξηγηματικά δε ορίζει το έγκλημα των οργανώσεων ως έγκλημα που διαπράττεται για λογαριασμό ή για την προσπόριση κέρδους σε έναν οργανισμό που λειτουργεί νόμιμα.

Ο Alex Thio, κοινωνιολόγος που μελέτησε τις στάσεις και τις συμπεριφορές που παραβιάζουν τις κοινωνικές νόρμες, παρατηρεί σε σχέση με την ταξινόμηση των οικονομικών εγκλημάτων των επιχειρήσεων πως είναι τέσσερις κύριες κατηγορίες και ο Hagan, αργότερα, προσθέτει στην λίστα του Thio μια ακόμη κατηγορία εγκλημάτων, άρα μπορούμε να μιλήσουμε για μια πενταμελή ταξινόμηση, που καταλήγει ως εξής:

α) εγκλήματα κατά των υπαλλήλων των επιχειρήσεων και αφορούν στην παραβίαση των κανόνων υγιεινής και ασφαλείας, όπως αυτοί προβλέπονται από την εκάστοτε εργατική νομοθεσία της χώρας

β) εγκλήματα εις βάρος πελατών των επιχειρήσεων και αφορούν στην εμπορία, επικίνδυνων για την υγεία τροφίμων ή προϊόντων, σε απάτες οικονομικού κυρίως

---

¹⁹Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

²⁰Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

χαρακτήρα (χρηματιστήριο, τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες), στην παραπλανητική διαφήμιση και οτιδήποτε αντιβαίνει στην άρση του μονοπωλίου

γ) εγκλήματα εις βάρος της κυβέρνησης και αφορούν σε παραβιάσεις της φορολογίας ή των τελωνειακών δασμών, σε δωροδοκίες πολιτικής φύσης είτε γίνεται προς μια πολιτική παράταξη ή προς ένα μεμονωμένο πολιτικό πρόσωπο ή λοιπών κυβερνητικών λειτουργών (αξιωματούχους, δικαστικούς, εισαγγελείς, κρατικούς λειτουργούς), με απώτερο στόχο να προαχθούν αθέμιτα τα επιχειρηματικά τους συμφέροντα

δ) εγκλήματα εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος (μόλυνση του αέρα, του νερού, του εδάφους, υποβάθμιση φυσικών πόρων, κ.α.)

ε) εγκλήματα εις βάρος των ανταγωνιστικών τους επιχειρήσεων, όπως είναι η βιομηχανική κατασκοπεία, ο αθέμιτος ανταγωνισμός, η καταπάτηση της πνευματικής ιδιοκτησίας (π.χ. αναπαραγωγή μιας κατοχυρωμένης ευρεσιτεχνίας ή αντιγραφή μιας κατοχυρωμένης πνευματικά τεχνογνωσίας δίχως άδεια του πνευματικού κατόχου), η συκοφαντική δυσφήμιση μιας ανταγωνιστικής επιχείρησης²¹.

Επιστρέφοντας λίγο στο ζήτημα της ηθικής δεοντολογίας και τους Clinard και Yeager αξίζει να σημειώσουμε πως αυτοί στα τέλη της δεκαετίας του '80 προσπάθησαν να ανασκευάσουν την ρητορική ισχύ αποφθεγματικών διατυπώσεων που διατυπώνονταν εκ μέρους των επιχειρηματικών κύκλων και συνοψίζονταν σε απόψεις όπως «η καλή πρόθεση δημιουργεί την ηθική πράξη», «το καλό σχετίζεται με τη λειτουργικότητα» και «ηθικά αποδεκτό με όρους της αγοράς είναι οτιδήποτε καλύπτει τις επιθυμίες του καταναλωτικού κοινού». Οι δύο διάσημοι κοινωνιολόγοι ακολουθώντας τον τρόπο σκέψης του Walton αποδεικνύουν πως οι επιχειρήσεις με το πρόσχημα πως ακολουθούν τη γραμμή που υπαγορεύεται από τις επιθυμίες και τις ανάγκες του κοινού και προβάλλοντας το σαθρό άλλοθι της ευθύνης του καταναλωτή πολύ συχνά καταλήγουν σε πράξεις που συνιστούν ηθικές παρεκκλίσεις δίχως να είναι κατ' ανάγκη ποινικά

---

²¹Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

κολάσιμες, στο βαθμό που δεν υφίσταται κάποια σαφή νομοθεσία που απαγορεύει το «ηθικό παράπτωμα».

Κατατάσσοντας τις ηθικές παραβάσεις των επιχειρήσεων οι παραπάνω επιστήμονες διαμορφώνουν έναν μακροσκελή κατάλογο τέτοιων επιχειρησιακών πρακτικών:

α) η επιχείρηση παρουσιάζει διαφημίσεις αγαθών στις οποίες κύριος ισχυρισμός είναι η αποκλειστική διάθεση τους εκ μέρους της, ενώ στην πραγματικότητα το ίδιο αγαθό παρασκευάζεται και διατίθεται στην αγορά κι εκ μέρους άλλων επιχειρήσεων

β) η επιχείρηση με τη βοήθεια των μέσων ενημέρωσης και ιδίως της τηλεόρασης κατασκευάζει και προβάλλει ένα εξαιρετικά «κοινωνικό» προφίλ, αναδεικνύει την διάθεση της να βελτιώσει περισσότερο το «κοινό καλό», την κοινωνική ευημερία παρά τα έσοδα και τα κέρδη της

γ) η επιχείρηση διαθέτει στην αγορά κάποια ελαττωματικά ή επικίνδυνα προϊόντων με τη δικαιολογία πως υπάρχουν κι άλλες επιχειρήσεις που διαθέτουν και προωθούν παρόμοια αγαθά δίχως να υφίσταται κάποια σχετική σαφής απαγόρευση

δ) η επιχείρηση πουλάει προϊόντα με το ψευδές τεκμήριο πως διαθέτουν ιδιότητες ή ποιότητες σε μεγαλύτερο βαθμό απ' όσο στα αλήθεια χαρακτηρίζονται από αυτές

ε) η επιχείρηση αποφεύγει να κατασκευάσει ή να βελτιώσει φθηνότερα προϊόντα ή αποσύρει τα φθηνότερα προϊόντα καλλιεργώντας έτσι ένα κλίμα καχυποψίας στους καταναλωτές για την αξιοπιστία των συγκεκριμένων αγαθών.

στ) η επιχείρηση μολύνει συγκεκριμένο περιβάλλον σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει κάποια νομοθετική πρόβλεψη προκειμένου να προστατευτεί, δηλαδή να εκμεταλλεύεται το «κενό» της νομοθεσίας

ζ) η επιχείρηση προσφέρει δώρα στους μεταπωλητές, προκειμένου να ενισχύσει το κίνητρο τους να προωθούν τα δικά της αγαθά

η) η επιχείρηση κατασκοπεύει ανταγωνιστικές επιχειρήσεις και εξαγοράζει τα μυστικά τους από υπαλλήλους τους

θ) η επιχείρηση υπόσχεται σε κρατικό υπάλληλο τον οποίο «διαφθείρει» πως σε περίπτωση που θα χάσει τη θέση εργασίας του θα του προσφέρει θέση εργασίας στο δικό της εργατικό δυναμικό

ι) η επιχείρηση διανέμει κέρδη που κανονικά έπρεπε να παραμείνουν στο κεφάλαιο της επιχείρησης στα ανώτερα και ανώτατα διευθυντικά στελέχη

κ) η επιχείρηση παραβιάζει το απόρρητο της ιδιωτικής ζωής των υπαλλήλων της, απολύει παλαιούς υπαλλήλους για να εξοικονομήσει χρήματα και δεν συνεργάζεται με τις τοπικές αρχές ώστε να σχεδιάσουν αποτελεσματικά την αντιμετώπιση και επίλυση τοπικών προβλημάτων.

Συνοψίζοντας τις παραπάνω κατηγορίες παραβιάσεων του ηθικού κώδικα μπορούμε να δούμε πως αφορούν στην κατασκευή και προώθηση ενός προϊόντος με ελλιπή χαρακτηριστικά προδιαγραφών ποιότητας, στην αθέμιτη ή παραπλανητική διαφήμιση, στον αθέμιτο ανταγωνισμό και στη διαφθορά στελεχών κρατικών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων και τέλος στη ρύπανση ή μόλυνση του περιβάλλοντος.

Συνδυάζοντας, λοιπόν, το «γράμμα του νόμου» και τις ηθικές επιταγές που αφορούν στην επιχειρηματική δράση μπορούμε να ορίσουμε εκ νέου την οικονομική εγκληματικότητα εκ μέρους των επιχειρήσεων ως εξής : οποιαδήποτε δραστηριότητα που στοχεύει στο κέρδος και η οποία αρχικά αντιβαίνει ή στο νόμο ή στην ηθική των συναλλαγών και δευτερευόντως στρέφεται κατά των συμφερόντων εκείνων που με οποιοδήποτε τρόπο συναλλάσσονται με αυτήν²².

Το εύρος αυτού του ορισμού δημιουργεί αμφιβολίες για τη διάκριση της εγκληματικής και της παραβατικής πράξης ή παράλειψης μιας επιχείρησης και συσκοτίζει στο χώρο της δεοντολογίας το κριτήριο βάση του οποίου πρέπει να αξιολογείται και να τιμωρείται μια πράξη ή παράλειψη. Έτσι, είναι σημαντικό να ξεκαθαριστεί πως η εγκληματικότητα της πράξης απορρέει από την παραβίαση κάποιου κανόνα του ποινικού νόμου, όπως αυτός υφίσταται, ενώ η παραβατικότητα της πράξης είναι απότοκο της παραβίασης της διάταξης διοικητικού ή αστικού νόμου και κανόνων της ηθικής δεοντολογίας των επιχειρήσεων.

---

²²Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

1.7. Τα θύματα των οικονομικών εγκλημάτων.

Σε κάθε ποινικά ή αστικά κολάσιμη πράξη, εκτός της ίδιας της πράξης και του δράστη, είναι σημαντικό να μελετηθεί και το θύμα. Ποιος είναι, πώς σκέφτεται, πώς ενεργεί, πώς βρέθηκε στη θέση του θύματος. Αυτά ενδιαφέρουν δεδομένου πως το θύμα ενδέχεται εξαιτίας της αντίληψης του για τα πράγματα ή της συμπεριφοράς του να «συμμετέχει» ή να ενθαρρύνει σε κάποιο βαθμό την ενέργεια που στρέφεται εναντίον του. Για παράδειγμα ένας καταναλωτής που εξαπατάται από μια επιχείρηση δεν έχει καμία ευθύνη αν είναι ανήλικος ή ακόμα χειρότερα παιδί, εφόσον δεν διαθέτει τη λογική και κριτική ικανότητα να αξιολογήσει το προϊόν και τη λειτουργικότητα του ή την αξία του ενώ ένας ενήλικος ή μεσήλικος καταναλωτής επιμερίζεται σε ένα βαθμό την ευθύνη για την εξαπάτηση του, στο βαθμό που οι γνώσεις και οι εμπειρίες του τον βοηθούν να αντιληφθεί, αν το επιθυμεί, τόσο την αξία του προϊόντος όσο και τα κίνητρα μιας επιχείρησης.

Πάντως, ειδικά στο επίπεδο των οικονομικών εγκλημάτων, είναι δύσκολο να ταξινομηθούν και να μελετηθούν τα θύματα. Η ταξινόμηση αυτή απηχεί μια ποικιλία χαρακτηριστικών, όπως τα χαρακτηριστικά τους ως προσωπικότητες, η άπαξ ή επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση τους, οι εξωτερικές παράμετροι του πλαισίου εντός του οποίου θυματοποιήθηκαν, η αποκατάσταση της βλάβης που τους προκλήθηκε (οικονομική βλάβη, ηθική βλάβη, σωματική βλάβη, κ.ο.κ.) και αυτά τα χαρακτηριστικά δύσκολα εντοπίζονται και αναδεικνύονται, όταν έρχεται η ώρα να αποδοθεί δικαιοσύνη για το σχετικό ζήτημα. Για παράδειγμα, αν πρόκειται για μια περίπτωση όπου η επιχείρηση προωθεί στην αγορά ένα ελαττωματικό ή επικίνδυνο αγαθό, τότε το θύμα είναι το σύνολο των καταναλωτών είτε μιας μόνο περιοχής ή όλης της χώρας ή –στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης- όλων των πιθανών καταναλωτών ανά τον κόσμο.

Το πρόβλημα αποκτά μια επιπρόσθετη δυσκολία στη διερεύνηση του, γιατί οι κοινωνίες παλαιότερα δεν έδιναν μεγάλη σημασία στα οικονομικά εγκλήματα, εφόσον, σε αντίθεση με ένα συμβατικό έγκλημα, οι συνέπειες του οικονομικού εγκλήματος διαχέονται στο σύνολο των ανθρώπων και γίνεται δύσκολο να εντοπιστούν τόσο το πλήθος των ατόμων όσο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του συνόλου. Στην περίπτωση, για παράδειγμα, της μόλυνσης του περιβάλλοντος, έστω του νερού –που είναι και το

θέμα της κινηματογραφικής ταινίας που θα μελετηθεί- , οι συνέπειες στα θύματα δεν είναι άμεσα ούτε εύκολα ορατές και δεν μπορεί εύκολα να υπολογιστεί ο αριθμός τους, γιατί η φύση της βλάβης που τους προκλήθηκε είναι μακροπρόθεσμη στην εμφάνιση κι εξέλιξη της.

Ωστόσο, η αφύπνιση και ευαισθητοποίηση συγκεκριμένων κατηγοριών-θυμάτων έχουν βοηθήσει, ώστε να προβάλλονται και να γνωστοποιούνται τα προβλήματα των θυμάτων οικονομικών εγκλημάτων με έναν τρόπο, που η κοινή γνώμη να τα θεωρεί εξίσου σημαντικά και σοβαρά, όπως συμβαίνει στα θύματα της συμβατικής εγκληματικότητας. Και πράγματι το να προκαλείς με μια πράξη ή παράλειψη σου μια ασθένεια, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της μόλυνσης του περιβάλλοντος, είναι το ίδιο σοβαρό με το αφαιρείς μια ζωή ή ταυτίζεται ακριβώς με το να αφαιρείς μια ζωή. Αυτό που είναι διαφορετικό είναι το πώς αυτό συμβαίνει και πως αποτυπώνεται στην πράξη. Δηλαδή, η επιχείρηση προκαλεί άσθμα ή καρκίνο και αλλάζει άρδην την ποιότητα και την διάρκεια ζωής του θύματος χωρίς κάποια εμφανή επιθετική κίνηση ενώ ο δολοφόνος αφαιρεί κατευθείαν τη ζωή από το θύμα του με έναν σαφή και κάθετο τρόπο.

Παρά την προβολή και την έκταση, όμως, της θυματοποίησης ανθρώπων στο πλαίσιο της οικονομικής εγκληματικότητας, εξακολουθούμε να παρατηρούμε μια ελλιπή ανακίνηση τέτοιων υποθέσεων, γιατί τα θύματα είτε αργούν είτε δεν καταγγέλλουν καθόλου τη θυματοποίηση τους στις αρμόδιες αρχές. Αυτό ερμηνεύεται ως εξής:

α) τα θύματα δεν αντιλαμβάνονται τη θυματοποίηση τους, δεν κατανοούν πως εξαπατώνται ή βλάπτονται στο πλαίσιο της οικονομικής εγκληματικότητας, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την κατασκευή ενός προϊόντος γενετικής μετάλλαξης, που ενδέχεται να πλήξει την υγεία τους

β) τα θύματα είναι μια έμμεση και απρόσωπη ομάδα, τα οποία, αν και πλήττονται το καθένα ξεχωριστά, εξακολουθούν να αποτελούν μια ευρεία ομάδα, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την αγορά και χρήση μιας ηλεκτρονικής συσκευής που είναι επικίνδυνη γιατί δεν πληροί τις προδιαγραφές ασφαλείας

γ) τα θύματα υποφέρουν ένα ελάχιστο κόστος ζημίας, σε αντιπαράβολή με τα τεράστια οικονομικά και μη οφέλη που αποκομίζει η επιχείρηση μέσω της εν λόγω θυματοποίησης, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην αγορά ενός προϊόντος που η

διαφήμιση του υποστηρίζει πως έχει ιδιότητες σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι τις διαθέτει στα αλήθεια

δ) τα θύματα στην περίπτωση που είναι μια ολόκληρη επιχείρηση ή ομάδα επιχειρήσεων δεν επιθυμεί την γνωστοποίηση της θυματοποίησης τους, γιατί θεωρεί πως η ζημία που θα προκληθεί απ' αυτήν θα είναι πολύ μεγαλύτερη και μακρόπνοη, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στην περίπτωση που μια μεγάλη εταιρεία έχει πέσει θύμα «ανταγωνιστικής» κατασκοπείας.

Στη δεκαετία του '90 Αμερικανοί επιστήμονες προσπάθησαν να προσδιορίσουν τα χαρακτηριστικά των θυμάτων της επαγγελματικής και της επιχειρησιακής εγκληματικότητας και κατέληξαν στα εξής:

α) τα θύματα ενδέχεται να είναι μεμονωμένα άτομα-φυσικά πρόσωπα ή οργανισμοί ή και μία κυβέρνηση ή οι φορολογούμενοι πολίτες ή οι καταναλωτές εν γένει

β) όταν τα θύματα είναι άτομα το κύριο και βασικό έγκλημα εις βάρος τους είναι η εκμετάλλευση τους υπό την ιδιότητα τους ως καταναλωτές ενώ όταν πρόκειται για επιχειρήσεις κύριο έγκλημα εις βάρος τους είναι η κλοπή και το σαμποτάζ που συμβαίνει εκ μέρους υπαλλήλων της επιχείρησης

γ) όταν τα θύματα είναι άτομα η ηλικιακή τους κατηγορία ξεκινά από τα είκοσι έτη και συνήθως διαβαθμίζεται ως τα σαράντα έτη, δίχως να αποκλείεται ακόμα μεγαλύτερη ηλικία

δ) όταν τα θύματα είναι άτομα πρόκειται κυρίως για κατοίκους των Δυτικών Πολιτειών

ε) όταν τα θύματα είναι άτομα πρόκειται κατά κύριο λόγο για λευκούς άνδρες και γυναίκες

στ) όταν τα θύματα είναι άτομα υπάγονται ως προς την οικονομική επιφάνεια και την καταναλωτική τους δύναμη σε καλό επίπεδο

ζ) όταν τα θύματα είναι άτομα η ζημία τους προκαλείται είναι εξίσου σωματική όσο και οικονομική

η) όταν τα θύματα είναι επιχειρήσεις παρατηρείται πως ένα μεγάλο ποσοστό υπαλλήλων τους είναι δυσαρεστημένο με τη συμπεριφορά των ανώτερων στελεχών τους

θ) όταν τα θύματα είναι επιχειρήσεις παρατηρείται πως το εργασιακό περιβάλλον που προσφέρεται από αυτές βιώνεται από τους υπαλλήλους ως καταπιεστικό και αγχώδες.

Σύμφωνα, πάντως, με μια κατηγοριοποίηση που διαμόρφωσε ο Jenny Tomlin²³ τα θύματα διαφοροποιούνται σε πέντε κατηγορίες:

- α) τα άτομα-θύματα
- β) τις επιχειρήσεις-θύματα
- γ) τους κρατικούς μηχανισμούς-θύματα
- δ) τη διεθνή έννομη τάξη-θύμα
- ε) την κοινωνία-θύμα

Αποσαφηνίζοντας την περιπτωσιολογία των οικονομικών εγκλημάτων που εμπίπτει σε κάθε κατηγορία θυμάτων εξηγείται πως τα άτομα-θύματα εμπλέκονται κυρίως σε περιπτώσεις εξαπάτησης στον χώρο της υγείας (π.χ. έκαναν περιττές επεμβάσεις), σε χρηματιστηριακές απάτες (π.χ. μετοχές «φούσκα»), σε περιπτώσεις περιττών επισκευών (π.χ. σε μια ηλεκτρική οικιακή συσκευή), σε αγορά αναξιόπιστων προϊόντων ή επικίνδυνων για τη συνολική τους υγείας φαρμάκων ή τροφίμων, σε περιπτώσεις εργατικών ατυχημάτων (π.χ. ανασφάλιστος εργάτης που παθαίνει ηλεκτροπληξία κατά το ωράριο εργασίας του).

Στην περίπτωση της επιχείρησης-θύματος ενδεικτικά εγκλήματα εις βάρος τους θεωρούνται οι κλοπές και οι καταχρήσεις που κάνουν υπάλληλοι τους εις βάρος τους, π.χ. όταν ένας υπάλληλος του τομέα παραγωγής κλέβει προϊόντα είτε για προσωπική χρήση είτε για να τα μεταπωλήσει ή όταν ένας υπάλληλος στον τομέα του λογιστηρίου καταχράται χρήματα. Στην δε περίπτωση του κρατικού οργανισμού-θύματος κύρια εγκληματική δράση είναι η πολιτική διαφθορά προσώπων ή ομάδων προσώπων υπό την επαγγελματική-πολιτική τους ιδιότητα, η θεμελίωση πελατειακών σχέσεων ανάμεσα στο δράστη και το «θύμα».

---

²³Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού

Σε ό,τι αφορά στην διεθνή έννομη τάξη-θύμα οι περιπτώσεις της οικονομικής εγκληματικότητας παράγουν συνέπειες που επηρεάζουν περισσότερο του ενός κράτη και ως εκ τούτου αφορούν κυρίως σε εγκληματικές δράσεις πολυεθνικών επιχειρήσεων. Για παράδειγμα ας λάβουμε την περίπτωση που μια εταιρεία διαφθείρει οικονομικά ένα πολιτικό πρόσωπο μιας άλλης χώρας, από την χώρα στην οποία κανονικά υπάγεται και είναι νομικά υπόλογη η επιχείρηση, προκειμένου να αναλάβει αυτή ένα έργο κατασκευαστικό επί παραδείγματι.

Τέλος στην περίπτωση της κοινωνίας-θύμα αναφερόμαστε σε πράξεις που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα και σίγουρα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα ταυτόχρονα την ποιότητα ζωής της κοινωνίας, όπως χαρακτηριστικά συμβαίνει στην περίπτωση μιας σοβαρής περιβαλλοντικής παραβίασης. Αξίζει νομίζω σε αυτό το σημείο να επισημάνουμε πως τα εγκλήματα εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος δεν αντιμετωπίζονται αυθύπαρκτα παρά εξ αντανάκλασως, δηλαδή στο βαθμό που αυτά καταγράφονται και αντικατοπτρίζονται στην υγεία του ανθρώπου ή τις συνθήκες διαβίωσης του.

1.8. Εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος.

Η βιομηχανική επανάσταση, η εντατικοποίηση της παραγωγής και η συνακόλουθη καθιέρωση του καταναλωτισμού ως κύριου τρόπου ζωής στις δυτικές κοινωνίες, η παγκοσμιοποίηση της επιχειρηματικής δράσης και η ασάφεια που ενυπάρχει στην ποινική νομοθεσία είτε σε επίπεδο εθνικό είτε σε επίπεδο παγκόσμιο είναι παράμετροι που έχουν καθορίσει τη σχέση της παγκόσμιας επιχειρηματικότητας με το φυσικό περιβάλλον. Συνυπολογίζοντας την απουσία κάποιας αρχής «βιώσιμης ανάπτυξης» στην οικονομική και παραγωγική δραστηριότητα αλλά και την κατά περίπτωση μυωπική και κοντόφθαλμη οπτική που υιοθετεί ο άνθρωπος στη σχέση του με το φυσικό περιβάλλον εξηγείται εύκολα η ολοένα αυξανόμενη εγκληματική δράση ή αμέλεια που πλήττει το περιβάλλον. Αφήνοντας στο περιθώριο την ευθύνη και τη συμμετοχή του ατόμου ως κοινωνική ομάδα σε αυτή την κατάσταση, γιατί δεν

εξυπηρετεί την παρούσα μελέτη, είναι χρήσιμο να εστιάσουμε στο τι συμβαίνει εκ μέρους των επιχειρήσεων.

Εξετάζοντας λίγο την ιστορική εξέλιξη της θεώρησης της σχέσης της οικονομικής ανάπτυξης και του φυσικού περιβάλλοντος, ας θυμηθούμε πως το 1971 η μελέτη της λεγόμενης Λέσχης της Ρώμης υποστήριξε την ύπαρξη συγκεκριμένων ορίων στη μεγέθυνση της ανθρώπινης δραστηριότητας και οικονομικής αναβάθμισης. Προς επίρρωση αυτής της δεσμευτικής διατύπωσης, το 1972 η πρώτη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον αποτελεί την αφορμή της χάραξης της δράσης για την πολιτική προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Είκοσι χρόνια αργότερα, το 1992, στο η διάσκεψη για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, που έγινε στο Ρίο, έγινε προσπάθεια να σχεδιαστεί μια ενιαία, διεθνούς εμβέλειας πολιτική δράσης, που προσδιόριζε τις επιδιώξεις και τις προτεραιότητες μιας περιβαλλοντικά φιλικής οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, το 2002 η διάσκεψη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του Γιοχάνεσμπουργκ διαπίστωσε πως παρά τις διακηρύξεις και τις καλές προθέσεις η παγκόσμια κοινότητα υπολείπεται και υστερεί πολύ στο επίπεδο της περιβαλλοντικής προστασίας.

Η συστηματική έκθεση του φυσικού περιβάλλοντος σε κινδύνους που σχετίζονται σχεδόν αποκλειστικά με την οικονομική δράση ερμηνεύεται με την διαφοροποίηση και την απόκλιση που εμφανίζουν οι εκάστοτε νομοθετικές ρυθμίσεις. Αυτό το γεγονός με τη σειρά του οφείλεται στους διαφορετικούς ρυθμούς οικονομικής δράσης και εξέλιξης που παρουσιάζονται ανά χώρα –για παράδειγμα κράτη με μειωμένη βιομηχανική παραγωγή έχουν ελλιπέστερη νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος σε σχέση με κράτη με έντονη την παρουσία του δευτερογενούς οικονομικού τομέα- αλλά και με την ολιγωρία των εθνικών κυβερνήσεων να συγκρουστούν με μεγάλα οικονομικά κέντρα και να θέσουν σαφή και αυστηρά όρια στην επιχειρηματική δράση.

Η έκταση του φαινομένου υποβάθμισης και καταστροφής του περιβάλλοντος δεν μπόρεσε να περάσει επιστημονικά απαρατήρητη κι έτσι οι κοινωνιολόγοι έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στη νέα αυτή κατηγορία εγκληματικής δράσης. Έτσι, γίνεται λόγος για μια νέα «τάξη» εγκλημάτων, που δηλώνεται πλέον ως «περιβαλλοντικά» ή ως «πράσινα» ή ως «οικολογικά» εγκλήματα.

Στο βιβλίο «Criminology: A Sociological Introduction» ο Eammon Carrabine, καθηγητής Κοινωνιολογίας στο University of Essex, αναφέρεται στη δημιουργία ενός νέου κλάδου της κοινωνιολογίας, την «πράσινη εγκληματολογία» και σκιαγραφεί το πεδίο έρευνας της τονίζοντας πως πρέπει να διερευνηθούν η φύση και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά των πράσινων εγκλημάτων σε όποια μορφή κι αν απαντώνται, καθώς και να προσδιοριστεί ο τρόπος αντιμετώπισης τους από τη νομοθεσία και την πολιτική εξουσία. Επιπρόσθετα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικές ανισότητες που συνδέονται με την πραγμάτωση αυτών των εγκλημάτων και γι' αυτό είναι χρήσιμο να ερευνηθούν και οι κοινωνικές αλλαγές που προϋποτίθενται για την αποτελεσματική τους αντιμετώπιση²⁴.

Άρα, είναι σημαντικό να υπάρξει ένας αυτόνομος κλάδος για την θεώρηση αυτών των εγκλημάτων, καθώς αυτά διαφοροποιούνται έντονα από τα υπόλοιπα οικονομικά ή επιχειρηματικά εγκλήματα. Η τελευταία, μάλιστα, παρατήρηση του για την κοινωνική διάσταση των οικολογικών εγκλημάτων είναι σπουδαία, γιατί εμμέσως πλην σαφώς προσδιορίζει χαρακτηριστικά τόσο για τον «τόπο του εγκλήματος» όσο και για τις κοινωνικές ομάδες-θύματα. Πράγματι, όσο μας επιτρέπεται να γνωρίζουμε για τα οικολογικά εγκλήματα που συμβαίνουν κατά κανόνα αφορούν σε περιοχές χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης και σίγουρα δεν πλήττουν συχνά τις ανώτερες οικονομικά και κοινωνικά τάξεις, ανάμεσα στις οποίες, βέβαια, ανήκουν και οι επιχειρηματίες.

Διερευνώντας τώρα τη φύση των οικολογικών εγκλημάτων αρχικά έχουμε τον ορισμό των McLaughlin και Muncie πως πρόκειται για μια παράνομη ή επιβλαβή συμπεριφορά η οποία απειλεί ή βλάπτει ή καταστρέφει το φυσικό περιβάλλον. Ο Carrabine προκρίνει πως πρέπει να θεωρείται πράσινο έγκλημα οποιαδήποτε δράση στρέφεται κατά του περιβάλλοντος ενώ ο Clifford καταλήγει πως ένα περιβαλλοντικό έγκλημα γίνεται με πρόθεση να βλάψει ή έχει τη δυνατότητα να βλάψει οικολογικά ή και βιολογικά συστήματα, με απώτερο σκοπό να εξυπηρετήσει ατομικά ή εταιρικά συμφέροντα. Μελετώντας συνδυαστικά τους παραπάνω ορισμούς καταλήγουμε πως κάθε

---

²⁴Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βας. Ν. Κατσαρού.

πράξη ή παράλειψη, ατομική ή συλλογική, με την οποία προκαλείται οποιαδήποτε παροδική ή μόνιμη βλάβη στην ποιότητα ζωής των έμβιων όντων του πλανήτη και καθιστά το φυσικό περιβάλλον ακατάλληλο για περαιτέρω διαβίωση αποτελεί ένα οικολογικό έγκλημα.

Σε ό,τι αφορά στην ταξινόμηση των περιβαλλοντικών εγκλημάτων μπορούμε να ανατρέξουμε στα πορίσματα του United Nations Interregional Crime and Justice Institute (U.N.I.C.R.I.), που ενστερνίστηκαν και οι περισσότερες χώρες προσαρμόζοντας τη νομοθεσία τους, ώστε να γίνουν πιο αποτελεσματικές στην περιφρούρηση του περιβάλλοντος. Σύμφωνα, λοιπόν, με το U.N.I.C.R.I τα πράσινα εγκλήματα είναι:

- α) η απόρριψη των οικιακών αποβλήτων σε ακατάλληλους χώρους
- β) η κυκλοφορία και απόρριψη τοξικών αποβλήτων και πυρηνικών υλικών σε ακατάλληλους χώρους
- γ) η απογύμνωση των δασών
- δ) η μόλυνση του περιβάλλοντος
- ε) η παράνομη εμπορία ουσιών που μειώνουν την ποσότητα του όζοντος στην ατμόσφαιρα
- στ) το παράνομο εμπόριο και η λαθροθηρία ζώων που κινδυνεύουν με εξαφάνιση.

Ο δε Carrabine παρατηρεί πως υπάρχει δυνατότητα να ταξινομηθούν τα πράσινα εγκλήματα και σε δύο μεγάλες κατηγορίες, αυτά που ανήκουν στα κυρίως πράσινα εγκλήματα και αυτά που είναι κατά σύμβαση ή εξαρτώμενα από τα κυρίως πράσινα εγκλήματα. Τα κυρίως πράσινα εγκλήματα προσδιορίζονται ως εκείνα που συντελούν άμεσα στην καταστροφή και υποβάθμιση του περιβάλλοντος ενώ τα κατά σύμβαση πράσινα εγκλήματα είναι όσα πηγάζουν από τις παραβάσεις των κανόνων που αποβλέπουν στην προστασία του περιβάλλοντος από εκείνους που έχουν θεσμικά δεσμευτεί να το περιφρουρούν και να το φροντίζουν.

Όπως και να έχει το ζήτημα των εγκλημάτων κατά του περιβάλλοντος έχει μια ασάφεια και ρευστότητα· έτσι παραγνωρίζεται συχνά η ζημία που προκαλεί η ανεύθυνη συμπεριφορά ενός ατόμου, όταν για παράδειγμα χρησιμοποιεί με σπάταλο τρόπο το νερό ή σπρί με προωθητικό αέριο· ακόμη, τα ίδια συσχετίζονται έντονα με την κοινωνική απαξίωση που επέρχεται γύρω από την εγκληματική πράξη κι αυτό είναι κάτι που

διαβαθμίζεται αναλόγως των κοινωνικών δεδομένων, όπως για παράδειγμα ποικίλει η αντίδραση απέναντι σε κάποιον που κυνηγά εκτός της κυνηγετικής περιόδου ή απέναντι σε μια εταιρεία που κακομεταχειρίζεται ζώα που κατά κανόνα θεωρούνται ζώα προς βρώση.

Σίγουρα, λοιπόν, η κοινή αντίληψη του μέσου ανθρώπου αναδεικνύει ως έγκλημα κατά του περιβάλλοντος μια πράξη ή παράλειψη –κατά τη γνώμη μου περισσότερο μια πράξη και λιγότερο μια παράλειψη- που πλήττει το φυσικό περιβάλλον και συνακόλουθα τον άνθρωπο και ιδίως όταν αυτές συμβαίνουν από μια εταιρεία ή επιχείρηση. Ακόμη περισσότερη ευαισθητοποίηση υπάρχει όταν το έγκλημα πλήττει μια κοινωνικά υποβαθμισμένη περιοχή, όπως είναι οι εργατικές συνοικίες και οι βιομηχανικές περιοχές όπου σε αυτές κατοικούν άνθρωποι χαμηλότερου οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου. Ερμηνεύοντας αυτή τη στάση πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την ανοχή του μέσου ανθρώπου και της κοινωνίας απέναντι στην έννοια της κοινωνικής αδικίας και των κοινωνικών ανισοτήτων.

Όπως και να έχει το Υποκείμενο ενός περιβαλλοντικού εγκλήματος μπορεί να είναι εξίσου ένα άτομο ή μια επιχείρηση κι όπως είναι λογικά αναμενόμενο τα εγκλήματα των επιχειρήσεων είναι τα πλέον βαρυσήμαντα, εφόσον προκαλούν σοβαρά οικολογικά ζητήματα λόγω της φύσης και της έκτασης των εργασιών που περαιώνουν. Μάλιστα, ως επί το πλείστον ενοχοποιούνται για σοβαρά περιβαλλοντικά εγκλήματα οι πολυεθνικές εταιρίες και οι θυγατρικές τους στον λεγόμενο Τρίτο Κόσμο, καθώς τα νομοθετικά κενά στις αναπτυσσόμενες περιοχές επιτρέπουν διάφορες δραστηριότητες που δεν οριοθετούνται ως αξιόποινες πράξεις. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει πως δεν υφίστανται πάρα πολλά «πράσινα εγκλήματα» στον λεγόμενο αναπτυγμένο κόσμο.

Στην ίδια προβληματική των περιβαλλοντικών εγκλημάτων πρέπει να συνυπολογιστεί η εκτεταμένη διαφθορά του νομικού συστήματος και η δυνατότητα επηρεασμού των κρατικών μηχανισμών εκ μέρους των οικονομικά κραταιών ανθρώπων που ως ιδιώτες ή ως υπεύθυνοι επιχειρήσεων βλάπτουν σοβαρά το οικοσύστημα. Αξίζει να αναφερθούν εδώ, νομίζω, και η τεράστια γραφειοκρατία και η αδυναμία πρόσβασης στα αρχεία των επιχειρήσεων από όπου θα μπορούσε να αντληθεί αποδεικτικό υλικό, καθώς και η απουσία ικανών μαρτυριών, γεγονός που προκαλείται είτε λόγω της μειωμένης, αν όχι ανύπαρκτης, επίγνωσης για την εγκληματική φύση της ενέργειας είτε

λόγω του φόβου που αισθάνεται ο κάθε άνθρωπος μεμονωμένα –είτε σχετίζεται άμεσα είτε έμμεσα με την επιχείρηση- να κινήσει διαδικασίες εναντίον ισχυρών οικονομικά και κοινωνικά φορέων. Τέλος, πρέπει να ληφθεί υπόψη η «χαμηλή θεατότητα» των πράσινων εγκλημάτων, που τα εντάσσει στον «σκοτεινό αριθμό» της εγκληματικότητας· ο τρόπος που συμβαίνουν, η μακροπρόθεσμη βλάβη που προκαλούν και η αμφισβητούμενη διασύνδεση τους με παραφθορές και καταστροφές που τείνουν να θεωρούνται φυσιολογικές και στο πλαίσιο της κανονικής εξέλιξης ενός συστήματος, κυρίως όταν αυτά συμβαίνουν από επιχειρήσεις, μειώνει τις αναφορές και τις καταγγελίες τους.

Η ανάγκη νομοθετικής ρύθμισης ώστε να ποινικοποιηθούν οι σχετικές με το περιβάλλον παραβάσεις απηχείται στην πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, προκειμένου να οριοθετηθούν ως πράσινα εγκλήματα υπό την έννοια πως πρόκειται για προϊόντα ενεργειών εκ προθέσεως ή έστω βαρείας αμέλειας τα εξής:

α) η απόρριψη, εκπομή ή εισαγωγή ποσότητας υλικών ή ιοντίζουσας ακτινοβολίας στην ατμόσφαιρα, το έδαφος ή το νερό, που προκαλεί θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες προσώπων

β) η παράνομη απόρριψη, εκπομή ή εισαγωγή ποσότητας υλικών ή ιοντίζουσας ακτινοβολίας στον αέρα, το έδαφος ή το νερό, που προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλεί το θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες σε πρόσωπα ή ουσιαστικές βλάβες στην ποιότητα του αέρα, του εδάφους, του νερού, στα ζώα ή στα φυτά

γ) η παράνομη επεξεργασία, συμπεριλαμβανομένης της διάθεσης και της αποθήκευσης, της μεταφοράς, της εξαγωγής ή της εισαγωγής αποβλήτων, μεταξύ άλλων και επικίνδυνων αποβλήτων, που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλούν το θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες σε πρόσωπα ή ουσιαστικές βλάβες στην ποιότητα του αέρα, του εδάφους, του νερού, στα ζώα ή στα φυτά

δ) η παράνομη λειτουργία μονάδας που εκτελεί επικίνδυνες δραστηριότητες ή στην οποία αποθηκεύονται ή χρησιμοποιούνται επικίνδυνες ουσίες ή παρασκευάσματα και η οποία προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει εκτός της μονάδας το θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες σε πρόσωπα ή ουσιαστικές βλάβες στην ποιότητα του αέρα, του εδάφους, του νερού, στα ζώα ή τα φυτά

ε) η παράνομη μεταφορά αποβλήτων, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 παράγραφος 35 του κανονισμού (Ε.Κ.) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για κερδοσκοπικούς λόγους και σε μη αμελητέα ποσότητα, ανεξάρτητα του εάν η μεταφορά εκτελείται σε ένα στάδιο ή σε πολλαπλές αλλά προφανώς αλληλένδετες επιχειρήσεις

στ) η παράνομη παραγωγή, επεξεργασία, αποθήκευση, χρήση, μεταφορά, εισαγωγή ή εξαγωγή πυρηνικών υλικών ή άλλων επικίνδυνων ραδιενεργών ουσιών που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλούν θάνατο ή σοβαρή σωματική βλάβη σε πρόσωπα ή ουσιαστική βλάβη στην ποιότητα του αέρα, του εδάφους, του νερού, στα ζώα ή τα φυτά

ζ) η παράνομη κατοχή, σύλληψη, βλάβη, θανάτωση ή εμπορία προστατευόμενων ειδών της άγριας χλωρίδας και πανίδας ή μερών ή παραγώγων αυτών

η) η παράνομη και ουσιαστική υποβάθμιση προστατευόμενων οικολογικών ενδιαιτημάτων

θ) η παράνομη εμπορία ή χρήση ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος.²⁵

Φυσικά, είναι εύλογο πως η ποινικοποίηση μέσω μιας σαφούς νομοθετικής ρύθμισης των αξιόποινων εγκληματικών δράσεων κατά του περιβάλλοντος δεν θα λύσει αυτόματα το τεράστιο αυτό ζήτημα. Κι αυτό γιατί είναι δύσκολο, αρχικά, να προσδιοριστεί εξίσου το Υποκείμενο δράσης –φυσικά ή νομικά πρόσωπα- αλλά και η παράνομη δραστηριότητα του, ώστε να ασκηθούν ποινικές διώξεις. Περαιτέρω είναι σχεδόν ανέφικτο να αποδειχθεί σε σχέση με μια πράσινη εγκληματική δράση η ύπαρξη πρόθεσης και τελικής υπαιτιότητας του δράστη, ώστε να επιτευχθεί μια σωστή και παραδειγματική καταδίκη του. Επιπρόσθετα, γεννάται η προβληματική της ανακολουθίας και αναντιστοιχίας ανάμεσα στην όποια καταδίκη του δράστη και το μέγεθος και τη βαρύτητα της ζημιάς που προκάλεσε ο ίδιος στο φυσικό περιβάλλον, υπό την έννοια πως σε μια πρώτη ματιά καμία ποινή δεν είναι αρκετή και αντίστοιχη της παράβασης (πρόκειται για την ίδια λογική απονομής δικαιοσύνης που διασύρει και αμφισβητεί διάφορες σωφρονιστικές ποινές, όπως η ισόβια κάθειρξη). Ίσως θα ήταν χρήσιμο να σταθούμε κάπως και στο ζήτημα της κοινής γνώμης που αμφιταλαντεύεται

---

²⁵ Βλ. Τσουραμάνης, Χ. (2010), Οικονομία και Εγκληματικότητα, Αθήνα, εκδ. Βασιλ. Ν. Κατσαρού.

σε τέτοια ζητήματα σε σχέση με το ποια είναι η δέουσα «τιμωρία» και πως πρέπει να χαραχτεί μια κοινή κι ενιαία πολιτική γραμμή προκειμένου να αποφευχθούν παρόμοιες δράσεις. Και τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό είναι η στάση του θύματος, το οποίο είτε ως άτομο είτε ως κοινωνία αμφιταλαντεύεται λόγω της περιορισμένης γνώσης και επίγνωσης αλλά και του βιώματος που η εγκληματική πράξη του προκάλεσε.

Κεφάλαιο 2. Προσεγγίζοντας το περιβαλλοντικό έγκλημα του Hinkley: τι συνέβη στα αλήθεια;

2.1. Το Hinkley, η Pacific Gas & Electric Company και το «εξασθενές χρώμιο».

Το Hinkley είναι μια μικρή αγροτική κοινότητα στην έρημο Mojave στο San Bernardino της California των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, περίπου εκατόν είκοσι μίλια βορειοανατολικά του Los Angeles. Στα περίχωρα υπάρχουν εργοστάσια μεθαμφεταμίνης και στρατιωτικές βάσεις –δύο βάσεις του ναυτικού και μία αεροπορική-. Αριθμούσε περίπου τρεις χιλιάδες πεντακόσιους (3.500) κατοίκους που έπιναν επί δεκαπέντε ως είκοσι χρόνια (15-20) μολυσμένο με εξασθενές χρώμιο νερό.

Η Pacific Gas & Electric Company είναι μια επιχείρηση παροχής φυσικού αερίου και ηλεκτρισμού, που το 1952 κατασκεύασε έναν σταθμό διακίνησης αερίου στο Hinkley, ο οποίος εκτεινόταν περίπου σε είκοσι «acres» (σε αντιστοιχία με τα ελληνικά μέτρα πρόκειται για 80 στρέμματα) κοντά στην πόλη και που αποτελούσε ένα μόνο μέρος ενός ευρύτερου συστήματος διακίνησης του αερίου. Ο σταθμός αυτός αντλούσε φυσικό αέριο μέσω μιας μεγάλης διακλάδωσης σωληνώσεων από το Panhandle του Texas ως το San Francisco Bay Area, ώστε να είναι δυνατή η εξυπηρέτηση και ο εφοδιασμός με αέριο του μεγαλύτερου κομματιού του Central Valley. Η εταιρεία χρησιμοποίησε το χρώμιο για να αναστείλει την καταστροφή των υδροροών του συστήματος εξαιτίας της σκουριάς· πρόκειται για μια συνήθη διαδικασία, την επιχρωμίωση των σωληνώσεων, η οποία είναι σχετικά ακίνδυνη αν γίνει με το τρισθενές χρώμιο, το οποίο σε απειροελάχιστη ποσότητα βοηθά τον ανθρώπινο οργανισμό να μεταβολίζει σάκχαρα και λιπίδια αλλά είναι επικίνδυνο όταν συμβαίνει με εξασθενές χρώμιο, ένα βαρύ μέταλλο που συνδέεται με τη μόλυνση του περιβάλλοντος και σοβαρές βλάβες στην υγεία του ανθρώπου.

Η PG&E απέβαλλε τα λύματα σε λίμνες και πηγάδια, τα οποία δεν είχαν καμία κατάλληλη επένδυση, ώστε να συγκρατούν τα τοξικά και να αποφευχθεί μόλυνση των

υπόγειων πηγών νερού και του εδάφους (μάλιστα, σύμφωνα με άρθρο που είναι δημοσιευμένο στη διαδικτυακή έκδοση του αμερικανικού εντύπου Salon με ημερομηνία 14/04/2000, η εταιρεία PG&E φρόντισε να επενδύσει τις «δεξαμένες συλλογής» αποβλήτων της μετά το 1966).

Το 1987 η εταιρεία διεξάγει, κατά τα λεγόμενα της, έναν έλεγχο ρουτίνας και ανακαλύπτει πως το εξασθενές χρώμιο έχει μολύνει τον υδροφόρο ορίζοντα. Τον Δεκέμβρη της ίδιας χρονιάς ανακοινώνει τα ευρήματα του «ελέγχου ρουτίνας» της στην αρμόδια υπηρεσία, δηλαδή το California Regional Water Quality Control Board και αυτό με τη σειρά του απαιτεί τον καθαρισμό της μόλυνσης και την αποκατάσταση του ευρύτερου περιβάλλοντος. Η εταιρεία ενημερώνει την τοπική κοινότητα για μια «ελεγχόμενη» μόλυνση μιας περιορισμένης έκτασης γύρω από τις εργοστασιακές εγκαταστάσεις που αφορά στο χημικό στοιχείο του τρισθενούς χρωμίου, για το οποίο δεν υπάρχουν αρκετά ενοχοποιητικά στοιχεία τοξικότητας.

Η εταιρεία που έχει ήδη διαπιστώσει πως σε κάποιες κατοικίες και αγροτικές εκτάσεις τα επίπεδα χρωμίου στο νερό είναι λίγο παραπάνω από το επιτρεπτό όριο που έχει καθορίσει η αμερικάνικη υπηρεσία για την προστασία του περιβάλλοντος (U.S Department of Environmental Protection) και ανταποκρινόμενη σε αυτό που έκρινε ως «ηθικό καθήκον» της προσφέρει στις συγκεκριμένες οικογένειες εμφιαλωμένα νερά και καλύπτει τα ιατρικά έξοδα τους που αφορούν σε εξετάσεις και θεραπείες των ασθενειών που εμφάνισαν²⁶.

Εκείνη τη χρονική περίοδο οι κάτοικοι του Hinkley έχουν παρουσιάσει διάφορα αλλά κοινά νοσήματα και ασθένειες, όπως δερματικές αλλεργίες και παθήσεις, ρινορραγίες, αποβολές και τερατογενέσεις, χαλασμένα δόντια, καρκίνο στον λάρυγγα, στο συκώτι, στα νεφρά, στα έντερα, στη μήτρα, κ.α. Ωστόσο οι υπεύθυνοι αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων αποφάνθηκαν πως δεν βρέθηκαν στοιχεία που να συσχετίζουν τις ασθένειες με την παρατεταμένη έκθεση των ασθενών στο χρώμιο μέσω του πόσιμου νερού.

Στις αρχές του 1990 η εταιρεία PG&E ξεκινά ένα πρόγραμμα «καθαρισμού» ύψους περίπου δωδεκάμισι εκατομμυρίων δολαρίων (12.500.000\$) που προβλέπει την

---

²⁶ www.quackwatch.org/01QuackeryRelatedTopics/brockovich.html

απαλλοτριώση γης και ακινήτων με την ψευδή αιτιολόγηση ενός έργου οδοποιίας. Προσεγγίζει ιδιοκτήτες και προτείνει εξαγορά για τρεις φάρμες και δέκα σπίτια.

Μία εξ αυτών είναι η Roberta Walker που δέχτηκε μια πρώτη προσφορά για το σπίτι της το οποίο είχε αντικειμενική αξία γύρω στις είκοσι πέντε χιλιάδες δολάρια (25.000\$) του ύψους των εξήντα χιλιάδων δολαρίων (60.000\$). Η ίδια απέρριψε την προσφορά δηλώνοντας ρητά πως δεν επιθυμεί να πουλήσει ούτε να εγκαταλείψει το σπίτι της και η εταιρεία ανταπάντησε πως της επιτρέπει να διαπραγματευτεί. Η Roberta ζητά το παράλογο ποσό των διακοσίων πενήντα χιλιάδων δολαρίων (250.000\$) με τη λογική πως η εταιρεία θα παραιτηθεί της διεκδίκησης της αλλά προς έκπληξη της η PG&E αποδέχεται το κόστος της αγοραπωλησίας. Κι αυτό θα είναι η αρχή της ιστορίας που έκανε γνωστό παγκοσμίως το Hinkley για το σκάνδαλο της μόλυνσης των εδαφών του εκ μέρους της μεγάλης εταιρείας τροφοδοσίας ηλεκτρισμού αλλά και την Erin Brockovich που από μια γυναίκα με μάλλον μέτρια μόρφωση και αμφιλεγόμενη προσωπική ζωή κατέληξε να αποτελεί μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα που κινείται ανάμεσα στην εξιδανίκευση και τον περιβαλλοντικό ακτιβισμό από τη μία και τον αριβισμό από την άλλη.

2.2. Ποια είναι η Erin Brockovich;

Η Erin Pattee, σύμφωνα με το The Biography channel²⁷ γεννήθηκε στις 22/06/1960 στο Lawrence του Kansas. Ο πατέρας της ο Frank Pattee, μηχανολόγος στο επάγγελμα, ήταν ένας αυστηρός άντρας που η Erin εκτιμά βαθιά ως σήμερα. Η μητέρα της ήταν δημοσιογράφος. Η ίδια είναι το τέταρτο παιδί, ο Βενιαμίν της οικογένειας. Οι γονείς της υπήρξαν ενθαρρυντικοί μαζί της και της εμφύσησαν την ιδέα πως μπορούσε να πετύχει τα πάντα αν κατάφερνε να συντονίσει τις δυνάμεις της.

Φοίτησε στο Lawrence High School δίχως να διακρίνεται για τις μαθητικές της επιδόσεις, καθώς η δυσλεξία της την εμπόδιζε στη γνωστική της πρόοδο, αν και όπως

---

²⁷ www.thebiographychannel.co.uk/biographies/erin-brockovich.html

αποδείχθηκε χρόνια μετά την βοήθησε να αναπτύξει φοβερές μνημονικές τεχνικές (είναι αλήθεια πως απομνημόνευσε τα στοιχεία των 650 φακέλων των εναγόντων στην υπόθεση Hinkley που της άλλαξε τη ζωή).

Το 1980 στα είκοσι της χρόνια μετακομίζει μαζί με μια φίλη της στην περιοχή του Newport Beach της California, ακολουθώντας τον αδελφό της που ήδη κατοικεί στο West Coast. Το 1981 εργάζεται ως management trainee για την εταιρεία K-Mart, μια αμερικάνικη αλυσίδα λιανικής πώλησης με εκπτωτικές τιμές αλλά δεν διατηρεί τη θέση εργασίας αυτή παραπάνω από έξι (6) μήνες. Την ίδια χρονιά η Erin συμμετέχει σε διαγωνισμό ομορφιάς και κερδίζει τον τίτλο Miss Pacific Coast. Στα 1982 ο αδελφός της Tommy μετακομίζει ξανά και βρίσκεται μόνη στην Καλιφόρνια να αναζητά μια βιώσιμη λύση για το μέλλον της.

Είναι η ίδια περίοδος που γνωρίζει τον Shawn Brown, με τον οποίο γίνεται αχώριστη και καταλήγει γρήγορα να τον παντρευτεί. Τον Μάιο της επόμενης χρονιάς φέρνει στον κόσμο το πρώτο της παιδί, τον Matthew, αφού έχουν μετακομίσει στο Reno της Nevada. Τα προβλήματα στο γάμο της με τον Shawn αρχίζουν να γίνονται φανερά αλλά αυτό δεν την εμποδίζει να κάνει άλλο ένα παιδί μαζί του, την Katie. Στην πορεία ισχυρίστηκε πως ήθελε να αποφύγει το διαζύγιο για να μην στερήσει από τα παιδιά της την οικογένεια τους. Έπονται δύο μετακομίσεις της οικογένειας που υπαγορεύονται από επαγγελματικές υποχρεώσεις του Shawn, πρώτα στο St. Louis κι έπειτα στο Lodi της California. Τα προβλήματα που γίνονται εντονότερα και η γενικότερη δυσαρέσκεια της Έριν για τη ζωή της της προκαλούν κρίσεις πανικού που προσπαθεί να αντιμετωπίσει με τη βοήθεια γιατρών. Το πρώτο της διαζύγιο είναι γεγονός γύρω στα 1987.

Η διαζευγμένη με δύο μικρά παιδιά Erin προσπαθεί να βιοποριστεί. Βρίσκει δουλειά ως γραμματέας σε ένα μικρό χρηματομεσιτικό γραφείο. Βρίσκει, επίσης, τον δεύτερο της σύζυγο στο πρόσωπο του εργοδότη της, τον Steve Brockovich. Ούτε αυτός ο γάμος της θα ευδοκιμήσει. Τα προβλήματα στη σχέση του ζευγαριού κάνουν την ευάλωτη Erin να καταφύγει σε μια προσθετική στήθους, θέλοντας να βελτιώσει, σύμφωνα με δικές της δηλώσεις, την αυτοπεποίθησή της. Φυσικά, κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει και η Έριν φλερτάρει με την ανορεξία ως αποτέλεσμα μάλλον της χαμηλής αυτόεκτίμησής της και της αποτυχημένης συναισθηματικής της ζωής. Αυτή τη φορά θα

καταφύγει σε ένα ειδικό ψυχοθεραπευτή. Θα αντιμετωπίσει τελικά τα ζητήματα της και θα καταλήξει το 1990 να εκδώσει το δεύτερο διαζύγιο της.

Από αυτόν τον γάμο θα κρατήσει το επώνυμο με το οποίο έγινε παγκόσμια γνωστή· η αλλαγή του επωνύμου απαιτούσε να καταβάλλει εξακόσια εβδομήντα πέντε δολάρια (675\$) τα οποία δεν διέθετε εκείνη τη στιγμή. Εκτός αυτού, όμως, η Έριν ανακαλύπτει πως είναι έγκυος για τρίτη φορά· θα κρατήσει, λοιπόν, και το τρίτο της παιδί, την Elizabeth, που θα γεννηθεί το 1991.

Κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της, γύρω στον τέταρτο μήνα κύησης, η Έριν είχε ένα σοβαρό αυτοκινητικό ατύχημα. Δεδομένης της κατάστασης της απαγορευόταν η εξέταση της με ακτινογραφίες, οπότε διαφεύγει της προσοχής των γιατρών πως η Έριν έχει υποστεί μια ζημιά στην σπονδυλική στήλη που θα της προκαλέσει στη συνέχεια έντονο και σταθερό πόνο δυσχεραίνοντας την καθημερινότητα της.

Μετά τη γέννηση του τρίτου της παιδιού, σε ένα ταξίδι στο Los Angeles, γνωρίζει μέσω ενός κοινού φίλου τον τρίτο σύντροφο της, τον Jorge Halaby, έναν γοητευτικό μηχανόβιο που στάθηκε αφενός η αφορμή για την ριζική αλλαγή της ζωής της Έριν κι αφετέρου το στήριγμα της οικογένειας της στην πορεία της Έριν προς την «κοινωνική κορυφή». Ζουν έναν έντονο έρωτα και για χάρη του η Έριν επιστρέφει στην Καλιφόρνια.

Αυτός θα συστήσει την Έριν στον Jim Vititoe, τον δικηγόρο της φέρμας Masry & Vititoe, προκειμένου η Έριν να καταθέσει αγωγή και να διεκδικήσει αναδρομικά μια καλή αποζημίωση για το σοβαρό τρακάρισμα που της άφησε έναν μόνιμο τραυματισμό στην σπονδυλική στήλη και θα λυνόταν μάλλον με μια επέμβαση. Η μήνυση κατατίθεται και η Έριν κερδίζει μια πενιχρή αποζημίωση με την οποία ωστόσο κάνει το απαραίτητο χειρουργείο. Ο νέος της σύντροφος μετακομίζει στο σπίτι της μετά την επέμβαση, ώστε να μπορεί να φροντίσει την ίδια και τα τρία της παιδιά, όσο η Έριν υπολείπεται λόγω ανάρρωσης.

Η οικονομική της κατάσταση είναι δυσχερής. Ο πατέρας της της προτείνει να επιστρέψει στο πατρικό της, για να την βοηθήσει αλλά η πεισματάρη Έριν σκέφτεται να απευθυνθεί στο μόνο μέρος που ξέρει για να βρει δουλειά. Έτσι, βρίσκεται στο δικηγορικό γραφείο Masry & Vititoe να απαντάει τηλέφωνα για τριακόσια δολάρια (300\$) την εβδομάδα. Οι συνάδελφοι της την περιφρονούν λόγω της έλλειψης ανώτερης μόρφωσης και κυρίως λόγω της εκρηκτικής της εμφάνισης, που προκαλεί ζήλεια και

καχυποψία συνάμα, κυρίως στις γυναίκες εργαζόμενες στην ίδια φίρμα. Σίγουρα δεν είναι το πιο προσφιλές πρόσωπο στο γραφείο...

Ωστόσο, ο Έντ της εμπιστεύεται κάποτε να συμπληρώσει τα στοιχεία σε έναν φάκελο μιας κτηματομεσιτικής υπόθεσης, που το γραφείο είχε αναλάβει pro bono. Η Έριν, η οποία στερείται εκπαίδευσης αλλά όχι αντίληψης, αντιλαμβάνεται γρήγορα λόγω ιατρικών αναφορών που εσωκλείονται στον φάκελο της υπόθεσης πως κάτι ύποπτο συμβαίνει κι αρχίζει να ερευνά την κατάσταση αξιοποιώντας τα πιο σαφή της προσόντα: εξωστρέφεια, αγωνιστικότητα και... σεξ απήλ. Σύντομα, ο Masry συμφώνησε μαζί της πως πρόκειται για μια άκρως ενδιαφέρουσα και προκλητική υπόθεση, που έχρηζε σοβαρής νομικής διαπραγμάτευσης.

Η ενασχόληση της Έριν με την υπόθεση Hinkley την απορρόφησε σε τέτοιο βαθμό σε επίπεδο διάθεσης χρόνου και ενέργειας, που τα παιδιά της εκείνη την περίοδο ήταν στην αποκλειστική φροντίδα του Jorge, με τον οποίο σταδιακά απομακρυνόταν και ψυχραινόταν. Έμελλε, όμως, να καταλήξει σε μια θριαμβευτική νίκη την οποία η Έριν εξαργύρωσε αφειδώς.

2.3. Ποιος είναι ο Edward Masry;

Ανατρέχοντας σε άρθρο του Christofer Reed στην διαδικτυακή έκδοση της Guardian²⁸, μαθαίνουμε πως ο Edward Louis Masry γεννήθηκε στις 29/06/32 στο Paterson του New Jersey από μετανάστες γονείς. Η οικογενειακή επιχείρηση ρούχων που διατηρούσε ο πατέρας του έκλεισε όταν ο Ed ήταν οκτώ (8) ετών και μετακόμισαν στη νότια California, όπου και διέμεναν σε διάφορα προάστεια του Los Angeles.

Κάποτε έμεναν σε ένα τόσο κατεστραμμένο bungalow που ο μικρός Ed χρειαζόταν να κοιμάται σε μια σκηνή που έστησαν στον κήπο τους για τρία (3) χρόνια. Αυτή η παιδική του εμπειρία, σύμφωνα με δικούς του ισχυρισμούς, του καλλιέργησαν την συμπάθεια για τους ανθρώπους με υποβαθμισμένα κοινωνικά προνόμια.

---

²⁸ www.theguardian.com/news/2005/dec/09/guardianonbituaries.usa

Παρακολούθησε το τότε Valley Junior College και έπειτα φοίτησε διαδοχικά στα πανεπιστήμια της Καλιφόρνια στη Santa Barbara, Los Angeles και τελικά στο αντίστοιχο της Southern California. Κάποια στιγμή διέκοψε τις σπουδές του για να υπηρετήσει τον αμερικάνικο στρατό στη Γαλλία. Τελικά πήρε το πτυχίο της νομικής από το Loyola University του Los Angeles στα 1960.

Είχε ανέκαθεν ένα ενδιαφέρον για τα περιβαλλοντικά ζητήματα και μάλιστα επέδειξε εξαιρετικό ζήλο στην υπεράσπιση των αδικημένων και καταφρονημένων, στοιχείο που φάνηκε ήδη από τα πρώτα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος του. Ωστόσο προκειμένου να μπορέσει να βιοποριστεί δέχτηκε έναν ευρύ και ποικίλο κύκλο πελατών, αρκετά αμφιλεγόμενο. Ενδεικτικές υποθέσεις που είχε αναλάβει αφορούσαν σε στριπτιζέζ, πόρνες και προαγωγούς. Ο ίδιος είχε κάποτε δηλώσει ότι «έχω εκπροσωπήσει μια τεράστια γκάμα ανθρώπων, από τους πιο καλούς ως τους πιο κακούς ή τους δήθεν χειρότερους!»

Αξιοσημείωτο είναι για τον ίδιο πως έχει φυλακιστεί πέντε φορές (5), εσφαλμένα σύμφωνα με τους δικούς του ισχυρισμούς, καθώς ποτέ δεν έχει καταδικαστεί για αδίκημα ούτε καν για το παράπτωμα της ανάρμοστης συμπεριφοράς.

Η πιο σημαντική και θριαμβευτική του υπόθεση ήρθε λίγο πριν τη συνταξιοδότηση του, όταν η βοηθός του Erin Brockovich τον έπεισε να ψάξει βαθύτερα σε μια υπόθεση που αρχικά φαινόταν να είναι μια απλή κτηματομεσιτική περίπτωση αλλά εν τέλει αναδείχτηκε μια τεράστια υπόθεση μόλυνσης εκ μέρους της εταιρείας Pacific Gas & Electric.

2.4. Η νομική εκπροσώπηση των κατοίκων του Hinkley

Η Roberta Walker, σύμφωνα με δηλώσεις σε συνέντευξη της στην εφημερίδα San Bernardino County Sun στις 07/09/13, ήταν αποφασισμένη να μείνει στο σπίτι της και να απορρίψει τις προτάσεις εξαγοράς εκ μέρους της γνωστής εταιρείας ηλεκτροδότησης. Η θετική, όμως, ανταπόκριση της PG&E στην παράλογη αντιπροσφορά της Roberta την θορύβησε έντονα. Η ίδια γνώριζε την παρουσία του χρωμίου στο νερό της πόλης αλλά,

όπως οι περισσότεροι κάτοικοι το θεωρούσε ασφαλές για την ανθρώπινη υγεία, καθώς νόμιζαν πως πρόκειται για το κοινό τρισθενές στοιχείο. Η εύκολη συναίνεση της εταιρείας στα τεράστιο ποσό που ζήτησε ως αντίτιμο για την παραχώρηση της κατοικίας της ήταν αυτό που την έκανε να αντιληφθεί πως κάτι πολύ σοβαρό συνέβαινε. Ψάχνοντας την αλήθεια ανακάλυψε πως εν τέλει η εταιρεία είχε χρησιμοποιήσει το χρώμιο-6 κι άρα η όποια μόλυνση ήταν σοβαρότερη από όσο είχαν αφήσει να φανεί.

Έτσι, άρχισε να αναζητά δικηγορικό γραφείο να αναλάβει την υπόθεση της, η οποία θεωρείτο κτηματομεσιτική εκείνη τη στιγμή. Εισέπραξε τελεσίδικη άρνηση από εκατόν πενήντα δικηγορικές φίρμες, καθώς καμία δεν επιθυμούσε να εμπλακεί σε οποιαδήποτε υπόθεση με την Pacific Gas & Electricity Company. Μέσω ενός γνωστού της που βρήκε σε μια γιορτή επανασύνδεσης συμμαθητών κατάφερε να εξασφαλίσει τη βοήθεια της μικρής δικηγορικής φίρμας Masry & Vititoe με έδρα στο Westlake Village του Los Angeles. Ο Ed Masry δέχτηκε την υπόθεση pro bono και ανέθεσε στην Erin Brockovich να συμπληρώσει τον φάκελο. Η Erin αν και δεν διέθετε κάποια νομική εκπαίδευση αντιλήφθηκε πως κάτι ύποπτο συνέβαινε εξαιτίας κάποιων αιματολογικών δειγμάτων που φάνηκε να είχε στη διάθεση της η PG&E και κάπως έπαιζαν κάποιο ρόλο στην προσφορά εξαγοράς της γης και των ακινήτων.

Όπως συμβαίνει στις μικρές πόλεις η είδηση της νομικής εκπροσώπησης της Roberta διαδόθηκε και αρκετοί από τους υπόλοιπους κατοίκους εκδήλωσαν ένα σχετικό ενδιαφέρον για νομική εκπροσώπηση. Άλλωστε, τα περιστατικά παρόμοιων ασθενειών ήταν αρκετά για να περάσουν απαρατήρητα σε μια τόσο μικρή κοινωνία.

Έτσι, το γραφείο του Ed Masry έβαλε μια αγγελία σε τοπική εφημερίδα καλώντας την κοινότητα σε μια συνάντηση, ώστε να συζητήσουν τις αποκαλύψεις της Έριν και του Έντ και να διερευνήσουν την πιθανότητα μιας μαζικής μήνυσης κατά της PG&E. Στην συνάντηση αυτή ο Masry παρουσίασε την άποψη του για τη νομική ευθύνη της εταιρείας ηλεκτροδότησης για τη μόλυνση με το χρώμιο-6 και μοιραία για τις ασθένειες που παρουσίασαν οι εκτεθειμένοι στο βαρύ μέταλλο κάτοικοι. Η προσωπική του θέση ήταν πως μπορούσαν κι έπρεπε να μηνύσουν την εταιρεία διεκδικώντας αποζημιώσεις για τις φυσικές και ηθικές βλάβες που είχαν προκληθεί στους ασθενείς και τις οικογένειες τους.

Μέχρι και το τέλος του 1992 ο Εντ και η Έριν συνέχιζαν να συζητούν με κατοίκους, να συλλέγουν ιατρικές γνωματεύσεις, να διαμορφώνουν φακέλους

αυξάνοντας διαρκώς το νούμερο των εναγόντων. Ήταν μια περίοδος «στρατολόγησης» ενδιαφερομένων-θυμάτων που θα ξεπερνούσε κατά πολύ τις δυνάμεις ενός μικρού και άπειρου σε τέτοιες υποθέσεις δικηγορικού γραφείου. Κατά την ίδια χρονική φάση η Έριν άρχισε τακτικές επισκέψεις στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια του Λος Άντζελες (U.C.L.A.) για να συλλέξει άρθρα σχετικά με τη σύνδεση εμφάνισης καρκίνου και έκθεσης στο χρώμιο. Συγκέντρωσε τελικά εκατόν είκοσι (120) άρθρα που, όπως έχει δηλώσει σε συνεντεύξεις της, επιβεβαιώνουν πως άνθρωποι που είχαν εκτεθεί σε χρώμιο εμφάνιζαν χρόνιες ρινορραγίες, προβλήματα νεφρών και παθήσεις που αφορούσαν το εντερικό σύστημα.

Την Άνοιξη του 1993 ο Ed Masry έχει πια σαράντα επτά (47) πελάτες που θα καταφερθούν εναντίον της μεγάλης εταιρείας που απερίσκεπτα έπληξε εξίσου το φυσικό περιβάλλον όσο και τους ίδιους. Ο δικηγόρος των εναγόντων έχει προτείνει ως αμοιβή για τον ίδιο και το γραφείο του το 40% του όποιου ποσού επιδικαστεί ως αποζημίωση, εάν κι εφόσον κερδίσουν τη δίκη. Διαφορετικά τα έξοδα της τεράστιας αυτής υπόθεσης και της δίκης επιβαρύνουν τον ίδιο. Οι κάτοικοι του Hinkley δέχονται την πρόταση του Masry.

Ο Masry όντως καταθέτει μήνυση εις βάρος της PG&E για διαρροή τοξικών αποβλήτων στον υδροφόρο ορίζοντα και την πρόκληση σοβαρών σωματικών βλαβών στους ανυποψίαστους κατοίκους της μολυσμένης περιοχής. Η εταιρεία με τη σειρά της αμφισβητεί τόσο την επάρκεια όσο και την αξιοπιστία των τεκμηρίων –αξιοποιώντας αυτό που λέγεται ως επιστημονικό debate για το ρόλο του χρωμίου στην καρκινογένεση και ευρύτερα τις επιδράσεις του στην ανθρώπινη υγεία-. Η υπόθεση απορρίπτεται αρχικά αλλά έχει ήδη φτάσει στο Ανώτατο Δικαστήριο του San Bernardino.

Ο Masry αναμετρείται με τις δυνάμεις του και αναγνωρίζοντας το κύρος και την εξουσία που μπορεί να ασκήσει η PG&E τόσο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης κι επικοινωνίας αλλά και στους κύκλους της δικαιοσύνης καλεί σε σύμπραξη τον Thomas Girardi της φίρμας Girardi & Keese με έδρα το Los Angeles αλλά και τον Walker Lack της νομικής φίρμας Engstrom, Lipscomb & Lack με έδρα το Central City. Ο πρώτος ήταν εκείνη την εποχή ένας από τους πλέον δικτυωμένους και ισχυρούς δικηγόρους ενώ ο δεύτερος προερχόταν από έναν επαγγελματικό στίβο σχετικό με θέματα υγείας (ασφαλιστικές απάτες και τοξικές βλάβες). Είχε ήδη επενδύσει πολλά χρήματα και χρόνο

στην υπόθεση Hinkley, οπότε δεν ήθελε να διακινδυνεύσει την επιτυχία της υπόθεσης. Οι παραπάνω μεγαλοδικηγόροι που συγκαταλέγονταν στην «αφρόκρεμα» του νομικού κόσμου ήταν σε θέση να διαχειριστούν την υπόθεση αυτή, που ξεπερνούσε πια τη φαντασία του Masry, καθώς εν τέλει εκπροσωπήθηκαν εξακόσιοι πενήντα (650) ενάγοντες.

Η παρουσία των Girardi και Lack άλλαξε αρκετά τα δεδομένα και η PG&E κατέληξε να ομολογεί πως απέτυχε καθώς το καθάρισμα της περιοχής καθυστέρησε αρκετά. Η υπόθεση πήγε σε ανοιχτή δίκη με επικεφαλής τον δικαστή LeRoy Simmons, που όμως λίγο μετά την έναρξη της δίκης συνταξιοδοτήθηκε και αναπόφευκτα αποσύρθηκε.

Την 05/08/94 ο Girardi εξηγεί γραπτώς στους ενάγοντες πως οι ακροαματικές διαδικασίες μιας ανοιχτής δίκης απαιτούν το λιγότερο πέντε ακόμη χρόνια –και φυσικά αυξάνουν τα νομικά έξοδα- και προτείνει συμβιβασμό με την εταιρεία. Η PG&E δέχεται την πρόταση της ενάγουσας ομάδας. Οι κάτοικοι του Hinley αποδέχονται επίσης την πρόταση των τριών εκπροσώπων τους, που έχουν διεκδικήσει το 40% των συνολικών αποζημιώσεων ως αμοιβή για τις νομικές τους υπηρεσίες. Έτσι, η υπόθεση Hinkley θα «εκδικαστεί» μέσω μιας «δεσμευτικής διαιτησίας».

2.5. Το «private arbitration» ως μέσο επίλυσης νομικών διαφορών.

Ανατρέχοντας στο λεξικό της Νέας Ελληνικής του Γ. Μπαμπινιώτη ο όρος «διαιτησία» που αντιστοιχεί στον αγγλικό όρο «arbitration» δηλώνει την επίλυση διαφορών και τη διευθέτηση εκκρεμοτήτων μεταξύ μεμονωμένων ατόμων ή κρατών από τρίτους, που επιλέγονται κατόπιν κοινής συμφωνίας και με την αποδοχή των συμβαλλομένων μερών. Με δεσμευτική διάγνωση της ισχύος ή της μη ισχύος μιας έννομης σχέσης, όχι από τακτικό δικαστήριο κατά τη διαδικασία που ορίζει η πολιτική δικονομία, αλλά από τρίτα πρόσωπα στα οποία οι διάδικοι συμφώνησαν εγγράφως να υποβάλλουν τη διαφορά τους.

Πρόκειται, λοιπόν, για μια νομική διαδικασία που αφορά σε μια εναλλακτική διαδικασία επίλυσης διαφορών εκτός των δικαστηρίων. Είναι μια διαδικασία που επιδιώκει να δώσει λύση σε μια ύποθεση που ενδιαφέρει τις σχέσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων/μερών και στην οποία έχει προκύψει διαφορά ή διαφωνία, από ένα ή περισσότερα ανεξάρτητα μέρη, δηλαδή τον Διαιτητή –που μπορεί να είναι ένα άτομο ή περισσότερα- τα οποία αντλούν την εξουσία τους από μια σύμβαση ή συμφωνία κι αποφασίζουν δίνοντας μια δεσμευτική για όλα τα συμμετέχοντα μέρη λύση.

Θεμελιώδης αρχή της Διαιτητικής διαδικασίας είναι η ελευθερία των εμπλεκόμενων μερών ή προσώπων να καθορίσουν τη σύνθεση του Διαιτητικού οργάνου, το εύρος της διαφωνίας ή της διαφοράς τους αλλά και τους Κανόνες που ορίζουν τη διεξαγωγή της Διαιτητικής διαδικασίας. Επίσης επαφίεται στα εμπλεκόμενα μέρη και η εξουσία των Διαιτητών να αποφαινούνται για τη δικαιοδοσία τους, για την εγκυρότητα της ρήτηρας Περί Διαιτησίας αλλά και να διαμορφώνουν τη διαδικασία στο βαθμό που τα συμβαλλόμενα μέρη δεν την ρύθμισαν με τη Συμφωνία τους²⁹.

Αναζητώντας το ίδιο λήμμα σε διαδικτυακό αγγλοελληνικό λεξικό ο όρος αναφέρεται στην διαιτησία που συμβαίνει «κεκλεισμένων των θυρών» και μέρος της διαδικασίας της είναι η κατάθεση και εξέταση τεκμηρίων δίχως να αποκλείεται και το ακροαματικό μέρος. Η απόφαση που «εκδίδεται» από την Διαιτησία είναι οριστική και τελεσίδικη και πολύ σπάνια συμβαίνει να προκύψει επανεξέταση από Δικαστήριο. Στην τυπική της μορφή η διαδικασία αυτή γίνεται οικειοθελώς εκ μέρους των μερών ή προσώπων που διατυπώνουν τη διαφωνία τους, αν και δεν αποκλείεται να προταθεί ως υποχρεωτική ή απαραίτητη εκ μέρους των Δικαστικών αρχών.

Κατά κανόνα τα μέλη της Διαιτησίας που θα αποφασίσουν για το τελικό αποτέλεσμα είναι πρώην δικαστικοί που έχουν συνταξιοδοτηθεί ή επιφανείς δικηγόροι και εργαζόμενοι με μακρόχρονη σταδιοδρομία σε επαγγελματικούς χώρους που επαφίονται της οριζόμενης διαφοράς ή διευθέτησης.

Η ιδιωτική ή δεσμευτική διαιτησία είναι ένας πιο οικονομικός, ταχύτερος και πιο διακριτικός τρόπος να επιλυθούν διαφορές που εμπíπτουν στο αστικό δίκαιο. Αρχικά

---

²⁹

www.ciarb.org/docs/default-source/cyprus-articles/αρθρο-πλατωνας-για-οσεοκ.pdf?sfvrsn=2

επινοήθηκε και διευρύνθηκε προκειμένου να αποφευχθεί η προσφυγή στα δικαστήρια και η χρονοβόρα αντιμετώπιση των ζητημάτων μέσω των επίσημων δικαστικών αρχών.

Σε διαδικτυακή νομική πύλη η έννοια εξετάζεται μακροσκελώς και καταγράφεται μια συγκριτική αξιολόγηση³⁰. Στα πλεονεκτήματα της ιδιωτικής διαιτησίας συνυπολογίζεται η αποφυγή της επιθετικότητας μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, καθώς τα μέρη οφείλουν να συνεργαστούν και να προτείνουν διάφορες λύσεις προκειμένου να καταλήξουν σε μια συμφωνία κοινής αποδοχής. Ακόμη, παρατηρείται περισσότερη ευελιξία και ελαστικότητα στην διαπραγμάτευση, καθώς οι κανόνες και οι όροι της διαδικασίας είναι ευπροσάρμοστοι στο βαθμό που δεν ορίζονται από το τυπικό Δίκαιο. Ειδικότερα η Διαιτησία είναι απαλλαγμένη από τις διαδικασίες που αφορούν τις ανακρίσεις και τις μαρτυρίες κι εστιάζει περισσότερο στην κατάθεση και εξέταση εγγράφων. Μάλιστα, στην εναλλακτική αυτή διαδικασία περισσότερο ρόλο παίζει το ποιος καλείται ως μάρτυρας (κι όχι τόσο το περιεχόμενο της μαρτυρίας) και τι είδους έγγραφα απαιτούνται. Ενίοτε, το κομμάτι της απόδειξης μιας θέσης λύνεται και μέσω τηλεφωνικής συνδιάλεξης.

Σε σχέση με την προσφυγή στα δικαστήρια η Διαιτησία σίγουρα είναι πιο ανέξοδη· το κόστος της επηρεάζεται βέβαια από τις αμοιβές που θα ζητήσει η ομάδα των Διαιτητών, καθώς παρατηρείται πως όσο πιο αναγνωρισμένος και καταξιωμένος είναι ο Διαιτητής τόσο αυξάνεται η αμοιβή του. Παρ'όλα αυτά, ως λύση είναι φτηνότερη τόσο για τα δύο μέρη που εμπλέκονται όσο και για την Πολιτεία που απαλλάσσεται από τον φόρτο των εργαζομένων στο χώρο της Δικαιοσύνης. Θα πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί πως ένα ακόμη σημαντικό πλεονέκτημα της Διαιτησίας είναι η αποφυγή της δημοσιότητας. Ως επί το πλείστον, τα μέρη που εμπλέκονται συμφωνούν στη δημόσια αποσιώπηση των όρων και των αποτελεσμάτων της τελικής συμφωνίας. Έτσι αποφεύγονται η αμηχανία ή ο διασυρμός ενός ή και των δύο μερών. Αυτό, φυσικά, μπορεί και να επηρεάσει και το τελικό αποτέλεσμα της συμφωνίας, καθώς η μυστικότητα επιτρέπει να υπάρξει ευνοϊκή μεταχείριση υπέρ το δέον –ή έτσι να πιστεύεται-.

Από την άλλη, υπάρχουν και σοβαρά μειονεκτήματα σε αυτή τη διαδικασία. Αρχικά, είναι δύσκολο να αμφισβητηθεί μια τελική απόφαση της Διαιτησίας. Σε

---

³⁰ www.nolo.com/legal-encyclopedia/arbitration-pros-con-29807.html

περίπτωση, λοιπόν, μιας άδικης ή παράλογης απόφασης για το ύψος της αποζημίωσης, είναι πιθανό το ένα μέρος να μην μπορεί να προσφύγει στη δημοσιοποίηση της απόφασης ή την αμφισβήτηση της μέσω ενός πιο παραδοσιακού μέσου (βλ. σε αντιπαραβολή την έφεση). Άλλο ένα μελανό σημείο είναι η λογική του «take it or leave it» που ελλοχεύει σε πολλές ρήτρες της Διαιτητικής διαδικασίας, δηλαδή το σημείο εκείνο στο οποίο δεν υπάρχει διαπραγματευτικό περιθώριο και συνηθέστερα κάτι τέτοιο αφορά το μέρος που είναι σε μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική δυσχέρεια ενώ αποδίδει τεράστια οφέλη για το «κραταιό» μέρος που τείνει να θέτει τους όρους της συμφωνίας από θέση ισχύος.

Κάποιοι διατηρούν αμφιβολίες και στέκονται με καχυποψία απέναντι στην αντικειμενικότητα που διασφαλίζεται στο σχήμα της Διαιτησίας εκ μέρους των Διαιτητών, ιδίως όταν αυτοί αναδεικνύονται μέσω γραφείων μεσαζόντων που διατηρούν μια «λίστα» υποψηφίων Διαιτητών, οπότε και υπεισέρχεται η παράμετρος της εύνοιας κάποιων. Εδώ πρέπει να συνυπολογιστεί το γεγονός πως οι Διαιτητές ενδέχεται να έχουν κάποια επαγγελματική ή κοινωνική επαφή με κάποιο από τα μέρη που εμπλέκονται στην Διαιτησία –δεν αποκλείεται για παράδειγμα να έχει συνεργαστεί με μια εταιρεία ή να κάνει παρέα με κάποιους που τώρα καλείται να επιλύσει τις διαφορές τους με έναν «αντίπαλο»-. Και αυτό φυσικά αλλοιώνει την αποστασιοποίηση που πρέπει να επιφυλάσσει ως κριτής απέναντι στα μέρη που κρίνει. Άλλωστε, ακόμα και η πρόταση ή η επιλογή του εκ μέρους του ενός μέρους εγείρει μια κάποια καχυποψία για τα κριτήρια ανάδειξης του.

Άλλο ένα σοβαρό μειονέκτημα της Διαιτησίας είναι η έλλειψη διαφάνειας. Οι ακροαματικές της διαδικασίες είναι κυρίως ιδιωτικές και δεν λαμβάνουν χώρα σε ένα δημόσιο δικαστήριο και αντίστοιχα και τα αρχεία και οι αποφάσεις της παραμένουν απρόσιτες στο ευρύ κοινό. Αυτό ενισχύει τη δυνατότητα να υπάρξει κάποια εύνοια προς το ένα μέρος, η οποία θα είναι αμετάκλητη, δεδομένου πως δεν υπάρχει γενικώς η άνεση να «προσβληθούν» τα αποτελέσματα της Διαιτησίας. Μεγάλη ομάδα των αμφισβητούντων την έννοια της ιδιωτικής Διαιτησίας χρησιμοποιούν το επιχείρημα πως η έλλειψη διαφάνειας των διαδικασιών επεξεργασίας και λήψης τελικής απόφασης επιτρέπει την αλλοίωση και την μεροληψία στον ορισμό του τελικού αποτελέσματος λόγω της έλλειψης επίβλεψης ή αμφισβήτησης εξαιτίας των Δικαστηρίων. Οι ίδιοι είναι

όσοι ισχυρίζονται πως η καταφυγή στη Διαιτησία ως εναλλακτικό τρόπο απόδοσης δικαιοσύνης είναι μια μεγάλη οπισθοχώρηση σε σχέση με την πρόοδο που έχει συντελεστεί σε ό,τι αφορά στη διαφάνεια, την ισοτιμία και την ισονομία.

Όπως και αν είναι τελικά τα πράγματα η ιδιωτική διαιτησία υφίσταται και αξιολογείται σε διάφορες υποθέσεις. Μια εξ αυτών, η πιο πολύκροτη σίγουρα στο επίπεδο της διεκδικήσης μια μικρής κοινωνίας εναντίον ενός μεγαθηρίου της οικονομικής ζωής που πέτυχε μάλιστα την υψηλότερη αποζημίωση που «επιδικάστηκε» μέσω Διαιτησίας είναι αυτή των κατοίκων του Hinkley.

2.6. Η δεσμευτική διαιτησία στην υπόθεση Hinkley εναντίον PG&E.

Στη φάση που οι τρεις δικηγόροι του Hinkley, ο Masry, ο Girardi και ο Lack, πρότειναν την ιδιωτική διαιτησία στα θύματα που εκπροσωπούσαν επεδίωκαν μια αποζημίωση της τάξεως των τετρακοσίων εκατομμυρίων δολαρίων (400.000.000\$), όπως αποδεικνύεται σε επιστολή προς τους πελάτες τους στις 02/06/96. Στόχοι της ομάδας υπεράσπισης των κατοίκων του Hinkley ήταν: α) να αποδείξουν την ευθύνη της εταιρείας για τις σοβαρές ασθένειες των κατοίκων του Hinkley, β) να αντιπαρέλθουν το πρόβλημα ενοχοποιητικών για την εταιρεία εγγράφων που είχαν χαθεί ή καταστραφεί, γ) να δεσμεύσουν την εταιρεία σε ανακατασκευή του δικτύου παροχής υπηρεσιών προς τους πολίτες και δ) να αποδείξουν την έκταση της κακής διαχείρισης του ζητήματος εκ μέρους της PG&E³¹.

Την ομάδα Διαιτησίας αποτελούσαν συνταξιοδοτημένοι δικαστές του San Francisco και Los Angeles, οι οποίοι συνεργάζονταν με μια εταιρεία Διαιτησίας (arbitration company), την JAMS/Endispute, μία από τις μεγαλύτερες φίρμες στα δυτικά της Αμερικής. Η εταιρεία καυχόταν ότι είχε στρατολογήσει τριακόσιους (300) Διαιτητές, κάποιοι εκ των οποίων ήταν από τους πλέον διακεκριμένους δικαστές της

---

³¹ www.asesomestories.com/asset/view/TRIAL-AND-SETTLEMENT-Erin-Brockovich

περιοχής της Καλιφόρνια. Η φίρμα πάντως στα είκοσι ένα χρόνια (21) λειτουργίας της είχε εμπλακεί σε διάφορα περιστατικά που είχαν τροφοδοτήσει τις δημόσιες αντιπαραθέσεις για την αξία των «διαιτητικών» λύσεων.

Το 1993 ο Πρόεδρος της φίρμας, ο John Trotter, προσέλαβε τον πρώην δικαστή του San Diego County Superior Court, τον Michael Greer, που αντιμετώπιζε κατηγορίες για δωροδοκία σε διάφορες υποθέσεις του. Ο Trotter υποστήριξε δημόσια την επιλογή του χαρακτηρίζοντας τις κατηγορίες ασταθείς ως εξοργιστικές. Ωστόσο, τον Μάρτιο του 1996 ο δικαστής Greer ομολόγησε την ενοχή του για την αποδοχή εβδομήντα πέντε χιλιάδων δολαρίων (75.000\$) προκειμένου αποφανθεί με επιείκεια για κάποιες υποθέσεις του. Τελικά, ο ίδιος ο δικαστής κατέληξε μάρτυρας εναντίον δύο δικαστών της Καλιφόρνια σε ένα από τα μεγαλύτερα δικαστικά σκάνδαλα της περιόδου³².

Σε σχέση, τώρα, με την Διαιτησία που ορίστηκε για την υπόθεση του Hinkley, αποδείχτηκε εκ των υστέρων πως ο Girardi είχε κάποιες σχέσεις με τρεις από τους διαιτητές, τον Jack Tenner, τον John Trotter και τον Jack Goertzen. Η ύπαρξη των δεσμών αυτών θα υποχρέωνε τους δικαστές να αποσυρθούν σε περίπτωση μιας κανονικής δίκης εξαιτίας της λεγόμενης «σύγκρουσης συμφερόντων», μια αρχή που έχει θεσπιστεί για να διασφαλιστεί η αμεροληψία και η διαφάνεια στην απονομή δικαιοσύνης, αλλά στην περίπτωση της Διαιτησίας κάτι τέτοιο όχι μόνο δεν απαγορεύεται αλλά ούτε καν πλήττει τη δεσμευτικότητα της τελικής απόφασης.

Συγκεκριμένα, ο Tenner, συνταξιούχος δικαστής του Los Angeles Superior Court, είχε παραστεί στον δεύτερο γάμο του Girardi το 1993. Εκτός αυτού, έχει επιβεβαιωθεί πως η ανεπίσημη συζήτηση ανάμεσα στον John Trotter και τον τότε δικαστή William Schoettler προκειμένου ο τελευταίος να πειστεί να εργαστεί για τη JAMS έγινε ενώπιον του Girardi, κατά τη διάρκεια ενός δείπνου. Ο Schoettler, περαιτέρω, επιβεβαιώνει πως ο Goertzen και ο Girardi είχαν μια μακροχρόνια φιλική σχέση, αν και ο Goertzen την αρνείται επιμένοντας πως η σχέση του με τον Girardi κινήθηκε πάντα εντός του επαγγελματικού πλαισίου. Ο δε Trotter δεν έχει σχολιάσει ποτέ καμία από τις παραπάνω φήμες και δηλώσεις.

---

³² www.salon.com/2000/04/14/sharp

Πάντως στα τέλη του 1998 ο Tenner και Goertzen είχαν αναλάβει την επίμαχη διανομή των αποζημιώσεων στην παλαιότερη υπόθεση του Girardi σχετικά με το Lockheed και επιπλέον με πρόταση του ίδιου του Girardi ο Goertzen ανέλαβε τη διαιτησία σε μια άλλη μεγάλη υπόθεση του Girardi που αφορούσε την Exxon (η πρώτη εταιρεία είναι αεροπορική και η δεύτερη δραστηριοποιείται στον χώρο της ενέργειας και των καυσίμων και ο Girardi είχε διεκδικήσει αποζημιώσεις από αυτές με την κατηγορία πως η πρώτη έπληξε την υγεία των εργαζομένων της εκθέτοντας τους σε υλικά καρκινογόνα³³ και πως η δεύτερη έπληξε το περιβάλλον με τη διαρροή μιας πετρελαιοκηλίδας στο Brooklyn³⁴.)

Γενικά ο Girardi είχε τη φήμη ενός γενναιόδωρου δικηγόρου που δεν δίσταζε να δωρίσει ή να προσφέρει παροχές σε δικαστές και άλλους δικηγόρους· άλλωστε και μετά τη λύση της υπόθεσης Hinkley διοργάνωσε μια πολυτελή κρουαζιέρα στη Μεσόγειο για τους Διαιτητές και τους δικηγόρους της υπόθεσης!

Ο Lack από την άλλη σε μια σύντομη συνέντευξη του απέφυγε να σχολιάσει το ζήτημα της Διαιτησίας στην υπόθεση Hinkley. Όταν ρωτήθηκε αν όντως οι Διαιτητές ήταν οι Trotter, Tenner, Goertzen απάντησε πως θα ήταν λάθος να περιγραφεί η διαδικασία αυτή ως Διαιτησία. Ήταν, συμπλήρωσε, μια αληθινή δίκη με στοιχεία και καταγεγραμμένα αρχεία, τα οποία, ωστόσο, δεν γίνεται να ελεγχθούν εξαιτίας του απορρήτου που τέθηκε στους όρους³⁵.

Από τα παραπάνω συνάγεται εύλογα πως η δικηγορική ομάδα εκπροσώπησης του Hinkley κατάφερε να συγκεντρώσει ένα πάνελ Διαιτησίας που σίγουρα μπορούσε να επηρεάσει έμμεσα ή άμεσα. Η PG&E από την πλευρά της, προφανώς έχοντας αντιληφθεί το πλεονέκτημα αυτό στα χέρια της αντίπαλης μεριάς, καθυστερεί την διαδικασία για να κερδίσει χρόνο να ερευνήσει τα τραπεζικά αρχεία και την προσωπική ζωή των αντιπάλων και των διαιτητών. Πιο συγκεκριμένα, ο Girardi ανακάλυψε πως οι Haight, Brown και Bonesteel, εξωτερικοί συνεργάτες κι εκπρόσωποι της PG&E είχαν προσλάβει ιδιωτικό ερευνητή για να ψάξει τόσο τους δικηγόρους και τους δικαστές όσο και τους ενάγοντες.

---

³³ www.caselaw.findlaw.com/ca-court-of-appeal/1240099.html

³⁴ www.bloomberg.com/news/articles/2010-11-17/exxon-to-pay-25-million-to-clean-brooklyn-spill-cuomo-says

³⁵ www.salon.com/2000/04/14/sharp

Αυτή η ενέργεια απαγορεύεται ρητά σύμφωνα με τους νόμους της California και σε συνδυασμό με άλλες πληροφορίες που προέκυψαν για παρόμοιες ενέργειες εκ μέρους της PG&E, η εταιρεία έδωσε άθελα της άλλο ένα δυνατό χαρτί στη διαπραγμάτευση των αποζημιώσεων του Hinkley.

Στις 12/06/96 η PG&E που προσέλαβε μια άλλη νομική φίρμα μετά το παραπάνω σκάνδαλο ήρθε σε συμβιβασμό με τη νομική ομάδα του Hinkley για το πρωτόφαντο σε τέτοιες υποθέσεις ποσό των τριακοσίων τριάντα τριών εκατομμυρίων δολαρίων (333.000.000\$). Έκτοτε η υπόθεση του Hinkley είναι γνωστή στον αμερικανικό τύπο ως η υπόθεση «Δαυίδ εναντίον Γολιάθ». Περαιτέρω πέτυχαν –σε θεωρητικό επίπεδο, όπως αποδεικνύεται από τις κατοπινές εξελίξεις- να δεσμεύσουν την εταιρεία να εξυγιάνει το φυσικό περιβάλλον και να σταματήσει τη χρήση του εξασθενούς χρωμίου³⁶

Το μείζον ζήτημα σχετικά με την υπόθεση αυτή είναι πως η «απόρρητη» διαδικασία και η έλλειψη δημόσιων αρχείων δεν μας επιτρέπει να γνωρίζουμε τι συνέβη και πολύ περισσότερο ποιο αποδεικτικό υλικό προσκομίστηκε και πως αντιμετωπίστηκε.

2.7. Οι αποζημιώσεις κι οι αντιδράσεις των θυμάτων.

Οι κάτοικοι του Hinkley και ενάγοντες στην υπόθεση κατά της PG&E δέχτηκαν αρχικά με ενθουσιασμό το αποτέλεσμα, καθώς το ποσό ήταν συγκλονιστικά μεγάλο. Υπήρχαν, βέβαια, κάποιες συζητήσεις στις οποίες διατυπώνονταν είτε απορίες των κατοίκων για το τι συνέβη στη Διαιτησία είτε η δυσαρέσκεια τους για το γεγονός πως κρατήθηκαν στο σκοτάδι· είναι γεγονός πως ενώ αρχικά είχαν άμεση και έγκαιρη ενημέρωση σε κάθε εξέλιξη, από τη στιγμή που ανακατεύτηκαν οι Girardi και Lack, οι ενάγοντες έπαψαν να έχουν πρόσβαση σε ό,τιδήποτε συνέβαινε. Πράγματι, κάποιοι από τους ενάγοντες δεν γνώριζαν καν σε ποια τοποθεσία διεξαγόταν και αποθαρρύνονταν εκ μέρους των δικηγόρων άμεσα ή έμμεσα να παραστούν στη διαδικασία.

---

³⁶ www.asesomestories.com/asset/view/TRIAL-AND-SETTLEMENT-Erin-Brockovich

Το πρώτο μεγάλο ατόπημα, μετά τον διακανονισμό που επιτεύχθη, ήταν η καθυστέρηση πέντε (5) μηνών για την έναρξη διανομής των αποζημιώσεων με το πρόσχημα πως ο όγκος των εξακοσίων πενήντα (650) υποθέσεων καθυστερούσε τη διαδικασία. Σύμφωνα με τους νόμους της California κάτι τέτοιο είναι παράνομο, εφόσον προβλέπεται με σαφήνεια πως τα χρήματα αποδίδονται ευθύς αμέσως, ιδίως εφόσον έχουν γίνει κινήσεις από τους δικαιούχους για τη διεκδίκηση τους. Ωστόσο υπήρξαν μαρτυρίες δικαιούχων πως οι δικηγόροι δεν ανταποκρίθηκαν ούτε καν στις τηλεφωνικές κλήσεις. Μάλιστα, τον Αύγουστο του 1996 ο Lack εξέδωσε ανακοίνωση μέσω του γραφείου του πως δεν υπάρχει χρόνος για συζητήσεις, υπονοώντας πως άλλες διαδικασίες ήταν επείγουσες.

Στις 02/01/97 οι δικηγόροι στέλνουν με e-mails τις πρώτες επιταγές σε κάποιους δικαιούχους. Αρχικά διαπιστώθηκε πως τα ποσά δεν ήταν προσαυξημένα με τον τόκο που αναλογούσε στην καθυστέρηση διανομής τους. Δευτερευόντως κάποιοι εξεπλάγησαν με το μικρό ποσό που τους επιδιόταν. Αξίζει να σχολιαστεί πως ακόμα και σε θύματα με παρόμοιο ιατρικό ιστορικό, που υπέφεραν με παρόμοιο τρόπο, τα ποσά ήταν εντελώς διαφορετικά. Μάλιστα παρατηρήθηκαν παράλογες αποκλίσεις και σε αποζημιώσεις που δόθηκαν εντός της ίδιας οικογένειας.

Για παράδειγμα στην οικογένεια Gonzales δόθηκαν τα εξής ποσά: στον πατέρα που υπέστη μερική αφαίρεση εντέρου λόγω κακοήθους καρκίνου δόθηκαν εκατό χιλιάδες δολάρια (100.000\$), στην κόρη, Lydia που είχε παρουσιάσει δερματικά προβλήματα δόθηκαν διακόσιες χιλιάδες δολάρια (200.000\$), στην άλλη κόρη που είχε κι αυτή αφαιρέσει μέρος του εντέρου της, την Anita, η οποία ήταν και από τις πρώτες ενάγουσες, απονεμήθηκαν δύο εκατομμύρια δολάρια (2.000.000\$) ενώ στον γιο της οικογένειας, τον Daniel δεν δόθηκε αποζημίωση –η ανεπίσημη ερμηνεία που έγινε από τους δικηγόρους στον Daniel ήταν πως η ιστορία του δεν ήταν συγκινητική, όπως μεταφέρει χρόνια μετά ο γιος του Ron-.

Ενώ, λοιπόν, οι αποζημιώσεις θα προέκυπταν από τους ιατρικούς φακέλους των ασθενών κάτι τέτοιο δεν επαληθεύεται από τα τελικά ποσά. Αυτό επέτρεψε σε κάποιους ενάγοντες να διαμαρτυρηθούν πως δεν ελέγχθηκαν ποτέ τα ιατρικά αρχεία που παρέδωσαν στους δικηγόρους.

Αυτό που οι δικαιούχοι της αποζημίωσης γνώριζαν με σαφήνεια ήταν πως από το τελικό ποσό, οι δικηγόροι είχαν κρατήσει το 40% ως αμοιβή για τις υπηρεσίες τους, δηλαδή εκατόν τριάντα τρία περίπου εκατομμύρια (133.000.000\$) και δέκα εκατομμύρια δολάρια (10.000.000\$) επιπλέον για έξοδα που παρέμεναν ασαφή και συσκοτισμένα στους ενάγοντες. Αυτό σημαίνει πως το ποσό που έπρεπε να μοιραστεί στους δικαιούχους ήταν εκατόν ενενήντα έξι εκατομμύρια δολάρια (196.000.000\$).

Σίγουρα έγιναν γνωστά κάποια ποσά που δόθηκαν. Οι Dorothea Montoya και Tiffany Oliver έλαβαν από εξήντα χιλιάδες δολάρια (60.000\$), Chistine Mace και Lynn Tindell από πενήντα χιλιάδες (50.000\$) ενώ η Smith, που ο άντρας της είχε υποστεί πολλές εγχειρίσεις για αφαίρεση κακοηθών όγκων, πήρε ογδόντα χιλιάδες (80.000\$). Η Roberta Walker διαψεύδει τα πέντε εκατομμύρια (5.000.000\$) που λέγεται ότι πήρε, ενώ η Nola Wetterman, που είχε υποστεί πολλές αποβολές και προβλήματα στη μέση της, ισχυρίζεται ότι πήρε ένα εκατομμύριο (1.000.000\$).

Ως απάντηση στην αυξανόμενη αρνητική αντίδραση των εναγόντων ο Girardi εκδίδει μια ανακοίνωση που εξηγεί πως τουλάχιστον πενήντα εκ των εναγόντων του ζήτησαν εγγράφως να παραμείνει μυστικό το ποσό αποζημίωσης που καρπώθηκαν. Αυτό είναι μια συνθήκη, είτε αληθεύει είτε όχι, που επιτρέπει να παραμείνουν απροσδιόριστα τα ακριβή ποσά κι η αξιολόγηση που συνέβη για τον ορισμό της διανομής και συνάμα ενθαρρύνει την άποψη πως κάποιοι, λόγω φιλικών σχέσεων με τον Masry και την Brockovich, ευνοήθηκαν υπερβολικά.

Ένα άλλο ακανθώδες σημείο στην απονομή των αποζημιώσεων στάθηκε το ζήτημα των ανηλίκων δικαιούχων. Γενικά στις αγωγές ανηλίκων οι δικηγόροι επιτρέπεται να διεκδικήσουν ως αμοιβή το 25% του συνολικού ποσού· στην συγκεκριμένη περίπτωση οι δικηγόροι ζήτησαν το 33,5% του ποσού ενώ σε κάποιες περιπτώσεις, όπου οι ενάγοντες είχαν ενηλικιωθεί κατά τη διανομή των αποζημιώσεων, εν τέλει καρπώθηκαν το 40%. Οι δικηγόροι με ηλεκτρονική επιστολή τους στις 26/04/99 απέστειλαν σε κάποιους εξ αυτών επιταγές που κάλυπταν τη διαφορά ανάμεσα στο 33,5% και το 40% και καταλόγισαν το λάθος στα προγράμματα του υπολογιστή που ανέλυν τα ποσά.

Οι δικαιούχοι του Hinkley αισθάνονταν πως η υπόθεση αυτή εν τέλει τους κόστισε παραπάνω από όσα κέρδισαν· είχαν σπαταλήσει χρόνο, χρήματα, προσδοκίες

και ίσως την ελπίδα για κάποια δικαιοσύνη. Η αίσθηση που τους είχε δημιουργηθεί τώρα ήταν πως ακόμα και στο ζήτημα των αποζημιώσεων υπήρξαν ανισότητες και πως είχε παίξει κύριο ρόλο η σχέση που κάποιοι είχαν αναπτύξει κάποιους από τους νομικούς εκπροσώπους τους. Δεδομένου πως δεν τους δινόταν η ευκαιρία να προσεγγίσουν τους τρεις δικηγόρους ούτε και την Brockovich κάποιοι κατέφυγαν σε άλλους δικηγόρους για να μηνύσουν τώρα τους πρώην δικηγόρους που τους «εξαπάτησαν».

Ένας από τους δικηγόρους που ενεπλάκησαν στην εξέλιξη αυτή ήταν ο Michael Dolan. Αφού μίλησε με ογδόντα έναν (81) από τους δικαιούχους της αποζημίωσης διαπίστωσε πως αυτοί είχαν εισπράξει κατά μέσο όρο εκατόν πενήντα δύο χιλιάδες δολάρια (152.000\$) και άρα έπρεπε να διερευνηθεί τι έχει συμβεί με το υπόλοιπο ποσό των αποζημιώσεων. Οι Girardi, Lack και Masry πέρασαν στην αντεπίθεση και κατέθεσαν στις 22/07/98 μήνυση εις βάρος του Dolan για συκοφαντική δυσφήμιση προς αυτούς και επιπλέον για παρέμβαση του στην επαγγελματική σχέση τους με τους πελάτες του. Το συγκεκριμένο περιστατικό πήρε μεγάλες διαστάσεις και απασχόλησε τον αμερικάνικο Τύπο. Γενικά ως τον Μάρτιο του 1999 έγιναν διαδοχικά πολλές υποβολές και αποσύρσεις μηνύσεων ανάμεσα στον Dolan και τους αρχικούς δικηγόρους του Hinkley.

Ο Girardi δήλωσε πως το όλο πρόβλημα προέκυψε γιατί οι ανώτατες αμοιβές που ορίστηκαν ως αποζημιώσεις έπρεπε να εγκριθούν από το Ανώτατο δικαστήριο της Καλιφόρνια, ενώ τα μικρότερα ποσά δόθηκαν απλώς με την έγκριση του διαιτητή Trotter. Οι διαιτητές της υπόθεσης δήλωσαν με τη σειρά τους πως υποθέτουν πως το δικαστήριο θα κάνει ό,τι πρέπει. Πάντως ο Dolan ισχυρίζεται τον Απρίλιο του 2000 πως αυτό δεν έχει συμβεί ακόμη³⁷.

Η Roberta Walker, που σήμερα ζει στο σπίτι της, που έχτισε με την αποζημίωση πάνω σε έναν λόφο που βλέπει στο Hinkley, και πρόσφατα ανακάλυψε ότι τα επίπεδα μόλυνσης κι αυτής της περιοχής είναι αυξημένα, δήλωσε πως έχει μετανιώσει για την συμφωνία που δέχτηκε, θα προτιμούσε μια κανονική ανοιχτή δίκη όπου οι ιθύνοντες της εταιρείας θα απολογούνταν δημόσια για τα ψέματα, τις δολοφονίες, της καταστροφής της

---

³⁷ www.salon.com/2000/04/14/sharp

φύσης και της ζωής. Επίσης συνειδητοποίησε ότι θα ήταν σημαντικό για αυτήν είχε καλυμμένα τα ιατρικά έξοδα δια βίου εκ μέρους της PG&E.

Σε γενικές γραμμές οι δικαιούχοι αισθάνονται προδομένοι και δεν συμμερίζονται την άποψη πως η ιστορία τους ήταν μια θριαμβευτική νίκη. Πολύ περισσότερο αμφισβητούν τη φερεγγυότητα των δικηγόρων και της Erin Brockovich, οι οποίοι πάντως εξαργύρωσαν αδρά τη φήμη που τους χάρισε το μικρό μολυσμένο χωριό.

Αξιολογώντας τις αντιδράσεις των θυμάτων-δικαιούχων μοιραία προκύπτει η σκέψη πως πίσω από όλα αυτά ενδεχομένως βρίσκεται το χρήμα και ο φθόνος που προκαλείται από την άνιση κατανομή των αποζημιώσεων. Ίσως κάποιοι, λίγοι κατά την άποψη μου, να υποκινούνται από το ταπεινό ελατήριο της απληστίας, αλλά οι περισσότεροι όντως έγιναν θύματα για δεύτερη φορά τα θύματα επιδέξιων και εκλεπτυσμένων δικηγόρων που εκμεταλλεύτηκαν τη γνώση και το κύρος τους για να χειραγωγήσουν τους λιγότερο ευνοημένους πελάτες τους σε ένα μέτριο αποτέλεσμα που όμως ευνοούσε κατά πολύ τους ίδιους.

2.8. Η κρουαζιέρα των δικηγόρων και η ανέλιξη της Erin Brockovich.

Το καλοκαίρι του 1997, πριν καταλαγιάσουν έστω οι οργισμένες αντιδράσεις των ανθρώπων του Hinkley που είχαν απογοητευτεί από τον οικονομικό διακανονισμό με την PG&E, οι Giradi και Lack, θέλοντας να «προσφέρουν κάτι στη νομική κοινότητα» μετά τον θρίαμβο τους και τα απροσδόκητα κέρδη τους, οργάνωσαν μια κρουαζιέρα μιας εβδομάδας στη Μεσόγειο για ενενήντα άτομα (90), μέσα στα οποία συμπεριλαμβάνονταν και έντεκα δικαστές. Φυσικά, ήταν προσκεκλημένοι και οι τρεις Διαιτητές που διαχειρίστηκαν την υπόθεση Hinkley.

Για την κρουαζιέρα ναυλώθηκε ένα υπερπολυτελές γιοτ και προσελήφθησαν σερβιτόροι και μπάτλερς. Οι προσκεκλημένοι έτρωγαν κι έπιναν λες και βρίσκονταν σε κάποια ακριβοπληρωμένη δεξίωση ανάμεσα σε κυρίες με μαγιό που γεύονταν τον καυτό

ήλιο. Σκοπός της κρουαζιέρας ήταν ένα «εντατικό επαγγελματικό σεμινάριο», για το οποίο το κόστος ανερχόταν σε τρεις χιλιάδες δολάρια (3.000\$) ανά άτομο.

Ο Girardi δήλωσε στους Times πως είχε κάποια έκπτωση επειδή ενοικίασε εξ ολοκλήρου το σκάφος και πως τελικά όλοι οι συμμετέχοντες πλήρωσαν ο καθένας το μερίδιο του εκτός από δύο άτομα που ήταν άσχετα με την υπόθεση της PG&E κι είχαν προσκληθεί για να παρουσιάσουν τις εισηγήσεις τους. Η συμμετοχή των τριών Διαιτητών ήταν το έρεισμα για την έρευνα που ξεκίνησε ο Ronald George, δικαστής του Ανώτατου Δικαστηρίου της Καλιφόρνια, στην οποία έβαζε στο στόχαστρο το ζήτημα των ιδιωτικών Διαιτησιών. Η έρευνα ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβρη του 1999 με κύριο συμπέρασμα πως οι άνθρωποι των εταιρειών που διεξάγουν Διαιτησίες αποκαλύπτουν κάποτε τις διασυνδέσεις τους κι αποφεύγουν να λάβουν δώρα με άμεσο τρόπο.

Την ίδια περίοδο η Erin Brockovich έχει ήδη χωρίσει με τον τελευταίο της σύντροφο, ο οποίος επέστρεψε μετά το αποτέλεσμα της άτυπης δίκης για να την εκβιάσει πως θα δηλώσει δημόσια ότι η ίδια κι ο Masry είχαν ερωτικό δεσμό κι επιπλέον πως η Έριν ήταν ακατάλληλη για μητέρα. Σε αντίτιμο της σιωπής της ζήτησε τριακόσιες δέκα χιλιάδες δολάρια (310.000\$), τα οποία θα μοιραζόταν με έναν εκ των πρώην συζύγων της Έριν κι έναν δικηγόρο που είχε συμβουλευτεί. Τόσο η Έριν όσο και ο Έντ αρνήθηκαν να υποκύψουν. Μάλιστα υπέβαλαν καταγγελία και μήνυση, ώστε οι τρεις εκβιαστές βρέθηκαν στη φυλακή.

Κάπου εκεί, αναζητά έναν χειροπρακτικό για να τη βοηθήσει με τους πόνους στην πλάτη της, αποτέλεσμα του παλιού τρακαρίσματος, και σε κάποιες συνεδρίες τους του αποκαλύπτει λεπτομέρειες για τη ζωή της. Αυτός την συστήνει σε έναν φίλο του, διευθυντή στην κινηματογραφική επιχείρηση του Danny De Vito για να συζητήσουν για την κινηματογραφική μεταφορά της ζωής της σε σχέση με το περιστατικό του Hinkley. Για τα δικαιώματα της ταινίας εισέπραξε αρχικά τριάντα χιλιάδες δολάρια ταυτόχρονα εισέπραξε και δυόμισι εκατομμύρια δολάρια για τις υπηρεσίες της στην υπόθεση εναντίον της PG&E.

Στην πορεία, αφού ηρωοποιήθηκε κατά το δέον μέσω της κινηματογραφικής ταινίας και καθιερώθηκε στη συνείδηση του μέσου Αμερικάνου ως ακτιβίστρια για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία ανέλαβε την παρουσίαση δύο τηλεοπτικών

προγραμμάτων, αρχικά του Challenge America with Erin Brockovich στο κανάλι ABC κι έπειτα στο Final Justice στο κανάλι Zone Reality.

Σήμερα είναι πρόεδρος του ιδρύματος Brockovich Research & Consulting και συνεργάζεται με τη νομική φήρμα Girardi & Keese με έδρα τη Νέα Υόρκη που ειδικεύεται σε σωματικές βλάβες εξαιτίας έκθεσης στον άσβεστο αλλά και την Shine Lawyers της Αυστραλίας. Την προσοχή της κέρδισε ανάμεσα στα άλλα και μια ελληνική υπόθεση που αφορά τη μόλυνση του Ασωπού με χρώμιο.

Τέλος παντρεύτηκε για τρίτη φορά τον ηθοποιό Eric L. Ellis. Η προσωπική της ζωή απασχολεί ενίοτε τα μέσα ενημέρωσης καθώς τροφοδοτεί την επικαιρότητα εκτός της «ακτιβιστικής της δράσης» και με σκάνδαλα για οδήγηση υπό την επήρεια αλκοόλ.

2.9. Η επιστημονική διαμάχη για το χρώμιο και οι περιβαλλοντικές εξελίξεις μετά τον διακανονισμό με την PG&E.

Θα ήταν άστοχο να παραλειφθεί στην πραγμάτευση αυτού του περιστατικού η συζήτηση ή ορθότερα αυτό που αποκαλείται από τον τύπο ως επιστημονικό «debate» για τις επιδράσεις του χρωμίου στην ανθρώπινη υγεία.

Είναι γεγονός πως το χρώμιο έχει ευρεία χρήση (από τις κατασκευές ως συμπληρώματα διατροφής)· είναι, ακόμη, γεγονός πως η PG&E πλήρωσε ένα τεράστιο ποσό ως αποζημίωση σε μια υπόθεση με κύρια κατηγορία πως η επιπόλαιη χρήση του εξασθενούς χρωμίου προκάλεσε σοβαρά ζητήματα υγείας στους κατοίκους που έκαναν χρήση των εγκαταστάσεων της εταιρείας. Ωστόσο, ακόμη και σήμερα κάποιοι επιστημονικοί κύκλοι, και μαζί με αυτούς και κάποιοι άνθρωποι των μέσων, αμφιβάλουν για την τοξικότητα του εξασθενούς χρωμίου και τη σχέση του με την καρκινογένεση.

Η ίδια εταιρεία, που κατέληξε σε οικονομικό διακανονισμό για να διαφυλάξει τη φήμη της, είχε παλαιότερα εκδώσει ένα ενημερωτικό φυλλάδιο στο οποίο εξηγούσε πως μικρά ποσοστά χρωμίου χρησιμοποιούνται από τις βιομηχανίες σε πύργους ψύξης για να αποφύγουν την οξείδωση και την καθαλάτωση. Η ίδια εταιρεία δεν μπήκε στον κόπο να

εξοπλίζει σωστά τους χώρους απόρριψης των λυμάτων της ως το 1972. Ωστόσο η ζημιά είχε ήδη γίνει και το χρώμιο είχε μολύνει ανεπανόρθωτα τις υπόγειες πηγές νερού.

Οι επιστήμονες της εταιρείας επέμεναν και παραμένουν σταθεροί στις απόψεις τους πως το χρώμιο δεν συνδέεται με την πρόκληση καρκίνου στους ανθρώπους.

Το 1997 μελέτη ενός Κινέζου επιστήμονα που αφορά πέντε χωριά που παρουσίασαν υψηλά ποσοστά αύξησης καρκίνου του στομάχου συνδέει το χρώμιο με ασθένειες που αφορούν σε καρκινογένεση στε στομάχι και ήπαρ και αυξημένη τοξικότητα. Ο Allan Hirsc της California E.P.A συμφωνεί με την αρχική έρευνα. Την Άνοιξη του 2001, λίγο καιρό μετά την κινηματογραφική ταινία «Erin Brockovich», συστήνεται μια ανεξάρτητη ομάδα επιστημόνων, που συνηθίζεται να αποκαλείται Blue ribbon panel και αποτελείται στην συγκεκριμένη περίπτωση από επτά (7) επιστήμονες, τοξικολόγους κι επιδημιολόγους, για να απαντήσουν στο αν και κατά πόσο η κατάποση του εξασθενούς χρωμίου προκαλεί γαστρεντερικούς καρκίνους, λευχαιμία και άλλες σχετικές ασθένειες. Ωστόσο, η ανεξάρτητη αυτή ομάδα δεν ήταν και τόσο «ανεξάρτητη», καθώς υπάρχουν στοιχεία που συνδέουν τρεις εξ αυτών με την PG&E στην οποία παρείχαν συμβουλευτικές υπηρεσίες. Ακόμη ένας εξ αυτών προσελήφθη από την εταιρεία-πέτρα του σκανδάλου να συμμετάσχει στην προσπάθεια εξυγίανσης της ζημιάς που είχε προκληθεί. Το δημόσιο μένος, πάντως, ξεσήκωσε ο Dennis Paustenbach, διάσημος τοξικολόγος από το Oakland, που κατηγορείται ευθέως από περιβαλλοντικούς ακτιβιστές ως παράλογα «φιλικός» προς τις βιομηχανίες³⁸.

Το πόρισμα του Blue ribbon panel, το οποίο εκδόθηκε λίγες μέρες πριν την τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους, απενεχοποιούσε το εξασθενές χρώμιο. Το συγκεκριμένο πόρισμα προσυπέγραψαν και ο U.S. E.P.A. και ο World Health Organisation (W.H.O). Ωστόσο, το 2007 έρευνα του National Toxicology Program καταλήγει πως το νερό με υψηλά ποσοστά χρωμίου προκαλεί καρκίνο σε ποντίκια.

Ο Obama στις προεκλογικές του διακηρύξεις το 2008 δεσμεύεται να αποκαταστήσει την επιστημονική δεοντολογία και να εξανθρωπίσει ουσιαστικά την τεχνολογική ανάπτυξη, αμέσως μετά την αναδιάρθρωση της αμερικανικής οικονομίας και πριν την μεταρρύθμιση του συστήματος υγείας και πρόνοιας. Μια τέτοια δήλωση

---

³⁸ Chipjacobs.com/articles/environmental/dropping-science

προφανώς αποτελεί μια έμμεση ομολογία των προβλημάτων που εγείρονται σε σχέση με την ανάπτυξη της επιστήμης και τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αφορούν στην προστασία από την αλόγιστη επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο.

Τον Σεπτέμβριο του 2010 η επιστημονική ομάδα του Environmental Protection Agency (E.P.A) διαπιστώνει ότι ακόμη κι ένα μικρό ποσοστό χημικής ένωσης που βρίσκεται στο πόσιμο νερό ενδέχεται να προκαλέσει καρκινογένεση στους ανθρώπους και τα ζώα. Το 2011 ανακοινώνει τα πορίσματα της αλλά δέχεται πιέσεις από το American Chemistry Council (A.C.C) –έναν φορέα που εκπροσωπεί τις αμερικάνικες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην βιομηχανία χημικών αγαθών ή προϊόντων- να μην ανακοινώσει τα αποτελέσματα αυτά και να περιμένει την ολοκλήρωση επιπρόσθετων ερευνών. Ωστόσο, ο E.P.A. εντός του επόμενου χρόνου επιτρέπει να διαρρεύσουν τα επιστημονικά του αποτελέσματα. Η Ann Mason, εκπρόσωπος του A.C.C επιμένει την ίδια περίοδο σε παλαιότερες δηλώσεις της πως οι Αμερικάνοι πίνουν νερό που πληροί τις προδιαγραφές ασφαλείας³⁹.

Την ίδια περίοδο μελέτη που έγινε για λογαριασμό της PG&E σχολιάζει πως τα περιστατικά καρκίνου που εκδηλώθηκαν στο Hinkley κατά την περίοδο 1998-2008 δεν είναι αξιοσημείωτα, αν ληφθούν υπόψη τα δημογραφικά δεδομένα της περιοχής⁴⁰.

Έρευνα του Environmental Working Group (E.W.G), ενός μη κερδοσκοπικού ερευνητικού οργανισμού, που δημοσιοποιήθηκε το 2013 διαπιστώνει πως τριάντα μία από τις τριάντα πέντε (31/35) αμερικανικές πόλεις που συμπεριελήφθησαν στην έρευνα παρουσιάζουν αυξημένα ποσοστά χρωμίου στο νερό βρύσης. Τη μεγαλύτερη συγκέντρωση χρωμίου εντόπισαν στην περιοχή Norman της Oklahoma. Και μολονότι τα επίπεδα χρωμίου στο νερό είναι εξακόσιες φορές υψηλότερα από όσο ορίζεται από τον οργανισμό California Environmental Protection Agency, το νερό εξακολουθεί να θεωρείται ασφαλές⁴¹.

Σήμερα, η PG&E εξακολουθεί να προσπαθεί να επαναφέρει τις ισορροπίες στο φυσικό περιβάλλον του Hinkley επιδιώκοντας να μετατρέψει το εξασθενές χρώμιο σε

---

³⁹ www.boingboing.net/2013/03/14/erin-brockovich-the-real-life.html

⁴⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/erin_brockovich

⁴¹ www.publicintergrity.org/2013/02/13/12184/epa-unaware-industry-ties-cancer-review-panel

τρισθενές, το οποίο φαίνεται να είναι ακίνδυνο. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό έχει προχωρήσει σε καλλιέργειες ενός φυτού, του γνωστού «alfalfa», το οποίο μπορεί να απορροφήσει την επιπρόσθετη τοξικότητα των εδαφών. Η επίσημη θέση της εταιρείας για την τεράστια καθυστέρηση της στο πρόγραμμα καθαρισμού είναι πως το έργο είναι μακρόπνοο και πολύπλοκο και δεδομένου πως υπάρχουν πολλά και διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται το έργο καθυστερεί, ώστε να γίνει σωστά.

Στο ενδιάμεσο, ωστόσο, κατά το 2009, η Lisa Dernbach, γεωλόγος μηχανικός που εργάζεται στο Lahontan Regional Water Quality Control Board, διαπίστωσε και κοινοποίησε πως η PG&E στάθηκε ανίκανη να διαχειριστεί τη μόλυνση, στην οποία επέτρεψε να διευρυνθεί, ώστε έχει μολύνει και τα ευρύτερα περίχωρα του Hinkley⁴².

---

⁴² www.latimes.com/local/california/la-me-hinkley-20150413-story.html

Κεφάλαιο 3. Παρακολουθώντας την κινηματογραφική ταινία Erin Brockovich.

3.1. Γενικά στοιχεία της ταινίας

Αυθεντικός τίτλος: Erin Brockovich

Τίτλος στα ελληνικά: Έριν Μπρόκοβιτς

Είδος ταινίας: biography-drama / βιογραφία-δράμα

Έτος παραγωγής: 2000

Χώρα προέλευσης: Αμερική

Πρώτη προβολή (Ελλάδα): 28 Απριλίου 2000

Διάρκεια: 130΄

Γλώσσα: αγγλικά (υπότιτλοι στα ελληνικά)

Σκηνοθεσία: Steven Soderbergh

Σενάριο: Susannah Grant

Παραγωγός: Danny DeVito

Μουσική: Thomas Newman

Βραβεία: η ταινία κέρδισε βραβείο Oscar, Golden Globe, Bafta πρώτου γυναικείου ρόλου με τη Julia Roberts ως Erin Brockovich και το AFI award ως ταινία της χρονιάς το 2001.

Cast: Julia Roberts : Erin Brockovich (η κεντρική ηρωίδα)

Albert Finney: Ed Masry (ο δικηγόρος που αρχικά ανέλαβε την υπόθεση)

David Brisbin: Dr Jaffe (ο γιατρός του Hinkley)

Aaron Ekchart : George (ο σύντροφος της Erin)

Marg Helgenberger: Donna Jensen (η πρώτη ενάγουσα κατά της PG&E)

Peter Coyote: Kurt Potter (ο δικηγόρος που αναμείχθηκε όταν η υπόθεση έγινε τεράστια)

Erin Brockovich-Ellis: Julia the waitress

LeRoy A. Simmons: himself as Judge LeRoy Simmons. (ο δικαστής της υπόθεσης σε ανοιχτό δικαστήριο).

3.2. Η κινηματογραφική πλοκή της Erin Brockovich.

Η ταινία αφηγείται τη ζωή της Erin Brockovich στην πιο σημαντική τομή της ζωής της. Βρισκόμαστε στο Thousand Oaks της California κατά το 1993. Η Erin, μια γυναίκα που ολοκλήρωσε τυπικά τη στοιχειώδη εκπαίδευση και στερείται ειδικών επαγγελματικών προσόντων, βρίσκεται σε οικονομικό αδιέξοδο. Άνεργη μητέρα τριών παιδιών και δίχως οικονομική υποστήριξη από κάποιον πρώην σύζυγο προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες της οικογένειάς της και να ξεπεράσει τους πόνους από ένα σοβαρό αυτοκινητικό ατύχημα που της προκάλεσε κάποια ζημιά στη σπονδυλική στήλη. Υποβάλλει μήνυση διεκδικώντας αποζημίωση από τον γιατρό που δεν διέγνωσε σωστά το πρόβλημα της, την οποία αναλαμβάνει ένας μικρό-δικηγόρος, ο Ed Masry.

Η αποτυχία να διασφαλίσει μέσω της νομικής οδού μια ικανοποιητική αποζημίωση που θα της έδινε κάποια οικονομική ανάσα την ωθεί να διεκδικήσει μια θέση εργασίας στο δικηγορικό γραφείο του Masry. Παρά την έλλειψη κάποιας σχετικής εκπαίδευσης και τον συνεχή ψυχολογικό πόλεμο που βιώνει εκ μέρους των θηλυκών συναδέλφων της, λόγω της προκλητικής της εξωτερικής εμφάνισης, η Erin καταφέρνει να παραμείνει στο γραφείο κι επιπλέον ανακαλύπτει ένα σκάνδαλο τεραστίων διαστάσεων. Συγκεκριμένα, αντιλαμβάνεται πως η εταιρεία Pacific Gas & Electric προσπαθεί να αγοράσει γη στην περιοχή Hinkley, την οποία έχει μολύνει με εξασθενές χρώμιο, ένα επικίνδυνο και παράνομο, τοξικό στοιχείο, ώστε έχει προκαλέσει πολλά και σοβαρά προβλήματα υγείας στους κατοίκους της περιοχής. Η Erin αναλαμβάνει την έρευνα και με την υποστήριξη –οικονομική και νομική- του εργοδότη της καταφέρνει να στοιχειοθετήσει την υπόθεση και να αυξήσει τον κύκλο των εναγόντων.

Η έκταση και η σοβαρότητα της υπόθεσης αναγκάζουν τον Masry να καλέσει σε συνεργασία έναν δικηγόρο με τεράστια φήμη και δύναμη, τον Kurt Potter. Η Erin διεκδικεί σθεναρά και με κάποιο θράσος την αναγνώριση για τη συμμετοχή της στην όλη

υπόθεση και ταυτόχρονα εξακολουθεί να στηρίζει με αγάπη κι αφοσίωση την προσωπική σχέση που έχει χτίσει με κάθε έναν από τους ενάγοντες της υπόθεσης Hinkley.

Στο μεταξύ, η σχέση της με τον γείτονα της, George, έναν γοητευτικό μηχανόβιο, αρχίζει να φθείρεται, καθώς, παρά τη στοργή και την διάθεση του να τη βοηθήσει και παρά το γεγονός πως πρακτικά έχει αναλάβει τη φροντίδα των τριών παιδιών της, η Erin απομακρύνεται σταδιακά, εφόσον δαπανά όλον της τον χρόνο και την ενέργεια στην υπόθεση. Η σχέση αυτή θα τελειώσει οριστικά πριν την ολοκλήρωση της εκδίκασης της υπόθεσης εναντίον της PG&E, η οποία κρίνεται μέσω μιας δεσμευτικής διαιτησίας.

Εν τέλει, η Erin καταφέρνει να προσκομίσει μέσω ενός υπαλλήλου της PG&E απόρρητα έγγραφα που αποδεικνύουν πως η εταιρεία γνώριζε τη μόλυνση και ωστόσο δεν έκανε τις απαραίτητες ενέργειες για να προστατεύσει είτε τους κατοίκους είτε το οικοσύστημα. Οι ενάγοντες κατά της εταιρείας κερδίζουν μια τεράστια αποζημίωση και η Erin κερδίζει εκτός του σεβαστού ποσού που της αναλογούσε από την αποζημίωση μια θέση στο νέο γραφείο του Ed Masry, που πια καταπιάνεται με υποθέσεις πράσινων εγκλημάτων.

3.3. Οι κεντρικοί ήρωες της ταινίας Erin Brockovich.

3.3.1. Η Erin Brockovich

Πρόκειται για μια γυναίκα στην όψιμη νεότητα της. Είναι μια εντυπωσιακή παρουσία που ακόμα και αν δεν σε ενδιαφέρει ερωτικά κερδίζει την προσοχή σου με την εξωτερική της εμφάνιση και την ενδυματολογική της αισθητική. Μοιάζει περισσότερο με μια έφηβη που πρωτοανακαλύπτει τη σεξουαλική της απήχηση και επιλέγει να ντύνεται με τρόπο ώστε να απογειώνεται η εντύπωση που προκαλεί στους άντρες. Εξαιρετικά αποκαλυπτικά ντεκολτέ, καυτά μίνι, στενά παντελόνια, ψηλά τακούνια και ένας χείμαρρος από μπούκλες να πλαισιώνουν το πρόσωπο. Δεν γίνεται να μην χαμογελάσει

κάποιος μόλις συνδέσει την εικόνα της με το γεγονός πως συμμετείχε και είχε αναδειχθεί νικήτρια σε διαγωνισμό ομορφιάς. Αυτή είναι και η μόνη διάκριση ως τότε στη ζωή της, μια διάκριση που αφορούσε τα πρώτα της αυτόνομα βήματα και ποτέ δεν εξαργυρώθηκε επαρκώς.

Η ηρωίδα φαίνεται να αδιαφορεί για την έλξη που προκαλεί και προσπαθεί να καλλιεργήσει την αίσθηση πως η εμφάνιση της είναι ανεπιτήδευτη και εξυπηρετεί μονάχα την προσωπική της αισθητική. Ωστόσο, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει την απήχηση της για να πετύχει το στόχο της με τρόπο εντελώς απενεχοποιημένο –υπάρχουν και κάποια αυτοσαρκαστικά σχόλια που αφορούν τη δύναμη της σεξουαλικής υπόσχεσης που έχει μάθει να αφήνει-. Οι αρνητικές αντιδράσεις των γύρω της, τα καχύποπτα βλέμματα, τα υποτιμητικά σχόλια, ο παραγκωνισμός της φαίνεται να την πληγώνουν αλλά όχι τόσο ώστε να αλλάξει τις επιλογές της και να οδηγηθεί σε μια εμφάνιση πιο συμβατή κοινωνικά. Ακόμα και ο δικηγόρος της και νυν εργοδότης της κάποτε της λέει με κάποια λίγη ενοχή πως «φαίνεται γυναίκα που... διασκεδάζει» κι αυτό αρκεί για να την αξιολογήσει κάποιος.

Η μόρφωση της είναι εντελώς περιορισμένη. Απόφοιτη λυκείου που ποτέ στην πορεία δεν μελέτησε ή εκπαιδεύτηκε ειδικώς για μια συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα. Έχει διάθεση να εργαστεί αλλά δεν έχει φροντίσει για κάτι που να της το επιτρέπει. Είναι ο αγωνιστικός της χαρακτήρας και η επιμονή της αυτά τα χαρακτηριστικά που θα της δώσουν μια επαγγελματική διέξοδο. Δεν διστάζει να παρακαλέσει, να απειλήσει, να επιμείνει για να της δοθεί η ευκαιρία να βιοποριστεί και να αποδείξει πως παρά την απουσία ενός ηχηρού βιογραφικού είναι αξιόλογη και ικανή. Η πορεία της στο δικηγορικό γραφείο του Masry αποδεικνύει πως είναι φιλότιμη, οργανωτική και οξεία στην αντίληψη της· δεν φοβάται να ερευνήσει και να ανακαλύψει νέα πράγματα, δεν εφησυχάζεται με μια τυπική εκτέλεση της εργασίας της, αποτολμά να προκαλέσει τον εαυτό της και να αναλάβει τόσο πρωτοβουλίες όσο και τις ευθύνες που απορρέουν από τις πράξεις της. Το πείσμα της αναπληρώνει την ελλιπή μόρφωση και η αυτοπεποίθηση της δημιουργεί τις ευκαιρίες που χρειάζεται για να τα καταφέρει.

Έτσι, όταν ανακαλύπτει ιατρικές εξετάσεις να εμπεριέχονται στον φάκελο μιας κτηματομεσιτικής υπόθεσης της Donna Jensen προβληματίζεται για το ανακόλουθο του πράγματος κι αρχίζει μια προσωπική έρευνα, δίχως μάλιστα τη διαμεσολάβηση του

εργοδότη της. Αρχικά επικοινωνεί με έναν ακαδημαϊκό τοξικολόγο κι έπειτα προβαίνει σε έρευνα στη βιβλιοθήκη του τοπικού πανεπιστημίου προκειμένου να κατανοήσει και να αποδείξει το ρόλο του εξασθενούς χρωμίου στην υγεία των ασθενών και την απόφαση της εταιρείας να καλύψει τα πρώτα ιατρικά έξοδα των πελατών της και κατοίκων του Hinkley. Η τεράστια βιβλιογραφία και το άγνωστο γι' αυτήν πεδίο γνώσεων που τώρα συναντά για πρώτη φορά όχι μόνο δεν την αποθαρρύνει αλλά ερεθίζει κι άλλο την περιέργεια της και την ανάγκη της να καταλάβει.

Διαθέτει ένα επικοινωνιακό χάρισμα, είναι «καλή με τους ανθρώπους» υπό την έννοια πως ξέρει να ακούει προσεκτικά και να αφογκράζεται τη συναισθηματική κατάσταση του άλλου, έχει δηλαδή έντονη ενσυναίσθηση. Εμπνέει εμπιστοσύνη και καλλιεργεί ένα κλίμα ασφάλειας στον άλλο, ίσως επειδή τον προσεγγίζει κι η ίδια δίχως σκοπιμότητα ή δόλο ή ίσως επειδή υπάρχει ένας μεγάλος βαθμός ομοιότητας και ταύτισης της με τους απλούς ανθρώπους. Η έλλειψη κάποιας σαφούς νομικής ή ιατρικής ταυτότητας της Erin είναι σίγουρα το δυνατό της χαρτί σε ό,τι αφορά στην προσέγγιση των κατοίκων του Hinkley και την ανάγκη τους να μοιραστούν τα προσωπικά τους δράματα μαζί της.

Δεν είναι τυχαίο που ακόμα και από τη στιγμή που αναλαμβάνει επίσημα την υπόθεση ο Ed Masry η Erin εξακολουθεί να παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, όχι μόνο επειδή ο πρώτος υπακούει σε μια ηθική δεοντολογία αλλά επειδή αντιλαμβάνεται πως δίχως αυτήν ο διάλογος με τα θύματα της ανευθυνότητας της μεγάλης εταιρείας δυσχεραίνεται. Η Erin είναι για αυτούς ένα πρόσωπο εμπιστοσύνης' κι αυτό με τη σειρά του δεσμεύει την ηρωίδα σε μια ηθική αποστολή, σε ένα ανείπωτο χρέος να υπερασπίσει και να στερήσει τους αδικημένους «φίλους» της.

Είναι αυτή η αποστολή της, μάλιστα, που θα της κοστίσει την ερωτική ευτυχία με τον σύντροφο της, George, και θα της στερήσει για ένα μεγάλο διάστημα τη δυνατότητα να φροντίσει και να χαρεί τα παιδιά της. Ως μητέρα φαίνεται να είναι στοργική και να επιθυμεί να σταθεί να στα παιδιά της' ωστόσο, θα επιλέξει να αποστασιοποιηθεί και να χάσει την επαφή της μαζί τους προκειμένου να φέρει σε πέρας αυτό που ανέλαβε. Μπορούμε εύλογα να συμπεράνουμε πως αυτή η επιλογή της ενέχει την επιδίωξη της να παρέχει στην οικογένεια της ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο, περισσότερο όμως υποδεικνύεται πως το κίνητρο είναι η προσωπική της καταξίωση, το γεγονός πως «ο

κόσμος την ακούει δίχως να την διακόπτει, πως ο κόσμος σιωπά για να μιλήσει, πως είναι επιτέλους σημαντική».

Η γνωριμία της με τον George, που εν τέλει κατέληξε να είναι ο οικονόμος και «νταντά» της οικογένειας της Έριν, γίνεται τυχαία μέσω ενός περιστατικού που μαρτυρά τον εκρηκτικό της χαρακτήρα: διαπληκτίζονται έξω από τα σπίτια τους γιατί ο George κάνει πολύ φασαρία. Η επιθετικότητα της Έριν σε συνδυασμό με την εμφάνιση της του εξάπτουν το ενδιαφέρον και την φλερτάρει. Η Έριν φαίνεται να είναι καχύποπτη και απόμακρη σε αυτή τη διαδικασία προσέγγισης, καθώς κουβαλά την σωρευμένη απογοήτευση παλιών αποτυχιών και προδοσιών που βίωσε από τους πρώην συντρόφους της. Ωστόσο, ο George κερδίζει μια ευκαιρία ένα απόγευμα που βρίσκεται να φυλά τα παιδιά της, καθώς η γυναίκα που είχε αναλάβει τη φύλαξη των παιδιών δεν μπορεί να ανταποκριθεί.

Ούτε πριν απ' αυτόν ούτε με αυτόν η Έριν βιώνει την ερωτική ολοκλήρωση μιας σταθερής σχέσης. Ο George έχει τις προδιαγραφές και τα συναισθήματα που θα τους επέτρεπαν να δημιουργήσουν μια μακρόχρονη σχέση, ωστόσο η περίπτωση ανέλιξης και καταξίωσης της Erin αρκεί για να θέσει την ερωτική της ζωή σε δεύτερη μοίρα –άλλωστε ο George δεν φαίνεται να είναι και ο έρωτας της ζωής της-. Πάντως η ίδια αισθάνεται το βάρος της αποτυχίας σε ό,τι αφορά την επιλογή συντρόφων, αισθάνεται θύμα της ανδρικής αδιαφορίας και ανευθυνότητας και τη στιγμή του χωρισμού της με τον George αποτυπώνεται καθαρά η διάθεση της να μην υποχωρήσει ξανά στις διαθέσεις ενός άντρα.

Αξίζει να παρατηρηθεί επίσης σε σχέση με την προσωπικότητα της πως είναι υπερβολικά εύθικτη και επιθετική, γίνεται απότομη και κακεντρεχής σε κάθε υπόνοια που εισπράττει ως αμφισβήτηση ή ειρωνεία. Έχει την τάση να ανταποκρίνεται υπέρ το δέον σε σχόλια που αισθάνεται υπονομευτικά. Προφανώς αυτή η στάση συνδέεται με την αβεβαιότητα που της προκαλεί η ανύπαρκτη σχεδόν μόρφωση της και το γεγονός πως αισθάνεται υποτιμημένη εν γένει σε όλη της τη ζωή. Η επιθετικότητα της είναι σε τέτοιο οριακό σημείο που ακόμα και αν έχει δίκιο, τελικά το χάνει –αν και ενίοτε μια χιουμοριστική ματιά διασώζει την ηρωίδα στα μάτια του κοινού εξαιτίας των ευφυών αν και επικριτών σχολίων που εκστομίζει-.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως η Erin είναι μια γυναικεία φιγούρα που τα μειονεκτήματά της είναι σαφή αλλά αυτά τα ίδια αποτελούν εν

τέλει και τα όσα στοιχεία θα εκτιμήσει κανείς στο χαρακτήρα της και την εικόνα που προβάλλει προς τα έξω. Ειλικρινής σε βαθμό υπερβολής, αθυρόστομη, υβριστική, επιθετική... μια γυναίκα με αρσενικά στοιχεία υποβασταζόμενα σε ψηλά τακούνια!

3.3.2. Οι δικηγόροι Ed Masry και Kurt Potter.

Ο Masry είναι ένας δικηγόρος σε μια ώριμη ηλικία. Διαθέτει μια μέτρια εμφάνιση, ντύνεται αδιάφορα αλλά ταιραστά με την ηλικία και το επάγγελμα του δεδομένης της μικρής επαρχίας στην οποία κινείται. Σίγουρα πάντως έχει το πλεονέκτημα να εμπνέει εμπιστοσύνη και να φαίνεται καλοπροαίρετος, έχει μια φυσιογνωμία που κερδίζει συμπάθεια.

Διατηρεί ένα μικρό γραφείο με λίγους υπαλλήλους, που εργάζονται χρόνια γι' αυτόν. Δεν έχει διαγράψει κάποια λαμπρή πορεία αλλά καταφέρνει να βιοπορίζεται και έχει κάποια απήχηση στον κύκλο των πελατών του. Ήσυχος και συμφιλωμένος με τη ζωή και τη σταδιοδρομία του, προσπαθεί φιλότιμα να εξυπηρετεί τον κόσμο δίχως να διαφαίνεται, βέβαια, κάποια ιδιαίτερη οξυδέρκεια ή αφοσίωση επαγγελματικού χαρακτήρα στη στάση του. Η αίσθηση που δημιουργεί είναι πως εργάζεται τόσο όσο απαιτείται για να μην εκτίθεται ο ίδιος και για να μην κατηγορείται για αδιαφορία. Δεν πρόκειται να ξενυχτήσει ή να προβεί σε κάποια μακροσκελή έρευνα, πιθανότατα επειδή και οι υποθέσεις που χειρίζεται δεν απαιτούν κάτι τέτοιο.

Οι υπάλληλοι του είναι κυρίως γυναίκες μιας μέτριας εμφάνισης. Έχουν καλές σχέσεις μαζί του, επικρατεί μια «φιλία» που υπαγορεύεται από τα χρόνια συνεργασίας τους. Η απόφαση του να προσλάβει την Έριν, μια απόφαση που πρακτικά εκβιάζει η τελευταία με την επιμονή, τη μαχητικότητα και την αξιοπρέπεια με την οποία του εκστομίζει «μη με κάνεις να σε παρακαλέσω» υποστηρίζεται κυρίως από τη διάθεση του να βοηθήσει. Θέτει ως όρους έναν χαμηλό μισθό και καμία ασφαλιστική παροχή και εν τέλει της αναθέτει ασήμαντες εργασίες.

Παρακολουθεί την παρουσία και τη στάση της ηρωίδας με σταθερό τρόπο και κάποια συγκαλυμμένη καχυποψία. Αντιλαμβάνεται την ανταγωνιστική συμπεριφορά των λοιπών θηλυκών συνεργατών του, μάλιστα επισημαίνει στην Έριν πως αυτή οφείλεται

στην εξωτερική της εμφάνιση και τις ενδυματολογικές της επιλογές, οι οποίες είναι μάλλον αμφιλεγόμενες. Πίσω από την παρατήρηση αυτή βρίσκεται φυσικά και η δική του προσωπική οπτική. Και ο ίδιος επικρίνει σιωπηρά την Έριν για το γεγονός πως προκαλεί τα βλέμματα και τα σχόλια, και οι ίδιοι επηρεάζεται στην αξιολόγηση της από την εικόνα της.

Αυτό αποδεικνύεται κατάδηλα όταν την απολύει, επειδή δεν παρουσιάστηκε στο γραφείο κάποιες ημέρες. Η Έριν στην παρούσα φάση έχει αρχίσει να διεξάγει μια πρώτη -αλλά όχι πρόχειρη- έρευνα για την υπόθεση που ο ίδιος της έχει αναθέσει, την εξαγορά της ακίνητης περιουσίας της Donna Jensen και του έχει ζητήσει αόριστα την άδεια να λείψει. Η παράλειψη της να επικοινωνήσει εκ νέου μαζί του ή με κάποιον άλλο από το γραφείο τον οδηγεί στο συμπέρασμα πως η υπερβολική της διασκέδαση και ίσως κάποια κραιπάλη την κράτησαν εκτός του γραφείου και δίχως να της δώσει κάποια ευκαιρία να απολογηθεί, την απολύει.

Λίγες μέρες μετά, δέχεται ένα τηλεφώνημα από τον πανεπιστημιακό γιατρό που βοήθησε αρχικά την Έριν, ώστε πείθεται για τη σοβαρότητα της έρευνας της. Έτσι, την αναζητά για να της ζητήσει συγγνώμη και να την επαναφέρει στα «δικηγορικά» της καθήκοντα. Σε αυτό το σημείο φαίνεται πως δεν διστάζει να παραδεχτεί πως έκανε λάθος, όπως δεν διστάζει και να της εξομολογηθεί την άδικη κριτική που της έκανε. Είναι ένας καλοσυνάτος και κατά βάθος αγαθός άντρας που δεσμεύεται ωστόσο από τα κοινωνικά στερεότυπα για το γυναικείο φύλο.

Η εντιμότητα του αποδεικνύεται και από το γεγονός πως δεν προσπαθεί να υπονομεύσει τον κόπο και τα αποτελέσματα που η Έριν πέτυχε και γι' αυτό της παραχωρεί τον πρωταγωνιστικό ρόλο που η ίδια διεκδίκησε. Πιστεύει σε αυτήν, πιστεύει και στο δίκιο των κατοίκων που υποφέρουν από την ανευθυνότητα της εταιρείας. Δεν διστάζει να αναλάβει τα τεράστια έξοδα που προκύπτουν εξαιτίας της έκτασης που παίρνει η υπόθεση υποθηκεύοντας το σπίτι του. Κατά κάποιον τρόπο, η Έριν και το Hinkley του ξυπνούν μια φιλοδοξία και μια διάθεση διάκρισης στο πλευρό των «καλών».

Κι ενώ επιμένει και προσπαθεί να πετύχει τα καλύτερα αποτελέσματα στην υπόθεση αυτή, αναγνωρίζει την ανεπάρκεια του, έχει επίγνωση πως η υπόθεση επιβάλλει πιο ισχυρές προσωπικότητες και διασυνδέσεις και καλεί τον καταξιωμένο και οικονομικά

πετυχημένο συνάδελφο του, που διακρίνεται σε υποθέσεις αποζημιώσεων εις βάρος εταιρειών που δρουν εγκληματικά.

Η παρουσία του μεγαλοδικηγόρου, Kurt Potter, τον κάνει να αποτραβηχτεί σχετικά από τη σκηνή των εξελίξεων. Εισπράττει τις έντονες αντιδράσεις της Έριν που νοιώθει να παραγνωρίζεται η συμμετοχή της και να παραγκωνίζεται και στέκεται στωικά και συμφιλιωτικά ανάμεσα στην εκρηκτική συνεργάτη του και τον ραφιναρισμένο δικηγόρο με τους αντίστοιχους συνεργάτες του.

Ο Kurt Potter είναι ένας εμφανίσσιμος άντρας, έξυπνος, λιγομίλητος, αποφασισμένος. Η εμφάνιση του μαρτυρά την κοινωνική του θέση και το κύρος που απολαμβάνει. Η αυτοπεποίθηση που αποπνέει είναι ένα επιπλέον επαγγελματικό προσόν. Φαίνεται να εκπροσωπεί τους «αναξιοπαθούντες» δίχως να αισθάνεται καμία συμπάθεια ή συμπόνοια για αυτούς. Είναι ένας επαγγελματίας δικηγόρος που κρατά τις αποστάσεις και ξέρει να παίζει παιχνίδια εξουσίας. Η επιτυχία του τού επιτρέπει να διαθέτει ένα άριστα καταρτισμένο προσωπικό που εργάζεται με συνέπεια για να καταφέρνει να κερδίζει εκτός των εντυπώσεων τις δίκες.

Αντιμετωπίζει αφ' υψηλού τον Ed και την Erin κι είναι προφανές πως αν μπορούσε να τους αποφύγει από τη στιγμή που ανέλαβε έναν ηγετικό ρόλο στην υπόθεση, θα το έκανε δίχως δισταγμό. Ωστόσο, τελικά φαίνεται να εκτιμά την προσπάθεια, τον κόπο και την «καπατσοσύνη» της κεντρικής ηρωίδας. Ο Potter είναι αυτός που προτείνει τη «δεσμευτική διατησία» προκειμένου να καταβληθούν άμεσα οι αποζημιώσεις, να συρρικνωθεί ο χρόνος εκδίκασης και να μειωθούν τα έξοδα της δίκης. Η Erin διαφωνεί αλλά τελικά πείθεται πως είναι η καλύτερη λύση.

3.3.3. Ο George στο πλευρό της Έριν.

Ο George είναι ένας ελκυστικός άντρας, περίπου συνομήλικος με την ηρωίδα, με πάθος για τις μηχανές. Η εμφάνιση του είναι έντονα «αρσενική» και παραπέμπει στην τυπική αμερικανική εικόνα των μηχανόβιων ή και μέλη συμμοριών. Σίγουρα δεν περνάει απαρατήρητος. Είναι άμεσος και ευθύς, λιγομίλητος, φαίνεται πως είναι περισσότερο άνθρωπος των πράξεων. Είναι ένας τύπος μάλλον απαλλαγμένος από το άγχος της

εργασίας, όχι υπό την έννοια πως διαθέτει χρήματα αλλά περισσότερο επειδή έχει προσαρμόσει τη ζωή του σε έναν τρόπο διαβίωσης που του επιτρέπει να εργάζεται περιστασιακά.

Πίσω από αυτή την κατά τα φαινόμενα σκληρή εικόνα, ο George είναι ένας τρυφερός άνθρωπος που ενδιαφέρεται για τα παιδιά, που μπορεί να υποστηρίξει μια γυναίκα, που μπορεί να φροντίσει μια οικογένεια. Κερδίζει σταδιακά την εμπιστοσύνη της Erin και έναν σταθερό ρόλο στην οικογένεια, καθώς αναλαμβάνει τη φύλαξη των παιδιών όσο η μητέρα τους εργάζεται. Τα παιδιά αναπτύσσουν μια σχέση εμπιστοσύνης μαζί του.

Τα αισθήματα του για την Έριν και τα παιδιά της τον οδηγούν στην παγίωση της σχέσης τους. Η Έριν, όμως, σταδιακά απομακρύνεται και αυτό τους προκαλεί μια ψυχρότητα. Ο George τις κρούει τον «κώδωνα κινδύνου» αλλά η Έριν διεκδικεί το δικαίωμα της να αναγνωριστεί κοινωνικά και δεν διστάζει να τον κατηγορήσει για την ανεργία του και να του υπενθυμίσει πως είναι αυτή που συντηρεί το σπιτικό. Ο George, που για χάρη της έχει εγκαταλείψει τις παλιές του συνήθειες, την παρέα του και τα ταξίδια με τη μηχανή, αποφασίζει να την εγκαταλείψει, καθώς διαισθάνεται πως δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης της σχέσης τους.

Παρ' ότι ο χωρισμός τους είναι τελεσίδικος και οριστικός τελικά διατηρούν μια φιλική σχέση. Η Erin καταφεύγει σε αυτόν για να της κρατήσει άλλη μια φορά τα παιδιά σε μια κρίσιμη στιγμή της υπόθεσης και στο τέλος του ζητά να τη συνοδεύσει για να ανακοινώσει το ποσό αποζημίωσης της Donna, επειδή έκρινε πως δίχως τη βοήθεια του δεν θα μπορούσε να έχει αφοσιωθεί στην υπόθεση.

Ο George ως ήρωας διαθέτει μια θηλυκή πλευρά μιλώντας με όρους κοινωνικών ταυτοτήτων. Δεν κατατρέχεται από το άγχος της καριέρας και της καταξίωσης, δεν ενδιαφέρεται για οποιαδήποτε πολυτέλεια, εστιάζει στην επικοινωνία και τη συντροφικότητα, αγαπάει τα παιδιά και είναι ικανός στην φροντίδα τους, χωρίζει γιατί αισθάνεται απόρριψη από τη σύντροφο του.

3.3.4. Η Donna Jensen, η πρώτη ενάγουσα της υπόθεσης Hinkley.

Η Donna είναι μια ήσυχη και σεμνή γυναίκα, που ασχολείται με την οικογένεια της. Έχει ταλαιπωρηθεί με διάφορες ασθένειες που έπληξαν την ίδια και τον σύζυγο της αλλά διατηρεί σε γενικές γραμμές την καλή της διάθεση. Είναι καλοπροαίρετη και εκ πρώτης φαίνεται εύπιστη. Έτσι, όχι μόνο δεν υποψιάζεται κάποιο παραστράτημα εκ μέρους της εταιρείας PG&E αλλά αισθάνεται και κάποια ευγνωμοσύνη για το ενδιαφέρον και την υποστήριξη που εισπράττει.

Δέχεται τις γνωματεύσεις του γιατρού που έχει χρηματιστεί και ως γυναίκα με μια μέτρια μόρφωση δεν βρίσκει κάποιο λόγο να προχωρήσει σε περαιτέρω διερεύνηση των ζητημάτων υγείας που έχουν πλήξει την οικογένεια της, να ψάξει για κάποιον εξωτερικό παράγοντα που να παίζει καταλυτικό ρόλο στην καρκινοπάθεια που τους ταλαιπωρεί. Γνωρίζει για την παρουσία χρωμίου στο νερό αλλά το θεωρεί ακίνδυνο. Άλλωστε έχει ενημερωθεί από την εταιρεία για τις επιδράσεις του χρωμίου και έχει πειστεί πως είναι σε επιτρεπτά όρια.

Ωστόσο, η πρόταση της εταιρείας για εξαγορά του σπιτιού και της γης της με το πρόσχημα ενός έργου οδοποιΐας την βρίσκει κάθετα αντίθετη. Στην προσπάθεια της να αποκρούσει την επιμονή της PG&E ζητά ένα παράλογο ποσό ως αντίτιμο και η προθυμία της εταιρείας την βάζει σε υποψίες. Έτσι καταληγει στο δικηγορικό γραφείο του Masry.

Η Donna γνωρίζοντας την Έριν θα νοιώσει άνετα μαζί της. Η πρώτη ερμηνεία της Έριν για τη σχέση της εταιρείας με τις ασθένειες της οικογένειας Jensen και την προσπάθεια συγκάλυψης του σκανδάλου σοκάρει τη Donna. Δυσκολεύεται να πιστέψει τέτοια ανευθυνότητα και αναλγησία και να παραγνωρίσει την προσφορά της εταιρείας που τη βοήθησε με τα ιατρικά έξοδα και εξέφρασε τη συμπαράσταση της έμπρακτα.

Η Donna, αφού πειστεί για τον ισχυρισμό της Erin, καταλήγει να γίνει η πρώτη επίσημη ενάγουσα εναντίον της εταιρείας και να παίζει σημαίνοντα ρόλο στο πλευρό της Erin που προσπαθεί να στοιχειοθετήσει μια ευρύτερη υπόθεση με ενάγοντες όλους τους κατοίκους, όσοι έχουν πληγεί από τη ρύπανση του νερού και του εδάφους με εξασθενές χρώμιο.

Η υπόθεση αυτή αναδεικνύει τη μαχητικότητα και το σθένος της, δεν φοβάται να αντιμετωπίσει έναν οικονομικό κολοσσό και να ζητήσει ευθύνες, αν αυτές αποδειχτούν. Είναι ενθαρρυντική με τους υπόλοιπους κατοίκους και ιδιαίτερος τρυφερή με την Έριν. Μεταξύ τους αναπτύσσεται μια στοργική φιλία.

Η Donna στο τέλος της ταινίας φαίνεται να παίρνει την μεγαλύτερη αποζημίωση.

3.4. Το πράσινο έγκλημα εις βάρος του περιβάλλοντος και των κατοίκων του Hinkley.

Οι πληροφορίες για το πώς διαπράχθηκε το έγκλημα εις βάρος του περιβάλλοντος από την πανίσχυρη εταιρεία αερίου και ηλεκτρισμού δίνονται αναδρομικά μέσα από τα πορίσματα τη έρευνας της Erin.

Η εταιρεία Pacific Gas & Electric είναι μια εταιρεία εικοσι οκτώ δισεκατομμύριων δολαρίων (28.000.000.000\$) με έδρα το San Francisco. Προκειμένου να προστατεύσει τις σωληνώσεις και τους συμπιεστές της από τη σκουριά χρησιμοποιεί εξασθενές χρώμιο. Τα λύματα τα αποθηκεύει σε λίμνες κοντά στους συμπιεστές. Το 1966 το παράρτημα της εταιρείας στο Hinkley διαπιστώνει πως το εξασθενές χρώμιο βρίσκεται στο νερό σε ποσοστά κατά πολύ ανώτερα του ανώτατου επιτρεπτού ορίου. Ενημερώνει με σχετικά υπομνήματα τα κεντρικά γραφεία στο San Francisco, απ' όπου λαμβάνουν την εντολή να απευθυνθούν στην αρμόδια υπηρεσία της Πολιτείας, τον Οίκο Υδάτων και δευτερευόντως να κατασταθούν τα έγγραφα που αποδεικνύουν την επικοινωνία με τα κεντρικά.

Τα έγγραφα που φυλάσσονται στο δημόσιο αρχείο του Οίκου Υδάτων αποδεικνύουν πως η ρύπανση διευρύνεται και αγγίζει επικίνδυνα όρια και ορίζει άμεσο καθαρισμό και εξυγίανση του φυσικού περιβάλλοντος, μια ευθύνη που βαραίνει την εταιρεία. Περαιτέρω ο φορέας δεν προβαίνει σε κάποια κινητοποίηση, δεν οργανώνει κάποια ενημερωτική εκστρατεία, δεν αξιολογεί τις προθέσεις και την αποτελεσματικότητα της PG&E σε ό,τι αφορά την αντιστροφή αυτής της κατάστασης.

Μάλιστα, όταν γίνεται αντιληπτό πως διεξάγεται έρευνα εκ μέρους δικηγορικού γραφείου προσπαθούν να εμποδίσουν τη διενέργεια αυτής και ένας κρατικός υπάλληλος, που με κάποια αφέλεια σαγηνεύτηκε από την Erin και της έδωσε πρόσβαση αρχικά γίνεται συνεργός σε ένα ανώνυμο απειλητικό τηλεφώνημα που προφανώς γίνεται εκ μέρους της PG&E.

Διάφοροι, πολλοί κάτοικοι του Hinkley ασθενούν. Ρινορραγίες, αναπνευστικά προβλήματα, αποβολές, καρκινογένεση σε μήτρα, στομάχι, έντερα, προβλήματα στη σπονδυλική στήλη, είναι μερικά από τα πιο συνήθη νοσήματα στο μικρό χωριό εκείνη την περίοδο. Οι εξελίξεις στην υγεία των κατοίκων επιδεινώνονται. Συνάμα, οικόσιτα ζώα πεθαίνουν.

Η εταιρεία στο μεταξύ, πριν η υπόθεση πέσει στα χέρια της Erin, έχει οργανώσει μια παραπλανητική «ενημερωτική» εκστρατεία για την ύπαρξη χρωμίου στο νερό με τον ισχυρισμό πως πρόκειται για το αρκετά αβλαβές αν όχι ωφέλιμο απλό χρώμιο. Στόχος της είναι να προλάβει να κερδίσει τις εντυπώσεις και να διασκεδάσει οποιαδήποτε μελλοντική αμφιβολία της κοινής γνώμης. Μάλιστα, η κίνηση της αυτή έχει και μια «νομική» σκοπιμότητα: από τη στιγμή που η εταιρεία κοινοποίησε την ύπαρξη χρωμίου στο νερό οι κάτοικοι έχουν δικαίωμα να κινηθούν νομικά εναντίον της εντός του διαστήματος ενός έτους (πρόκειται για το νομοθέτημα ορίων, μια συνθήκη που φυσικά οι κάτοικοι του Hinkley αγνοούν, όπως κατά κανόνα κάθε μέσος κάτοικος σε οποιαδήποτε πόλη του αναπτυγμένου κόσμου). Οποιαδήποτε δικαστική κίνηση εκτός αυτού του χρόνου είναι καταδικασμένη σε αποτυχία.

Επιπρόσθετα, η εταιρεία έχει προβεί σε μια πολλή γενναιόδωρη προσφορά. Καλύπτει τα ιατρικά έξοδα των εξετάσεων και των φαρμάκων που χρειάζονται κάποιοι ασθενείς εκ των κατοίκων. Αυτό που συμβαίνει παρασκευιακά, βέβαια, είναι πως η εταιρεία έχει αναλάβει και τον χρηματισμό του γιατρού που έχει αναλάβει τα περιστατικά, ώστε να αποκρύψει τη σύνδεση των ασθενειών αυτών με το εξασθενές χρώμιο που η εταιρεία έχει χρησιμοποιήσει.

Η εταιρεία προβαίνει στην απαλλοτρίωση ακίνητης περιουσίας κατοίκων στην γύρω περιοχή από το εργοστάσιο της, με το πρόσχημα ενός μεγάλου έργου οδοποιΐας. Έχει αγοράσει τη γη των Robinson και στην πορεία κάνουν πρόταση και στην οικογένεια

Jensen. Προσφέρουν υψηλά ποσά αν χρειαστεί, όπως στην περίπτωση της Jensen, αλλά τηρούν σιγή ιχθύος για τα αληθινά κίνητρα τους.

Ένα τεράστιο πακέτο φωτοτυπημένου υλικού που αποστέλλει με φαξ ο Masry στην PG&E και αποτελεί το αποδεικτικό υλικό ύπαρξης εξασθενούς χρωμίου στο νερό, ρύπανσης του περιβάλλοντος και εντολής καθαρισμού κινητοποιεί την εταιρεία η οποία ανταποκρίνεται αμέσως και προτείνει αποζημίωση για την αγορά της γης της Jensen το ποσό των διακοσίων πενήντα χιλιάδων δολαρίων (250.000\$). Ο δικηγόρος που εκπροσωπεί την εταιρεία υπενθυμίζει με απροκάλυπτο τρόπο στον Masry πως απειλεί με δικαστικές διαδικασίες έναν οικονομικό κολοσσό.

Όταν ο Masry καταθέτει τελικά τις πρώτες μηνύσεις –έχει εντοπίσει συνολικά τετρακόσιους έντεκα (411) ενάγοντες- η εταιρεία υποβάλλει ενστάσεις. Το Ανώτατο Δικαστήριο του Σαν Μπερναντίνο με δικαστή τον LeRoy Simmons απορρίπτει τις ενστάσεις και επιπλήττει την εταιρεία για την ανευθυνότητα που έχει επιδειξει ως τώρα. Κατόπιν τούτου οι δικηγόροι της εταιρείας προτείνουν στον Masry έναν συμβιβασμό του ύψους των είκοσι εκατομμυρίων δολαρίων (20.000.000\$), ο οποίος φυσικά δεν γίνεται δεκτός.

Η υπόθεση θα εκδικαστεί μέσω δεσμευτικής διαιτησίας, δίχως ενόρκους, δίχως δικαιώματα έφεσης κατά του αποτελέσματος και υπό τον όρο που θέτει η PG&E να υπάρξει συμφωνία για την διαδικασία εκ μέρους του 90% των εναγόντων.

Η επιτυχία της υπόθεσης, την οποία καρπώνεται η Erin, θα κριθεί στη δήλωση ενός υπαλλήλου της, του Charles Embry, στον οποίο ανατέθηκε να καταστρέψει τα εσωτερικά έγγραφα που αποδεικνύουν πως η εταιρεία είχε πλήρη γνώση για τη ζημιά που προκαλούσε στο περιβάλλον και για τις αρνητικές επιδράσεις του εξασθενούς χρωμίου στην υγεία των κατοίκων.

Το τελικό αποτέλεσμα είναι να επιδικαστεί μια υπέρογκη αποζημίωση ύψους τριακοσίων τριάντα τριών εκατομμυρίων δολαρίων (333.000.000\$) στα θύματα. Από αυτό το ποσό, η αμοιβή των δικηγόρων είναι το 40% και η αποζημίωση της Donna Jensen, η μόνη που δηλώνεται ξεκάθαρα στην ταινία, είναι πέντε εκατομμύρια (5.000.000\$).

Η εταιρεία ακόμη και σήμερα αρνείται την ύπαρξη του εξασθενούς χρωμίου στις εγκαταστάσεις της και τη σύνδεση των ασθενειών των κατοίκων με τη συντήρηση των εγκαταστάσεων της.

3.5. Τα θύματα της εταιρικής ανευθυνότητας.

Οι κάτοικοι του Hinkley είναι Αμερικάνοι πολίτες, κατά κανόνα λευκοί με κάποιους μάλλον ισπανόφωνους μετανάστες δεύτερης γενιάς ανάμεσα τους. Ζουν στο ήσυχο αυτό προάστιο σε ιδιόκτητες κατοικίες δική τους γη. Ασχολούνται με τις αγροτικές εργασίες ή τις κατασκευές, αρκετοί εξ αυτών εργάζονται στο εργοστάσιο της PG&E, και οι γυναίκες μάλλον ασχολούνται με τις οικιακές εργασίες και την ανατροφή των παιδιών. Πρόκειται για φτωχούς, τίμιους οικογενειάρχες που πλήττονται από μια σειρά σοβαρών ασθενειών. Αντιμετωπίζουν με στωικότητα και αξιοπρέπεια τα ζητήματα υγείας τους και δεν είναι υποψιασμένοι για κάποια παράτυπη ή παράνομη δράση της εταιρείας που καλύπτει τις ανάγκες ηλεκτροδότησης της επαρχίας τους.

Εμπιστεύονται τους γιατρούς, εμπιστεύονται τους εκπροσώπους της εταιρείας PG&E αλλά είναι καχύποπτοι απέναντι στους δικηγόρους. Εκτιμούν, όμως, την Erin, την εμπιστεύονται αρκετά, έχουν χτίσει μια λιγότερο ή περισσότερο προσωπική σχέση μαζί της και αξιοποιούν την ευκαιρία που τους προσφέρει να διεκδικήσουν μια ηχηρή αποζημίωση για να διασφαλίσουν μια αξιοπρεπή ζωή παρά τις ασθένειες και να τιμωρήσουν την εταιρεία για την ασυνείδητη στάση της.

Υποφέρουν σωματικά και ψυχικά από τις συνεχόμενες δοκιμασίες, από το άγχος του επικείμενου θανάτου τους, από το φόβο για τη γενετική βλάβη που θα κληροδοτήσουν στα παιδιά τους. Είναι θυμωμένοι με την εταιρεία και επιθυμούν μια ανοιχτή δίκη με ενόρκους, για να αποκατασταθεί η δικαιοσύνη, για να καταστεί σαφές περίτρανα πως η εταιρεία τους είπε ψέματα και ευθύνεται για την κακή υγεία τους. Παρ' όλα αυτά και ο θυμός και ο πόνος τους εκφράζονται συγκρατημένα, με μικρές εντάσεις που καταλαγιαίνουν εύκολα είτε από την υπόσχεση πως θα δικαιωθούν άμεσα είτε από το συμπονετικό βλέμμα της Erin.

Αγνοούν πως θα εξελιχθεί η ζωή τους στην πορεία, αγνοούν σε τι πρέπει να ελπίζουν και τι να επιδιώκουν, γνωρίζουν όμως πως πρέπει να λειτουργήσουν συλλογικά, να στηρίξει ο ένας τον άλλο, να ενώσουν τις δυνάμεις τους για να σταθούν ενώπιον του μεγαθηρίου, της PG&E.

Η Jensen που είναι και η πρώτη ενάγουσα πριν εκδικαστεί η δεσμευτική διαιτησία εμφανίζει κακοήγη καρκίνο και πρέπει να προχωρήσει σε αφαίρεση μήτρας και μαστών. Δοκιμάζεται η αντοχή της, φοβάται για τη θηλυκότητα της που συμβολικά θυσιάζεται για να συντηρηθεί στη ζωή, εκφράζει την ανασφάλεια της. Ο άντρας της, που κι αυτός έχει υποστεί άλλες επεμβάσεις και θεραπείες νωρίτερα, υποφέρει σιωπηλά δίπλα της και μέσα στο σκοτάδι κλαίει κοιτώντας το εργοστάσιο ηλεκτροδότησης. Οι δύο τους κόρες έχουν εκτεθεί και αυτές στον ίδιο κίνδυνο και λανθάνει η αγωνία για το μέλλον τους.

Άλλη μια γυναίκα – θύμα, η σύζυγος του Robinson, έχει βιώσει πέντε αποβολές και εξομολογείται στην Erin την ενοχή της πως κάτι έφταιγε σε αυτήν που δεν μπορούσε να κάνει παιδιά. Και αυτός ο σύζυγος στέκεται στιβαρός στο πλάι της δίχως να εκφράζεται ανοιχτά, της κρατά σιωπηλά και ντροπαλά το χέρι όσο αυτή εκθέτει τις μύχιες σκέψεις της.

Ένα μικρό κοριτσάκι με προχωρημένο καρκίνο ανυπομονεί να μπορέσει να κυκλοφορήσει εκτός σπιτιού για να βγάλει το νυχτικό της και να βάλει το καινούριο της φόρεμα. Και στο μεταξύ δεν ξεκολλά από την αγκαλιά της μητέρας και του πατέρα της.

Γενικά, στην ταινία πρωταγωνιστούν γυναικείες φιγούρες ως θύματα ενώ οι άντρες, ακόμα κι όσοι έχουν νοσήσει διατηρούν ένα άλλο προφίλ, περισσότερο συμπαραστάτες και λιγότερο θύματα.

3.6. Προσέγγιση της ταινίας υπό ένα κινηματογραφικό πρίσμα.

Ο σκηνοθέτης διάλεξε να γυρίσει μια εμπορική ταινία που ανήκει στη μεικτή κατηγορία της βιογραφίας και του δράματος. Στόχος μιας εμπορικής κινηματογραφικής απεικόνισης είναι η ευρεία απήχηση στο κοινό κι άρα μια παρουσίαση της πλοκής και

των ηρώων που να προσλαμβάνονται εύκολα και να διεγείρουν έντονα συναισθήματα και λιγότερο προβληματισμό. Έτσι, η ταινία Erin Brockovich αν και πραγματεύεται παράπλευρα ένα σοβαρό οικονομικό έγκλημα εις βάρος του περιβάλλοντος και συνακόλουθα του ανθρώπινου γένους, καταλήγει να είναι μια ευχάριστη, ανώδυνη και αισιόδοξη εκδοχή ενός αληθινού γεγονότος.

Ο Steven Soderbergh αξιοποιεί κινηματογραφικά τη θεωρία της «αντανάκλασης»⁴³, σύμφωνα με την οποία η ταινία είναι ένας καθρέφτης μέσα από τον οποίο η κοινωνία μπορεί να δει τον εαυτό της, να αντιληφθεί την εικόνα της.

Έτσι, αναδεικνύει μια γυναικεία φιγούρα με την οποία αναδεικνύεται η φεμινιστική οπτική των έμφυλων ρόλων. Η Έριν είναι μια γυναίκα με εντελώς στερεοτυπικά χαρακτηριστικά που αφορούν σε μια χαμηλή κοινωνική τάξη αλλά με την προσωπική της προσπάθεια, το πείσμα, την αγωνιστικότητα, το θράσος της θα καταφέρει να αναδυθεί κοινωνικά και να αλλάξει προς το καλύτερο τη ζωή της. Κι είναι σημαντικό πως ενώ φαινομενικά είναι μια αντινομική φιγούρα δεν αιφνιδιάζει ούτε ανατρέπει την αντίληψη και την προσδοκία του κοινού. Αντιδρά με γνώμονα το συναίσθημα, είναι έντονα θυμική και ενίοτε επιπόλαιη. Συντηρεί ενοχικά συμπλέγματα για τις επιλογές της και τις συνθήκες που η ίδια έφερε στη ζωή της αλλά, παρά το μεγάλο αίσθημα ματαίωσης που κουβαλά, δεν παραιτείται.

Έχει επενδύσει στην εμφάνιση της και τη σεξουαλικότητα της και έχει ζήσει προφανώς μια έντονη κι ίσως άστατη ερωτική ζωή. Φαίνεται να έχει κάποιες μετάνοιες για τις λάθος επιλογές συζύγων, φαίνεται να μην έχει πια ανάγκη τους άντρες ως έρεισμα για να χτίσει τη ζωή της αλλά η επιμονή της να επιστρέφει με διάφορες αφορμές στο πόσο καταστράφηκε από τις ερωτικές της σχέσεις μαρτυρά την προσκόλληση της σε αυτές. Μάλιστα παρά τα σεξουαλικά υπονοούμενα που αφήνει αφειδώς για να πετύχει το σκοπό της ή να σοκάρει αυτούς όσοι την περιφρονούν, δεν επιδίδεται σε τυχαίες σεξουαλικές σχέσεις. Επιμένει σε κάθε αφορμή πως η έντονα σεξουαλική της εικόνα είναι αυτό-αναφορική, της καλύπτει απλώς την ανάγκη να αισθάνεται ωραία δίχως να ενδιαφέρεται για την απήχηση της στο αρσενικό κοινό και τις αντιδράσεις που ξυπνά στο

---

⁴³ Πρόκειται για μια θεωρία που αφορά στο θέατρο και την θεμελίωσε ο Γκέορκ Λούκατς, μαρξιστής και θεωρητικός της τέχνης, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιοδήποτε θέαμα δράσης ή αναπαράστασης.

ομόφυλο περιβάλλον της. Και από τη μια μεριά συντηρεί την εικόνα αυτή ενώ από την άλλη επιθυμεί να επιβληθεί στο περιβάλλον της για την προσωπικότητά της, μια προσωπικότητα που ελάχιστα έχει καλλιεργήσει.

Είναι σκληρή σε ό,τι αφορά τις διαπραγματεύσεις της είτε αυτές είναι ερωτικές είτε επαγγελματικές και συνάμα τρυφερή με τους ανθρώπους, συναισθάνεται τις ανάγκες τους, τη διάθεση τους, ξέρει να ακούει και να κερδίζει την εμπιστοσύνη. Φαίνεται να είναι πηγαία αυτή η αντίδραση αλλά επίσης υποδηλώνεται στα σημεία πως ξέρει και να χρησιμοποιεί σωστά αυτό το χαρακτηριστικό της για να εξυπηρετήσει παράπλευρες επιδιώξεις, όπως να πείσει τους ενάγοντες να παραχωρήσουν το 40% της αποζημίωσης τους στο δικηγορικό γραφείο ως αμοιβή για την παροχή των υπηρεσιών του. Ωστόσο, νοιάζεται αληθινά τους συνανθρώπους της που υποφέρουν, αναλαμβάνει ένα ηθικό χρέος να τους βοηθήσει και να τιμωρήσει την «κακή εταιρεία».

Στερείται την οικογένεια της μόνο και μόνο για να τους προσφέρει μια καλύτερη ζωή, να αλλάξει τους όρους της διαβίωσης τους. Υποφέρει σιωπηλά από την συναισθηματική απομάκρυνση των παιδιών της, που χάνει τις στιγμές οικειότητας μιας οικογένειας αλλά είναι αποφασισμένη να αλλάξει τη ζωή τους και τίποτα δεν θα την εμποδίσει.

Απέχει η ηρωίδα από την τελειότητα αλλά παρ' όλα αυτά είναι μια εξιδανικευμένη εικόνα. Οι γυναίκες θεατές θα την καταλάβουν, θα ταυτιστούν στα σημεία μαζί της, θα παραδεχτούν την αξία της, θα εμπνευστούν από αυτήν. Οι άντρες θεατές θα την επιθυμήσουν για την ανεξαρτησία και τον ακατέργαστο ερωτισμό της, θα την σεβαστούν για τον αγώνα της να ανέλθει επαγγελματικά, θα την θαυμάσουν για το συναίσθημα που εκφράζει γενναιόδωρα στους κατοίκους του Hinkley.

Υπό το ίδιο φεμινιστικό και «φιλελεύθερο» πρίσμα πρέπει να αντιμετωπίσουμε την απενοχοποιημένη φιγούρα του συντρόφου της Έριν, του George, που δεν φοβάται να αρνηθεί το κυρίαρχο ανδρικό στερεότυπο, δεν φοβάται να αρνηθεί την ευμάθεια και την επαγγελματική επιτυχία, να απορρίψει την φιλοδοξία της κοινωνικής ανέλιξης, να αναλάβει ρόλους παραδοσιακά θηλυκούς, που αφορούν τη φροντίδα, την ανατροφή και την ψυχαγωγία των παιδιών, και μάλιστα παιδιών που δεν είναι καν δικά του. Ο ήρωας αυτός είναι μία ιδιότυπη αρσενική εικόνα που λειτουργεί συμπληρωματικά με την Έριν,

η οποία κορυφώνει την αυτονομία της και την ανεξαρτητοποίηση της όσο τον έχει δίπλα της.

Ο Ed Masry ομοίως είναι μια συμπαθής και απλή παρουσία, που αποπνέει κάτι πατρικό και αγαθό. Καλοσυνάτος, με χιούμορ, με αίσθηση της ηθικής και της δικαιοσύνης, με αυτογνωσία και αυτοσεβασμό, κερδίζει αμέσως δίχως δεύτερη σκέψη το κοινό. Στον αντίποδα του Masry είναι ο Potter, ο μεγαλοδικηγόρος, που δίχως να υπάρχουν σαφείς αιχμές εναντίον του αποτελεί μια πιο «σκοτεινή» φιγούρα. Διαπλέκεται με μεγάλες υποθέσεις, έχει μια υψηλή κοινωνική θέση, έχει μια πολλή καλή οικονομική κατάσταση, είναι περισσότερο στιβαρός και διπλωματικός, πιο ψυχρός, πιο αποστασιοποιημένος, απογυμνωμένος από κάθε συναισθηματική αντίδραση. Κι εδώ απηχείται μια βασική κοινωνική αντίληψη που αφορά την τεράστια επαγγελματική επιτυχία σε συγκεκριμένους κλάδους, καθώς τελικά καταλήγουμε στο διπολικό ζευγάρι «ο καλός δικηγόρος-ο κακός δικηγόρος» όπου το καλός και κακός δεν αφορά στην αποτελεσματικότητα αλλά στην ηθική συμπεριφορά.

Το απόλυτο κακό στην ταινία ενσαρκώνεται από την εταιρεία PG&E που εν γνώσει της και με οικονομική σκοπιμότητα αφήνει το περιβάλλον και τους ανθρώπους σε τεράστιο κίνδυνο που απορρέει από δική της παράλειψη. Προβαίνει σε κινήσεις που θα την κατοχυρώσουν νομικά από μια καταστροφική αγωγή εις βάρος της, παραπλανά το κοινό που έχει καταστήσει θύμα, εκμεταλλεύεται την άγνοια των θυμάτων της προωθώντας μια «θεάρεστη» εικόνα επιχείρησης με ηθικό υπόβαθρο που νοιάζεται και στηρίζει τους καταναλωτές της (θυμίζει τον αντίποδα της ηθικής κατανάλωσης). Δεν διστάζει να ασκήσει επιρροή σε δημόσιους υπαλλήλους για να εξασφαλίσει τη συγκάλυψη του εγκλήματος της ούτε να απειλήσει την Erin και τα τρία παιδιά της. Την κρίσιμη ώρα, την ώρα που η αλήθεια αποκαλύπτεται δέχεται σχετικά πρόθυμα να πληρώσει αδρά τη ζημιά των ανθρώπων αλλά αρνείται να ομολογήσει δημόσια τη συμμετοχή της στη βλάβη αυτή.

Τα θύματα της περιβαλλοντικής καταστροφής που προκάλεσε η PG&E είναι μέσοι άνθρωποι με τυπικές ζωές, μια ρουτίνα, μια καθημερινότητα οικεία στους θεατές. Καλοπροαίρετοι και εύπιστοι άνθρωποι, νοιάζονται ο ένας για τον άλλο, υποφέρουν με αξιοπρέπεια και στωικότητα τα όσα τους έτυχαν, ενδιαφέρονται να τιμωρηθούν οι ένοχοι «επειδή τους είπαν ψέματα». Λειτουργούν ενστικτωδώς και έτσι στέργουν την Erin αλλά

απωθούνται από τους κλασικούς δικηγόρους του Potter, θέλουν να δικαιωθούν και να προστατευτούν ταυτόχρονα από επιπρόσθετες απογοητεύσεις.

Είναι, τελικά, η ταινία αυτή μια ματιά σε μια μικρή κοινωνία όπου υπάρχουν δίκαιοι και άδικοι, καλοί και κακοί, θύματα και θύτες. Είναι μια ταινία που το καλό και το δίκαιο στο τέλος θα θριαμβεύσει και όλο αυτό θα συμβεί από μια προσπάθεια «ασήμαντων» σε γενικές γραμμές ανθρώπων που δεν φέρουν τίτλους ευγενείας ούτε πιστοποιητικά υψηλής μόρφωσης. Είναι μια ταινία για τον απλό άνθρωπο που παραπλανάται, αλλά τελικά νικά. Για τον άτυχο άνθρωπο που ταλαιπωρείται, αλλά τελικά δικαιώνεται από τη ζωή και τη... Δίκη.

3.7. Εγκληματολογική θεώρηση της ταινίας.

Παραδόξως για μια ταινία που στηρίζεται σε αληθινή ιστορία κι αφορά σε ένα έγκλημα πράσινου χαρακτήρα που διαπράττεται από μια επιχείρηση, η Erin Brockovich προσφέρει ελάχιστες πληροφορίες για τον πυρήνα του θέματος που τελικά αξιολογείται μονάχα ως η αφορμή να ειπωθεί η ιστορία της ηρωίδας.

Υπάρχουν μόνο δύο απεικονίσεις δικαστηρίων. Η πρώτη δεν αφορά καν στο έγκλημα της μόλυνσης του υδάτινου ορίζοντα με εξασθενές χρώμιο αλλά στη μήνυση που καταθέτει η Έριν εναντίον οδηγού ιδιωτικού οχήματος που παραβίασε τη σήμανση και τράκαραν, ώστε έπαθε μια μόνιμη βλάβη στον αυχένα της.

Νομικός εκπρόσωπος της Έριν είναι ο Ed Masry. Στην εν λόγω σκηνή η ηρωίδα καταθέτει για το ατύχημα. Ο δικηγόρος της υποβάλλει συγκεκριμένες ερωτήσεις θέλοντας να υπονοήσει πως είναι η οικονομική της δυσπραγία που την εξώθησε στη μήνυση.

Η Έριν δηλώνει πως μέχρι στιγμής η ιατρική περίθαλψη για τη βλάβη που της προκλήθηκε εξαιτίας της αυτοκινητικής σύγκρουσης ανέρχεται στις δεκαεπτά χιλιάδες δολάρια (17.000\$) και επεξηγεί πως δεν διαθέτει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Ο δικηγόρος του αντιδίκου της την ρωτά αν έχει οικονομική υποστήριξη από τον πρώην σύζυγο της και αυτή ομολογεί ευθαρσώς πως έχει δύο πρώην συζύγους αλλά καμία

διατροφή εξ αυτών. Ο δικηγόρος δείχνει να σοκάρεται με τα δύο διαζύγια της Έριν και κοιτά με νόημα το σώμα των ενόρκων. Μια μαύρη ένορκος δείχνει να δυσφορεί από την διπλά διαζευγμένη Έριν, να επαληθεύει μέσω αυτής της πληροφορίας την χαμηλή ηθική ποιότητα της. Η Έριν αντιλαμβάνεται την προσπάθεια του δικηγόρου υπεράσπισης του αντιδίκου της να την υπονομεύσει και αντιδρά έντονα. Ο δικηγόρος διατυπώνει με σαφήνεια πως ο πελάτης του είναι ένας αξιόλογος γιατρός που ξενυχτά στην εντατική για να σώζει ζωές και είναι άδικο να κατηγορείται πως κατέστρεψε τον αυχένα της Έριν. Η ευέξαπτη Έριν απαντά με γλώσσα ασεβή και το αίτημα της για αποζημίωση απορρίπτεται.

Στη σκηνή αυτή διαπιστώνεται εύκολα η προσπάθεια «στιγματισμού» της ενάγουσας και η υπονόμηση της για μια δίκαιη αίτηση της με το τεκμήριο μιας κοινωνικά ασύμβατης συμπεριφοράς, η οποία βέβαια είναι άσχετη με την εκδικαζόμενη υπόθεση. Αρκούσε να πληγεί η ενάγουσα για την ηθική της υπόσταση, αρκούσε να αναφερθεί το γεγονός των δύο διαζυγίων για να φανεί ως μια γυναίκα που εκμεταλλεύεται τις συνθήκες κατά το συμφέρον της. Άλλωστε το δικό της κύρος ως πολίτης και ως άνθρωπος υπολείπεται έναντι του σοβαρού και μορφωμένου γιατρού. Η άσχημη λεκτική της αντίδραση είναι το τελευταίο τεκμήριο της ποιότητας της, αποδεικνύεται από το υβριστικό της λεξιλόγιο πως είναι ασεβής και υποδεέστερη του αντιδίκου της κι ως εκ τούτου δεν δικαιούται αποζημίωσης.

Η δεύτερη σκηνή δικαστικής αίθουσας είναι ακόμα πιο σύντομη αλλά αφορά στην αξιολόγηση των μηνύσεων που καταθέτει ο Masry εις βάρος της PG&E. Δεν παρουσιάζεται τίποτα πλην της απόφασης του δικαστή LeRoy Simmons πως οι μηνύσεις των εναγόντων γίνονται δεκτές και η εταιρεία θα παραστεί σε ακροαματική διαδικασία για να ληφθούν επιμέρους αποφάσεις. Ο δικαστής μετά την ανακοίνωση της απόφασης του τοποθετείται προσωπικά στο θέμα εκφράζοντας την αποδοκιμασία του στους νομικούς εκπροσώπους της εταιρείας για την απαράδεκτη στάση τους στο ζήτημα της μόλυνσης και της σχέσης αυτής με τις ασθένειες των κατοίκων. Τονίζει μάλιστα πως η γνώμη του υπαγορεύεται και από το γεγονός πως κι ο ίδιος είναι κάτοικος της περιοχής.

Το μόνο αξιομνημόνευτο σε αυτή τη σκηνή είναι το γεγονός της βιωματικής συμμετοχής του Δικαστή στο συμβάν, η ομολογία του πως εκτός από δίκαιες οι αιτήσεις αποζημίωσης είναι και ηθικά επιβεβλημένες. Ωστόσο, δεδομένου πως δεν εκδικάζει

αυτός το αποτέλεσμα δεν έχει μεγαλύτερη σημασία πλην της ανάδειξης της ανθρώπινης πτυχής ενός λειτουργού του δικαϊκού συστήματος. Ο σύντομος λόγος του δικαστή τονίζει την ηθική χροιά που περιμένουμε να έχουν οι άνθρωποι που εργάζονται στο χώρο απονομής δικαιοσύνης, αφορά στην προσδοκία –στερεοτυπική κι αυτή- του μέσου ανθρώπου που ενδεχομένως να χρειαστεί να καταφύγει στα δικαστήρια.

Καμία αναπαράσταση και κανένα σχόλιο δεν διατυπώνεται για τη δεσμευτική διαιτησία, πιθανότατα λόγω της ρήτηρας απορρήτου που ενέχει η συγκεκριμένη υπόθεση.

Η αναφορά στη ρύπανση του Hinkley πάντως είναι μια αναφορά ενός εγκλήματος «λευκού κολλάρου» που τελείται από μια εταιρεία, άρα εμπίπτει στα λεγόμενα «corporate crimes» και ειδικότερα αφορά στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος μέσω της απόρριψης λυμάτων που περιέχουν μια απαγορευμένη χημική ουσία.

Το έγκλημα δεν μπορεί να αποδοθεί σε μικρά στελέχη της εταιρείας, δεν διαπράττεται από τους εργάτες οι οποίοι έχουν πλήρη άγνοια για τα χημικά απόβλητα και άλλωστε εκθέτουν και τους εαυτούς τους σε κίνδυνο να ασθενήσουν σοβαρά. Αποτελεί ξεκάθαρα ευθύνη των ανώτερων στελεχών –είτε του επιστημονικού προσωπικού της εταιρείας που αγνοεί τις επιδράσεις του εξασθενούς χρωμίου και τις προϋποθέσεις της ασφαλούς απόρριψης και φύλαξης των λυμάτων είτε των ανώτερων διευθυντικών στελεχών που δεν διεξάγουν τακτικούς ελέγχους τοξικότητας ή δεν ενδιαφέρονται να συντηρούν σωστά τις εγκαταστάσεις της εταιρείας-. Άρα είναι όντως ένα οικονομικό κίνητρο πίσω από το έγκλημα είτε αυτό αφορά στη συρρίκνωση δαπανών γύρω από ένα αξιόπιστο δίκτυο λειτουργίας είτε στην προστασία του κύρους της εταιρείας που επιθυμεί να συντηρήσει το καταναλωτικό κοινό της σε υψηλά επίπεδα.

Ακόμα το έγκλημα τελείται στο κενό του μειωμένου ούτως ή άλλως κοινωνικού ελέγχου που απορρέει από την χαλαρή ή και ασαφή εφαρμογή των σχετικών νομοθεσιών για την ασφαλή χρήση και διανομή του παρεχόμενου από την εταιρεία αγαθού. Τέλος, η εγκληματική πράξη της εταιρείας συναρτάται και από τη χαμηλή θεατότητα που ενέχει η ρύπανση του περιβάλλοντος, καθώς η βλάβη εξελίσσεται μακροπρόθεσμα και η συσχέτιση της με ζητήματα υγείας του ανθρώπου είναι αμφιλεγόμενη ή πάντως όχι τελεσίδικα ορισμένη.

Συμπεράσματα.

Η υπόθεση του Hinkley εναντίον της PG&E είναι μια σαφής κι άκρως ενδεικτική περίπτωση της κοινωνιολογικής προσέγγισης του οικονομικού και δη του πράσινου εγκλήματος, όπως αυτό ορίζεται στην κατεξοχήν μορφή του από τον Carrabine, αυτή που πλήττει άμεσα το φυσικό περιβάλλον.

Ο δράστης του εγκλήματος είναι μια επιχείρηση που προέβη σε μια εγκληματική παράλειψη με στόχο την διασφάλιση μεγαλύτερων οικονομικών δεικτών· παρέλειψε να δημιουργήσει ένα σωστό κι αξιόπιστο δίκτυο απόρριψης και φύλαξης των λυμάτων ενός χημικού στοιχείου που σχετίζεται με καρκινογενέσεις διαφόρων τύπων είτε για να αποφύγει τα έξοδα είτε την χρονική καθυστέρηση μιας τέτοιας κατασκευής.

Η ανακάλυψη που έκανε μόνη της για την έκταση της μόλυνσης κατά τη διάρκεια ενός «ελέγχου ρουτίνας» οδήγησε σε μια παραπλανητική ενημερωτική εκστρατεία για το κοινό και μια τυπική κοινοποίηση στον αρμόδιο αμερικανικό φορέα που ελέγχει την τήρηση των κανόνων περιβαλλοντικής ασφάλειας και δημόσιας υγείας.

Στην πορεία προσπαθεί να «λύσει» το θέμα με αθέατο τρόπο, προβαίνοντας στην απαλλοτρίωση ακινήτων που διαπίστωσε πως η μόλυνση είναι ιδιαίτερα αυξημένη, αποσιωπώντας το αληθινό της κίνητρο. Ταυτόχρονα, φαίνεται να αναπτύσσει κάποιες δράσεις «κοινωνικής ευθύνης» που εξαντλούνται στο να καλύψει κάποια ιατρικά έξοδα και να προσφέρει...εμφιαλωμένο νερό, ώστε να διασφαλίσει το κοινωνικό κύρος που επιθυμεί μεταξύ των καταναλωτών της.

Η συνειδητοποίηση της ευθύνης της επιχείρησης εκ μέρους των θυμάτων, που προέκυψε μάλλον τυχαία, οδηγεί στη δημοσιοποίηση της επιχειρηματικής ολιγωρίας, η οποία, όμως, στην παρούσα φάση δεν οδηγεί στον καταλογισμό συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων, εφόσον δεν προβλέπεται με σαφήνεια κάτι σχετικό στην αντίστοιχη νομοθεσία.

Αξιοποιώντας ή κατασκευάζοντας με χρηματική διαφθορά διφορούμενα και αμφιλεγόμενα επιστημονικά πορίσματα κι ασκώντας την επιρροή της σε διάφορα μέσα ενημέρωσης που στράτευσε για να ηγηθούν σε μια εκστρατεία αποδόμησης της δημόσιας εικόνας του Masry ή της Brockovich (τα οποία παραλείπονται στην εν λόγω εργασία, για λόγους οικονομίας), καταφέρνει να καθυστερήσει κάθε τελεσίδικη αλλαγή που αφορά τις ποιοτικές προδιαγραφές ασφαλείας για το πόσιμο νερό.

Τέλος, καταλήγει σε έναν τεράστιο οικονομικό διακανονισμό με τα «θύματα» της υπό τον όρο μιας απόλυτης μυστικότητας, που εξυπηρετεί αρχικά την ίδια εφόσον δεν επιθυμεί να ομολογήσει δημόσια κάποια ευθύνη που να αφορά στη χρήση καρκινογόνων χημικών στοιχείων κι έπειτα τους επικεφαλής της νομικής αυτής υπόθεσης, τους πολύκροτους δικηγόρους Girardi, Lack και Masry.

Σε σχέση με την αντιμετώπιση της οικολογικής καταστροφής που προκάλεσε σε βαθμό ώστε το Hinkley σήμερα να αποκαλείται «πόλη-φάντασμα» προβαίνει σε ένα εξαιρετικά βραδύ πρόγραμμα καθαρισμού από το εξασθενές χρώμιο ενώ υπάρχουν ενδείξεις σήμερα πως η μόλυνση έχει επεκταθεί σε σχέση με την αρχική περιοχή στην οποία ήταν περιορισμένη.

Σε σχέση με τα θύματα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι αφορά και στα δύο φύλα, υπάρχει μια ποικιλία στην ηλικιακή κατηγορία που εμπίπτουν, είναι λευκοί και ανήκουν σε μια αδύναμη κοινωνική τάξη. Πρόκειται για την περίπτωση θυματοποίησης μιας κοινωνίας, όπου υπονομεύεται μακροπρόθεσμα η ποιότητα ζωής του συνόλου εξαιτίας μιας περιβαλλοντικής καταστροφής.

Περαιτέρω, το συγκεκριμένο έγκλημα έχει χαμηλή θεατότητα για μια ποικιλία λόγων. Πρώτον, επειδή είναι αδύνατο η κοινωνία να είναι πλήρως ενημερωμένη για τις πράξεις ή παραλείψεις μιας επιχείρησης, όπως η PG&E. Δευτερευόντως, απαιτείται κάποιος αρκετός χρόνος που διαμεσολαβεί ανάμεσα στην έναρξη και τέλεση της εγκληματικής πράξης και την εμφάνιση των αποτελεσμάτων της στους καταναλωτές. Τέλος, δεν υπάρχει η κατάλληλη γνώση κι ενημέρωση που προαπαιτείται για την αφύπνιση και κινητοποίηση του θύματος –εδώ η κοινωνία στο σύνολο της- αλλά, καθώς φαίνεται, δεν υφίσταται καν επιστημονική σύμπνοια και συναίνεση στην αξιολόγηση της μόλυνσης από εξασθενές χρώμιο.

Φυσικά, πρέπει να σημειώσουμε πως το συγκεκριμένο «πράσινο έγκλημα» αντιμετωπίζεται υπό το πρίσμα των βλαβών που προκάλεσε στους ανθρώπους και δεν έχει τεθεί ζήτημα εξέτασης και προσδιορισμού της ζημιάς που υφίσταται το οικοσύστημα απ' ευθείας.

Το σίγουρο είναι πως σε τέτοιες περιπτώσεις η κοινωνία πλήττεται διττά. Αρχικά με τις εξ αντανάκλασως επιπτώσεις που αφορούν την υγεία και την ποιότητα ζωής και σε δεύτερο λόγο μέσω της επιβάρυνσης του ατόμου υπό την πολιτική του ιδιότητα, εφόσον η Πολιτεία επιχορηγεί προγράμματα εξυγίανσης και καθαρισμού με χρήματα που προέρχονται από τη φορολογία του πολίτη. Η PG&E ειδικώς έλαβε πεντακόσια εκατομμύρια δολάρια (500.000.000) από την California Legislature για να διασφαλίσει τη βελτίωση της ασφάλειας και της αξιοπιστίας στις παρεχόμενες υπηρεσίες της.

Σε σχέση με την κινηματογραφική απεικόνιση της ιστορίας του Hinkley εύλογα συνάγεται το συμπέρασμα πως η ταινία Erin Brockovich καταπιάνεται παράπλευρα με το ζήτημα του πράσινου εγκλήματος. Στόχος του σκηνοθέτη δεν ήταν να αναδειχθεί το πράσινο έγκλημα ούτε να αφυπνιστεί η κοινή γνώμη για το συμβαίνει με τα εγκλήματα επιχειρήσεων. Βασική επιδίωξη του Soderbergh ήταν η σκιαγράφηση μιας γυναίκας της διπλανής πόρτας ως αγωνίστρια και υπέρμαχο της δικαιοσύνης. Οι όποιες αναφορές στα θύματα ή στην παράνομη δράση της εταιρείας PG&E γίνονται με τρόπο που να εξυπηρετούν την ηρωοποίηση της Erin, ώστε να τονίζονται στοιχεία που την καθιστούν αξιοθαύμαστη.

Κατά τη γνώμη μου ο σκηνοθέτης δεν θέλησε να καταπιαστεί με το ζήτημα της περιβαλλοντικής μόλυνσης και της επιχειρηματικής εγκληματικότητας για μια σειρά από λόγους. Αρχικά, διότι κάτι τέτοιο θα άλλαζε εντελώς την αφήγηση της ταινίας και θα την κατέτασσε σε άλλη κατηγορία. Ο ρεαλισμός που υπαγορεύει το ζήτημα του Hinkley και της ζημιάς των κατοίκων του παραπέμπει περισσότερο σε ένα ντοκυμαντέρ, και τα ντοκυμαντέρ δεν αφορούν στην εμπορικότητα και την αναγνωρισιμότητα που στόχευε ο σκηνοθέτης. Επιπρόσθετα, η υπόθεση αυτή παραμένει στο περιθώριο των συζητήσεων στην πολιτική ατζέντα των Η.Π.Α., έχει σταθεί η αφορμή για μια σειρά ερευνών και ακτιβιστικών δράσεων αλλά απέχει πολύ η κατάσταση απ'το να κοινοποιηθούν οριστικά και σαφώς όλα τα στοιχεία και να τεθεί ανοιχτά το ζήτημα ενός σκληρού και αυστηρού περιορισμού και ελέγχου της δράσης των εταιρειών. Κατά πάσα πιθανότητα, μια πιο

στιβαρή ματιά στην αλήθεια των γεγονότων να ανακινούσε περισσότερο το θέμα που εκκρεμεί ακόμη με δυσάρεστες συνέπειες και για την εταιρεία παραγωγής της ταινίας και για τον σκηνοθέτη. Τέλος, θα ήθελα επισημάνω πως η ταινία γυρίστηκε και προβλήθηκε σε χρόνο κοντινό με την «λύση» της υπόθεσης, οπότε τα συμπεράσματα και οι εξελίξεις γύρω από το θέμα ήταν ακόμα ρευστά.

Συνοψίζοντας σε σχέση με την ταινία, κρατώ την άποψη πως για μια ταινία με τόσο φρικτό θέμα ο κόσμος διασκέδασε, χαμογέλασε, ένοιωσε ευχάριστα και πίστεψε πως όλα είναι εφικτά αρκεί να προσπαθήσεις, να μην παραιτηθείς.

Βιβλιογραφικές αναφορές.

Βιβλία:

Γούτσος, Σ. (2004), Σημειώσεις μαθήματος Βιομηχανική Διοίκηση Ι, Πανεπιστήμιο Πατρών.

Δασκαλάκης, Η. (1985) Η εγκληματολογία ης κοινωνικής αντίδρασης, παραδόσεις, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Τσουραμάνης, Χρ., (2010) Οικονομία & Εγκληματικότητα. Αθήνα: εκδ. Βασ. Ν. Κατσαρού

Τσουραμάνης, Χρ., (2009) Το έγκλημα . Αθήνα: εκδ. Βασ. Ν. Κατσαρού

Τσουραμάνης, Χρ. , (2003) Σύγχρονα Κοινωνικά Προβλήματα. Αθήνα: εκδ. Παπαζήση

Διαδίκτυο:

Οργανισμός Quackwatch, Μ.Κ.Ο, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.quackwatch.org/01QuackeryRelatedTopics/brockovich.html, αντλήθηκε την 23/06/15:15.32

The Biography Channel, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.thebiographychannel.co.uk/biographies/erin-brockovich.html, αντλήθηκε την 23/06/15: 16.15

Εφημερίδα The Guardian, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.theguardian.com/news/2005/dec/09/guardianonbituaries.usa, αντλήθηκε την 23/06/15: 18.01

Chartered Institute of Arbitrators, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.ciarb.org/docs/default-source/cyprus-articles/αρθρο-πλατωνας-για-οσεοκ.pdf?sfvrsn=2, αντλήθηκε την 23/06/15: 19.17

Nolo.com, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.nolo.com/legal-encyclopedia/arbitration-pros-con-29807.html, αντλήθηκε την 24/06/15: 11.30

AwesomeStories, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου:
www.awesomestories.com/asset/view/TRIAL-AND-SETTLEMENT-Erin-Brockovich,
αντλήθηκε την 24/06/15: 12.49

Salon.com, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.salon.com/2000/04/14/sharp, αντλήθηκε
την 24/06/15: 15.07

Caselaw: Cases and Codes-FindLaw Caselaw, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου:
www.caselaw.findlaw.com/ca-court-of-appeal/1240099.html, αντλήθηκε την 24/06/15:
16.12

Bloomberg Business, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου:
www.bloomberg.com/news/articles/2010-11-17/exxon-to-pay-25-million-to-clean-brooklyn-spill-cuomo-says, αντλήθηκε την 24/06/15: 18.05

Chip Jacobs, blog , διαθέσιμο μέσω διαδικτύου:
Chipjacobs.com/articles/environmental/dropping-science, αντλήθηκε την 25/06/15: 12.57

Boing Boing-A Directory of Mostly Wonderful Things, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου:
www.boingboing.net/2013/03/14/erin-brockovich-the-real-life.html, αντλήθηκε την
25/06/15: 15.36

Wikipedia, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: https://en.wikipedia.org/wiki/erin_brockovich,
αντλήθηκε την 25/06/15: 17.40

Center for Public Integrity| Investigate journalism, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.publicintegrity.org/2013/02/13/12184/epa-unaware-industry-ties-cancer-review-panel, αντλήθηκε την 26/06/15: 10.43

Εφημερίδα Los Angeles Times, διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: www.latimes.com/local/california/la-me-hinkley-20150413-story.html, αντλήθηκε την 26/06/15: 13.01